

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра менеджменту, маркетингу та економіки

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Формування механізму управління дебіторською
заборгованістю підприємств машинобудування
(на прикладі приватного акціонерного товариства
«Вінницький завод «Маяк»»»**

Виконав: студент 2 курсу, групи МЗД-22м
спеціальності 073 «Менеджмент»

(шифр і назва спеціальності)


АНТОНЮК О. В.

(прізвище та ініціали)

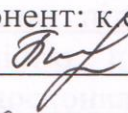
Керівник: к.т.н., доц. каф. ММЕ


НЕСЕН Л.М.

(прізвище та ініціали)

« 14 » 12 2023 р.

Опонент: к.е.н., доц. каф. ПЛМ


ПІЛЯВОЗ Т.М.

(прізвище та ініціали)

« 15 » 12 2023 р.

Допущено до захисту:

Зав. кафедри


д.е.н., проф. Карачина Н.П.

« 18 » 12 2023 р.

Вінниця ВНТУ – 2023 рік

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра менеджменту, маркетингу та економіки
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань – 07 Управління та адміністрування
Спеціальність – 073 – «Менеджмент»
Освітньо-професійна програма – Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ММЕ
д.е.н., професор Карачина Н.П.

«20» вересня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Антонюку Олексію Вікторовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств машинобудування (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький завод «Маяк»)

Керівник роботи Несен Леонід Миколайович, к.т.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ВНТУ від «18» вересня 2023 року №247.

2. Строк подання студентом роботи: 6 грудня 2023 р.

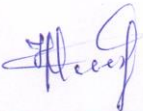
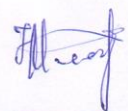
3. Вихідні дані до роботи: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати» підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020-2022 роки (додаток Б).

4. Зміст текстової частини: теоретико-методичні засади формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства; аналізування стану управління дебіторською заборгованістю підприємства машинобудування ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»; удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

5. Перелік ілюстративного матеріалу: Таблиці: Підходи до визначення поняття «дебіторська заборгованість»; порівняння основних визначень терміну «дебіторська заборгованість»; трактування методики аналізу дебіторської заборгованості різними науковцями, система показників для проведення якісного аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві, обсяги реалізованої продукції українського машинобудування, основні проблеми, з якими стикаються українське машинобудування під час воєнного стану, аналізування основних фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», склад і структура дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», розрахунковий

баланс ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», динаміка показників оборот дебіторської заборгованості, план удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». Рис класифікація дебіторської заборгованості, етапи управління дебіторською заборгованістю, базова модель управління дебіторською заборгованістю, механізм управління дебіторською заборгованістю.

6. Консультанти розділів роботи:

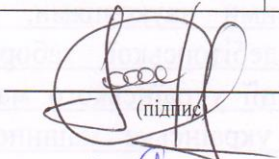
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	Несен Л.М., к.т.н., доцент кафедри ММЕ		

7. Дата видачі завдання «20» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

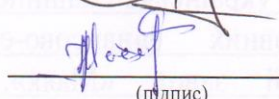
№ з/п	Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Прим
1	Формування та затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	серпень-вересень	
2	Виконання спеціальної частини МКР. Перший рубіжний контроль виконання МКР. (1-й розділ МКР)	вересень-жовтень	
3	Виконання спеціальної частини МКР. Другий рубіжний контроль виконання МКР. (2-й розділ МКР)	жовтень	
4	Виконання спеціальної частини МКР. Третій рубіжний контроль виконання МКР. (3-й розділ МКР)	листопад	
5	Нормоконтроль МКР. Попередній захист МКР.	листопад-грудень	
6	Рецензування МКР	грудень	
7	Захист МКР	грудень (за графіком)	

Студент


(підпис)

Антонюк О.І

Керівник роботи


(підпис)

Несен Л.М.

АНОТАЦІЯ

УДК 658:65.012.8

Антонюк О. В. Формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств машинобудування (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький завод «Маяк»). Магістерська кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 – менеджмент, освітня програма – менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Вінниця, 2023. 111 с.

На укр. мові. Бібліогр.: 74 назви; рис.: 11; табл. 23.

В магістерській кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств машинобудування, визначено стан та оборотність дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» та розроблено заходу по удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Магістерська кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. В першому розділі розглянуто теоретико-методичні основи формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств, в другому – проведено оцінювання розвитку машинобудування; проаналізовано стан, тенденції та оборотність дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»; в третьому розділі запропоновано заходи по удосконаленню управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Ключові слова: заборгованість, дебіторська заборгованість, оборотність, ефективність, управління, механізм.

ABSTRACT

UDC 658:65.012.8

Antonyuk O.V. Formation of a mechanism for managing receivables of machine-building enterprises (on the example of the private joint-stock company «Vinnytsia Plant «Mayak»). Master's thesis on specialty 073 – management, educational program – management of foreign economic activity. Vinnytsia: VNTU, 2023. 111 p.

In Ukrainian languages Bibliography: 74 titles; Fig.: 11; table 23.

In the master's qualification thesis, the theoretical and methodological principles of the formation of the mechanism for managing receivables of machine-building enterprises were substantiated, the state and turnover of the receivables of PJSC «Vinnytsia Plant «Mayak» was determined, and measures were developed to improve the management of receivables of enterprises.

The master's thesis consists of three sections. In the first section, the theoretical and methodological foundations of the formation of the mechanism of management of receivables of enterprises are considered, in the second – an evaluation of the development of mechanical engineering is carried out; the state, trends and turnover of receivables of the PJSC «Vinnytsia Plant «Mayak» enterprise were analyzed; the third section proposes measures to improve the management of the company's receivables.

Key words: indebtedness, receivables, turnover, efficiency, management, mechanism.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Сутність та значення дебіторської заборгованості у діяльності підприємства	8
1.2 Класифікація дебіторської заборгованості підприємства	14
1.3 Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства	21
1.4 Методичні підходи до оцінювання дебіторської заборгованості підприємства	30
Висновки до першого розділу	41
2 АНАЛІЗУВАННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА МАШИНОБУДУВАННЯ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД «МАЯК»	44
2.1 Аналізування тенденцій, проблем та перспектив розвитку машинобудування	44
2.2 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»	56
2.3 Аналізування рівня, динаміки та оборотності дебіторської заборгованості на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»	68
Висновки до другого розділу	77
3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД «МАЯК»	82
3.1 Удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»	82

3.2 Застосування факторингу як ефективного фінансового інструменту в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства	92
3.3 Побудова прогностичної моделі дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»	99
Висновки до третього розділу	105
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	112
ДОДАТКИ	120
Додаток А (обов'язковий). Протокол перевірки магістерської кваліфікаційної роботи	121
Додаток Б (обов'язковий). Фінансова звітність підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020–2022 роки	122
Додаток В (обов'язковий). Ілюстративний матеріал	143

ВСТУП

Актуальність теми. Питання забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю особливо актуальне для українських підприємств в умовах економічної нестабільності, оскільки низький рівень управління спричиняє кризу взаємонеplateжів. Покупці, укладаючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості. Постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань. Банки затримують розрахунки за наявності коштів клієнтів, зтягують строки здійснення платіжних операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків. Особливо значні втрати від порушення розрахунково-платіжної дисципліни несуть підприємства, які мають справу із продукцією з коротким строком зберігання. В умовах кризи суттєво зростає роль ефективного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження безнадійних боргів в зв'язку з інтенсивним збільшенням їх обсягу. Формування ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю дозволить управлінському персоналу вибрати найефективніші заходи управління, що принеситимуть максимум результату.

Проблемні питання створення механізму управління дебіторською заборгованістю висвітлено в працях таких провідних науковців, як: Єдинак Т.С., Момот Т.В., Шубіна Т.В., Хохлюк О. В., Григоренко О.В., Таратуга Л.В., Ямненко Г.Д. та ін. Дані автори акцентують свою увагу на актуальних проблемах та перспективах розробки механізму управління дебіторською заборгованістю. Проте, в умовах євроінтеграції потребує вдосконалення систематизація підходів до управління дебіторською заборгованістю. Варто звернути увагу на питання розробки певного алгоритму управління дебіторською заборгованістю для вітчизняних підприємств.

Мета та завдання роботи. Метою роботи є формування теоретико-методичних засад формування механізму управління дебіторською

заборгованістю підприємств та розробка прикладних заходів щодо його удосконалення.

Для досягнення цієї мети у роботі поставлено і вирішено такі теоретичні, методичні та практичні **завдання**:

- розкрито сутність, значення та класифікацію дебіторської заборгованості у діяльності підприємства;

- визначено та розглянуто механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства;

- розкрито методичні підходи до оцінювання дебіторської заборгованості підприємства;

- здійснено аналізування тенденцій, проблем та перспектив розвитку машинобудування;

- наведено загальну організаційно-економічну характеристику підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»;

- проведено аналізування рівня, динаміки та оборотності дебіторської заборгованості на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»;

- розроблено заходи по удосконаленню управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Об'єкт дослідження – процес управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні засади формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств машинобудування (на прикладі ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»).

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою магістерської кваліфікаційної роботи є загальні положення економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених-економістів та практиків із проблем управління дебіторською заборгованістю підприємств. Інформаційною базою

дослідження є законодавчі та нормативні акти України, зведені статистичні дані Державного комітету статистики України, матеріали фінансової звітності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

У процесі дослідження застосовувались такі методи: аналізу і синтезу – при теоретичному узагальненні та визначенні поняття «дебіторська заборгованість підприємства»; порівняння – при аналізуванні динаміки показників за 2020–2022 роки; графічний – для відображення зміни показників оборотності дебіторської заборгованості підприємства; системний та комплексний підходи – для обґрунтування організаційних засад управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Новизна одержаних результатів:

удосконалено:

– трактування поняття «дебіторська заборгованість», яке, на відміну від існуючих положень, доцільно визначати як складову оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу;

дістало подальший розвиток:

– схема взаємодії суб'єктів підприємства в процесі контролю дебіторської заборгованості, яка, на відміну від існуючих положень, передбачає чіткий розподілу обов'язків і відповідальності функціональних підрозділів при проведенні операцій, пов'язаних з управлінням і контролем дебіторської заборгованістю та постійній інформаційній взаємодії з іншими підрозділами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні заходів щодо удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

Особистий внесок магістранта. Усі результати, наведені у магістерській кваліфікаційній роботі, отримані самостійно.

Апробація результатів роботи. Основні положення дослідження доповідалися на LIII Науково-технічній конференції факультету менеджменту та інформаційної безпеки Вінницького національного технічного університету <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2024/author/submission/19816>

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність та значення дебіторської заборгованості у діяльності підприємства

Аналіз наукових праць провідних зарубіжних та вітчизняних економістів дає всі підстави стверджувати, що серед широкого кола питань проблема наявності дебіторської заборгованості підприємства, шляхів її формування та структури залишається на даний момент досить актуальною. Значна увага до дебіторської заборгованості підприємства пояснюється тим, що, з одного боку, вона однаковою мірою разом з товарами та матеріалами входить до структури оборотних активів підприємства, а з іншої сторони – якщо у структурі тих же оборотних активів дебіторська заборгованість займатиме велику питому вагу, це може призвести до зменшення фінансової стійкості компанії та збільшити фінансові ризики (наприклад, ризик неповернення кредиту).

Дослідження наукових підходів до трактування поняття «дебіторської заборгованості» [1, 2, 3, 4, 5] показало, що існує значне різноманіття поглядів, які між собою є досить неузгодженими. Трактування дебіторської заборгованості в сучасному варіанті було запропоноване Е. Дегранжем та Дж. Дзаппі ще у XVIII столітті. На думку наведених науковців дебіторська заборгованість повинна розглядатися серед показників, які характеризують фінансовий стан підприємства [6].

Характерною ознакою є те, що вже на початку XX століття А. З. Попов запропонував називати дебіторську заборгованість «боргом на користь підприємства" і визначати її як «ту чи іншу частину господарських засобів підприємства, що вибула зі складу даного підприємства і перебуває у фактичному розпорядженні інших підприємств, виконуючи там роль капіталу».

В подальшому не тільки не було сформульовано одностайного визначення сутності поняття «дебіторської заборгованості», а ще більше внесено неоднозначності в трактування категорії. Наведемо окремі погляди на поняття дебіторської заборгованості в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «дебіторська заборгованість»

Автор/джерело	Визначення
1	2
Горбачова О.М. [1]	Дебіторська заборгованість – це суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
Антонов В.М. [3]	Дебіторська заборгованість – фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
Голов С. Ф. [7]	Дебіторська заборгованість – це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними
Кірейцев Г. Г. [8]	Дебіторська заборгованість – сума боргів, що призначається підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадянам, які є боржниками даного підприємства, дебіторами.
Крайник О. П. [9]	Дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
Єдинак Т.С. [10]	Дебіторська заборгованість – безвідсоткова позика контрагентам.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Момот Т. [11]	Дебіторська заборгованість – форма відстрочки платежу – відкритий кредит, угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них.
Кузнецова С. А. [12]	Дебіторська заборгованість – грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами, була у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив.
Подольська В. О., Яріш О. В. [13]	Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемі управління дебіторською заборгованістю, усе ж відчутною є потреба методологічного забезпечення впровадження теоретичних розробок у практичну діяльність.

Питання управління дебіторською заборгованістю висвітлені у багатьох підручниках, посібниках, монографіях провідних вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких варто виділити О.І. Бланка [14], Бальціка В.В. [15], Т.В. Шубіна [16] тощо. Проте ця проблема потребує подальшого висвітлення.

Так, Хохлюк О.В. і Григоренко А.А [17] надають визначення заборгованості як сумі фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яке підлягає погашенню.

Ідентичним є поняття заборгованості у економічному словнику, а саме як сумі невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу.

Основним поняттям, яке розкриває сутність дебіторської заборгованості є «дебітор» (від латинського *debitum* – борг, обов'язок). Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [18].

Відтак, підсумовуючи зазначимо, що всі автори розглядають одну і ту саму проблему з різних позицій. Систематизувавши розглянуті визначення поняття «дебіторська заборгованість» різними авторами, відокремили основні риси, переваги та недоліки.

Таблиця 1.2 – Порівняння основних визначень терміну «дебіторська заборгованість»

Автори/ джерело	Ключові ознаки визначення поняття «дебіторська заборгованість»	Недоліки/ Переваги визначення
1	2	3
П(С)БО 10 Дебіторська заборгованість [18];	Заборгованість дебіторів на певну дату	Дане визначення є неповним, оскільки не розкриває економічної сутності поняття.
Багатко Н. П. [4]	Борги	Підхід є коректним, оскільки «дебітор» походить від слова «дебет» (борг)
Г.Г. Кірейцев, О.А. Боровик, Л.О. Лігоненко [8]	Грошова сума, що взята на певний строк на певних умовах і підлягає поверненню.	Заборгованістю не можна називати тільки грошову суму, адже вона може бути і в грошових еквівалентах.

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
Сліпченко В.Г. [19]	Права на повернення боргу.	Дане визначення характеризує можливі дії лише однієї сторони– кредитора. При цьому дебітори крім прав мають і певні обов’язки.
Гуцаленко Л. В., Шадурська Л. І. [20]	Майно, що неоплачене контрагентами або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів.	Якщо розглядати дане визначення з точки зору структури балансу, то готівка є частиною майна. Тому виділяти її окремо є недоцільним.
Крайник О. П. [9]	Вкладення в обігові кошти	Згідно з П(С)БО дебіторська заборгованість відносить не лише до складу оборотних, а й необоротних активів.
Басюк Т. П. [5]	Кошти у розрахунках	Дане визначення є неповним.

Отже, загалом наведені визначення є неповними, не розкривають сутність «дебіторської заборгованості» або лише одну з її сторін.

На підставі здійсненого дослідження визначення поняття «дебіторської заборгованості» та взявши за основу визначення Г.Г Кірейцева, що «дебіторська заборгованість – це сума заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям» [8], пропонуємо авторське тлумачення цього терміну, а саме: дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з’являється майнове право вимоги оплати боргу. Підкреслимо, такі взаємовідносини мають документальне підтвердження.

Дебіторська заборгованість є результатом господарських операцій, що мали місце в минулому, але підлягають погашенню в майбутньому, так як по суті незавершеною залишається така угода. «Дебіторська заборгованість – матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучені у підприємства» [21].

Сутність дебіторської заборгованості, на думку Сичова М.Б. [21], розкриває двоїстість її характеру: з одного боку, це певною мірою вигідно для підприємства:

- зростає товарообіг, а отже, й маса валового доходу та прибутку (за інших незмінних умов);

- швидше реалізуються запаси, що дає змогу скоротити частку змінних витрат на них;

- іноді є можливість зробити заборгованість доходним активом, тобто брати відсотки за надання товарного кредиту (однак, так буває нечасто, тому що це погано впливає на динаміку товарообігу).

Зазначимо, що дебіторська заборгованість є відволіканням з господарського обігу обігових коштів підприємства, що супроводжується непрямими втратами його доходів:

- а) чим довший період погашення заборгованості, тим менший дохід від коштів, вкладених у дебіторів (адже дебіторська заборгованість, як і інші активи, повинна давати прибуток, який за інших однакових умов тим вищий, чим вища оборотність);

- б) кошти в заборгованості можуть знецінюватися через інфляцію;

- в) як і для інших активів, для фінансування заборгованості потрібне відповідне джерело, яке, звичайно, теж має свою ціну. Ця ціна включає: видатки на фінансування (підприємство фінансує комерційний кредит або за рахунок власних коштів, або за рахунок запозичених); видатки на управління; видатки, які з'являються через несвоєчасну оплату (фінансові втрати через продаж заборгованості третім особам, оплат послуг адвокатів, судова тяганина).

На рівень дебіторської заборгованості впливає чимало внутрішніх і зовнішніх факторів [21], зокрема:

- вид та специфіка товару;
- місткість ринку;
- ступінь насиченості ринку;
- застосування різних методів стимулювання попиту;
- система розрахунків, прийнята на підприємстві;
- фінансовий стан підприємства;
- кредитна політика підприємства тощо.

Таким чином, узагальнюючи все зазначене, доцільно зробити висновок, що дебіторська заборгованість є одним з найважливіших і складних елементів управління оборотними активами. Порушення нормального циклічного процесу її утворення та погашення може бути не тільки причиною виникнення проблем на підприємстві (зниження рентабельності активів, втрата їхньої ліквідності), а й спричинити розвиток глобальної кризи неплатежів в економіці. Вважаємо, що поняття «дебіторська заборгованість» розкриває усю сукупність взаємовідносин між підприємством та постачальниками і споживачами. Пропонується його визначати як складову оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу.

1.2 Класифікація дебіторської заборгованості підприємства

Класифікація дебіторської заборгованості підприємства є дієвим методом дослідження цього складного економічного та правового явища, що дозволяє з'ясувати причини виникнення та існування дебіторської заборгованості, її склад

та якість із метою прийняття правильного рішення щодо процедури управління дебіторською заборгованістю.

Головне призначення класифікації дебіторської заборгованості – систематизація інформації щодо стану дебіторської заборгованості та надання допомоги у прийнятті оптимального рішення щодо управління дебіторською заборгованістю [13].

Питаннями дослідження класифікації дебіторської заборгованості займалися багато вчених-економістів таких, як: С.Ф. Голов, Л.О. Лігоненко, Н.М. Новікова, Н.М. Малюга, Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Городянська, Т.В. Гладких, Н.П. Матицина, Н.М. Лисенко та інші.

Розрізняють наступні класифікації дебіторської заборгованості [17].

За строком погашення та зв'язком з нормальним операційним циклом: довгострокова і поточна.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

За об'єктами щодо яких виникає дебіторська заборгованість: дебіторська заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця; дебіторська заборгованість забезпечена векселем; інша довгострокова заборгованість; дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками; інша поточна дебіторська заборгованість.

За своєчасністю погашення: дебіторська заборгованість, строк оплати якої не настав; дебіторська заборгованість не сплачена в строк; сумнівна дебіторська заборгованість; безнадійна дебіторська заборгованість.

Види довгострокової дебіторської заборгованості:

- дебіторська заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду – сума мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, що підлягає отриманню;
- довгострокові векселі одержані – векселі одержані у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості;
- інша довгострокова дебіторська заборгованість – видача довгострокових позик працівникам підприємства та інші види розрахунків.

Види поточної заборгованості.

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги : не забезпечена векселем та забезпечена векселем.
- дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом; за виданими авансами; надані позики; з нарахованих доходів; із внутрішніх розрахунків.
- інша поточна дебіторська заборгованість: заборгованість підзвітних осіб; заборгованість за претензіями; заборгованість з відшкодування нанесених збитків; заборгованість за позиками членів кредитних спілок; інша заборгованість [15].

За статтями бухгалтерського балансу визначають такі види заборгованості:

- 1) Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги.
- 2) Дебіторська заборгованість за розрахунками із бюджетом.
- 3) Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами.
- 4) Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів.
- 5) Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків.
- 6) Інша поточна дебіторська заборгованість.

Згідно з вимогами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 1, 2, 3, 14, 19, 21 дебіторська заборгованість має власну структуру і може класифікуватися за різними критеріями. Для підприємств комунального господарства більш актуальними є питання обліку поточної дебіторської

заборгованості, оскільки не кожне підприємство здійснює операції з довгостроковими зобов'язаннями.

Поточна дебіторська заборгованість в діяльності підприємств комунального господарства – це сума реалізованих послуг з відстроченням платежу, яка виникає в ході нормального операційного циклу їх виробництва і буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Визнається поточна дебіторська заборгованість споживачів-фізичних та юридичних осіб за реалізовані послуги одночасно з визнанням доходів від реалізації і оцінюється за первісною вартістю в залежності від обсягу спожитих покупцем послуг та величиною встановленого тарифу на одиницю цих же послуг. Основними критеріями її відмінності від довгострокової заборгованості є те, що вона виникає в ході нормального операційного циклу та строк її погашення не більше 12 місяців з дати балансу.

Згідно класифікації за строком погашення визначають: заборгованість, за якою термін оплати не настав або менше 12 місяців; заборгованість, не оплачена в строк; заборгованість, за якою минув строк позовної давності. Таким чином, заборгованість не сплачена в строк, тобто прострочена, включає сумнівну і безнадійну дебіторську заборгованість [18].

У сучасній економічній практиці під дебіторською заборгованістю слід розуміти активи, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто зміст, місце і роль дебіторської заборгованості розглядають в прикладному аспекті – як складовий елемент активів, що формується в ринковому механізмі на основі договорів поставки або продажу (рис. 1.1) [15].

У вітчизняній економічній науці застосовували класифікацію дебіторської заборгованості, що залежала від сфери функціонування дебітора. Проте такий підхід істотно відрізняється від зарубіжного, який ґрунтується на принципі: різні види дебіторської заборгованості мають різне економічне тлумачення

(класифікація дебіторської заборгованості важлива для розуміння того, як нею управляти).

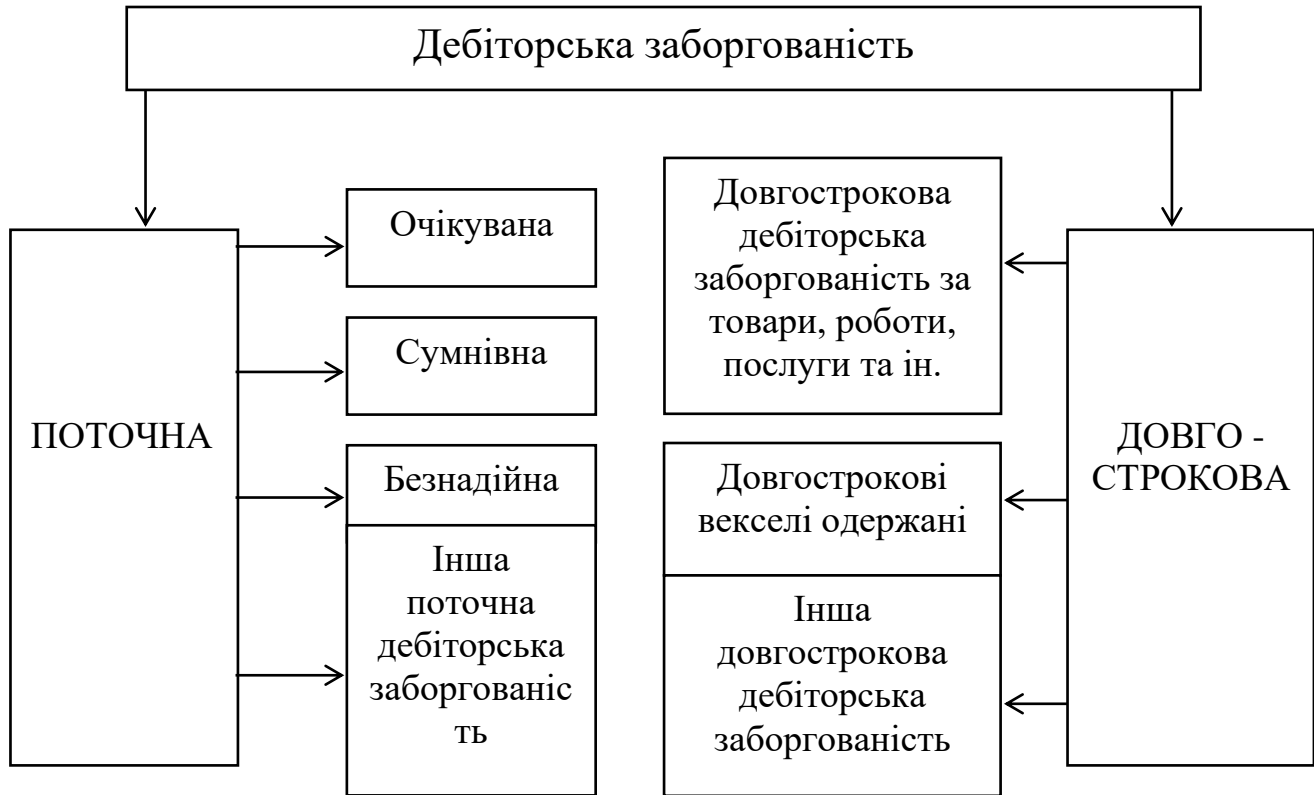


Рисунок 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості за П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [18]

Виходячи з викладеного, Матицина Н.П. пропонує групування дебіторської заборгованості відповідно до вітчизняного й зарубіжного досвіду (рис. 1.2 і 1.3) [18].

Враховуючи те, що в економічній науці виникли два види класифікаційного групування дебіторської заборгованості, які водночас є і подібними, і різними, Н. Матицина вважає, що класифікація за вітчизняним досвідом зорієнтована на жорстко регульовану економіку та недостатньо враховує вимоги ринку. Тому із розширенням міжнародних відносин і переходом на Міжнародні стандарти фінансової звітності під час вирішення цього питання потрібно враховувати досвід зарубіжних країн.



Рисунок 1.2 – Групування дебіторської заборгованості за зарубіжним досвідом



Рисунок 1.3 – Групування дебіторської заборгованості за вітчизняним досвідом

Групування дебіторської заборгованості за економічною сутністю характеризує її відношення до створення сприятливого фінансового стану підприємства та дає змогу виділити невикористані резерви грошових коштів, що є наслідком недостатньої вдосконаленої системи управління [18].

Запарнюк О.С. [22] поділяє дебіторську заборгованість залежно від строків позовної давності:

1. Непрострочену дебіторську заборгованість.
2. Прострочену дебіторську заборгованість.

Непрострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, терміни виконання якої на момент складання балансу не наступили. Такі борги можуть бути отримані при належному виконанні боржником своїх зобов'язань, тому така заборгованість реальна для отримання.

Прострочена дебіторська заборгованість – це заборгованість, терміни виконання якої на момент складання балансу порушені дебіторами. Вона виникає внаслідок чинників макро- і мікроекономічного характеру. В її складі можна виділити два види боргів:

1. борги, шанси на отримання яких, не дивлячись на їх прострочений термін, збереглись;
2. борги, отримати які нереально за певними причинами, - це безнадійна заборгованість.

Залежно від імовірності погашення дебіторську заборгованість розрізняють:

1. Дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється в інтервалі від 0,7 до 1,0 – це заборгованість, що потенційно може бути погашена.
2. Дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється в інтервалі від 0,2 до 0,7 – це заборгованість, факт погашення якої є сумнівним в зв'язку з важким фінансовим становищем боржників. Даний вид заборгованості відносять до сумнівної заборгованості.
3. Дебіторська заборгованість, імовірність погашення якої оцінюється нижче 0,2 – це заборгованість, що не може бути погашена. Ця заборгованість характеризується як безнадійна.

Залежно від оцінки вартості дебіторської заборгованості розрізняють:

1. Первинну вартість дебіторської заборгованості.
2. Чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості.

Первинна вартість дебіторської заборгованості – фактичний обсяг зобов'язань боржника, які підлягають погашенню на час її виникнення.

Чиста реалізаційна вартість – поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за мінусом резерву сумнівних боргів (розраховується підприємством).

Також Таратута Л.В. [23] залежно від статусу дебітора – покупця продукції розрізняють заборгованість:

- 1) державних підприємств;
- 2) недержавних підприємств;
- 3) приватних підприємців;
- 4) бюджетних установ та організацій;
- 5) фінансових установ;
- 6) населення.

Інформація щодо структури дебіторської заборгованості залежно від статусу дебітора використовується для прогнозування можливостей її рефінансування та вибору інструментів рефінансування [15].

Також існує ще одна класифікація поточної дебіторської заборгованості, запропонована Бутинцем Ф.Ф. за можливістю погашення, яка наведена на рис. 1.4 [24].

Таким чином, сучасна класифікація дебіторської заборгованості, з одного боку, сприяє поліпшенню діагностики дебіторської заборгованості, орієнтуючи на більш глибоке дослідження стану та причин виникнення дебіторської заборгованості підприємства, з іншого боку, орієнтована на підвищення ефективності управління боргами підприємства.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що до цього часу серед науковців відсутня єдність поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Запропонована загальна класифікація дебіторської заборгованості за видами відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», на наш погляд, є найбільш прийнятною. Вона дозволяє згрупувати заборгованість за термінами її

виникнення (довгострокова або поточна), а також розподілити на види кожна із них більш детально.

Аналіз економічної літератури показав, що існує широкий спектр видів дебіторської заборгованості. Викладені погляди, рекомендації та окремі прийоми класифікації заборгованості можна використовувати як для складання фінансової звітності, так і для управлінських рішень щодо регулювання розрахунків та управління дебіторською заборгованістю.

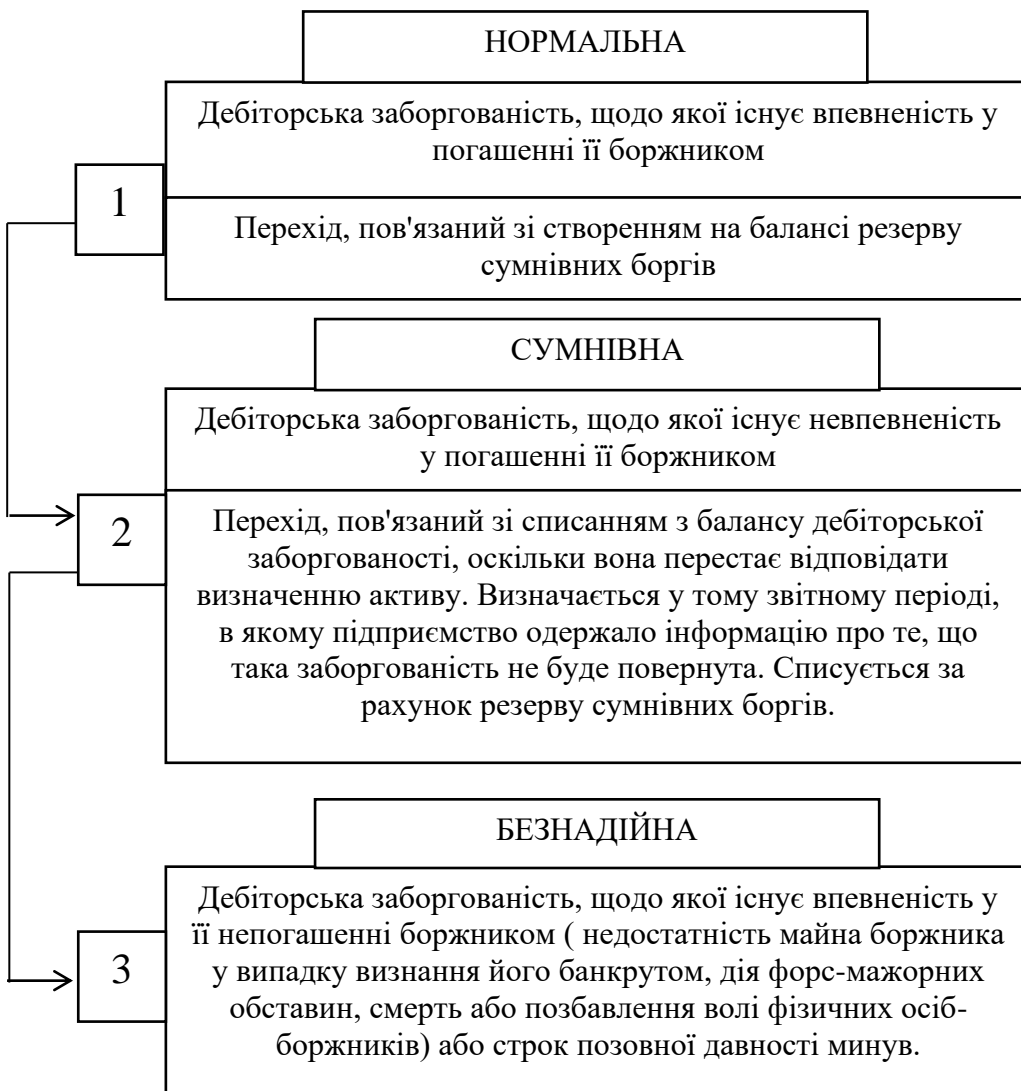


Рисунок 1.4 – Класифікація поточної дебіторської заборгованості [23]

1.3 Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства

В умовах сьогодення українські підприємства стикаються з проблемами ефективного управління дебіторською заборгованістю. Неefективні та хибні рішення керівництва та управлінського персоналу призводять до гальмування нормальної діяльності підприємства, втрати клієнтів, збитків і як наслідок – фінансових труднощів.

Доцільно зазначити, що наявність дебіторської заборгованості пов'язана з пошуком компромісного рішення між ризиком та доходністю. Її оптимальний розмір визначається порівнянням доходів, які підприємство розраховує отримати при певному рівні інвестованих у дебіторську заборгованість коштів, з витратами, які воно буде нести для цього. Формалізовані процедури та моделі поведінки підприємства з існуючими та потенційними контрагентами щодо реалізації їм активів із відстроченням платежу та стягненням заборгованості за своєю суттю і є управлінням дебіторською заборгованістю підприємства, яка в свою чергу є складовою менеджменту підприємства. Відомо, що дебіторська заборгованість як елемент оборотних активів підприємства має динамічний характер та варіабельність. Її розмір та якість залежить від певної сукупності факторів макрота мікросередовища [25]. Важливою методичною проблемою оцінювання стану боргових відносин між підприємствами та ефективності управління дебіторською заборгованістю є визначення її якості. Дебіторська заборгованість як актив має потенційні можливості прямо або опосередковано сприяти припливу коштів до підприємства, що характеризує її економічну вигідність. «Якість» дебіторської заборгованості слід розглядати з урахуванням економічної вигідності даної дебіторської заборгованості певного суб'єкта господарювання. Показником якості дебіторської заборгованості пропонується вважати частку прострочених боргів у загальному її обсязі, що дасть змогу характеризувати стан боргових відносин між підприємствами на різних рівнях [26].

Варто зазначити проблеми визначення факторів, які впливають на динаміку обсягів та якість дебіторської заборгованості. Наукове обґрунтування систематизації цих факторів дозволить чітко визначити місце кожного з них в їх загальній системі та окреслити методи, що можуть застосовуватися при управлінні дебіторською заборгованістю підприємств [27].

Складність систематизації полягає в різноманітті факторів, що впливають на формування дебіторської заборгованості. У результаті аналізу літературних джерел щодо даного питання виявлено відсутність однозначного визначення факторів впливу на динаміку обсягу та якість дебіторської заборгованості. По-перше, потрібно звернути увагу на те, що деякими дослідниками [26] наслідки динаміки обсягів дебіторської заборгованості (як у межах окремого підприємства, так і на макрорівні) окреслені недостатньо чітко. У деяких роботах навіть ставиться знак рівняння між зростанням обсягу дебіторської заборгованості та погіршенням її якості [28]. Безумовно, на якомусь етапі зростання обсягів дебіторської заборгованості може відбуватися поява у складі заборгованості значної частки безнадійних боргів, а отже, погіршення її якості. Дебіторська заборгованість як актив має потенційні можливості прямо або опосередковано сприяти припливу коштів до підприємства, що характеризує її економічну вигідність. Так, «якість» дебіторської заборгованості слід розглядати крізь призму економічної вигідності даної конкретної дебіторської заборгованості для конкретного підприємства. Можливі випадки, коли при зростанні обсягів дебіторської заборгованості спостерігається зменшення частки прострочених боргів, тобто якість дебіторської заборгованості збільшується.

Таким чином збільшення обсягу дебіторської заборгованості не завжди є негативним явищем. Тому перелік та аналіз факторів впливу на динаміку обсягів і структурні зміни дебіторської заборгованості доцільно здійснювати, на наш погляд, з огляду на якість дебіторської заборгованості. Для забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості підприємства шляхом створення ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю передбачається виконання таких етапів управління (рис. 1.5).

1. На першому етапі слід визначити обсяг необхідної для аналізу інформації. Що стосується інформаційних ресурсів, то, необхідно щоб всі задіяні в процесі

управління дебіторською заборгованістю співробітники могли вчасно отримати інформацію, що їх цікавить. Забезпечення на підприємстві щоденного оперативного аналізу своєчасності оплати рахунків сприятиме одержанню повної і достовірної інформації для аналізу дебіторської заборгованості. Крім того, доцільно аналізувати і структуру дебіторської заборгованості в розрізі поточної і простроченої. Це допомагає чітко організувати роботу підприємства щодо повернення дебіторської заборгованості.

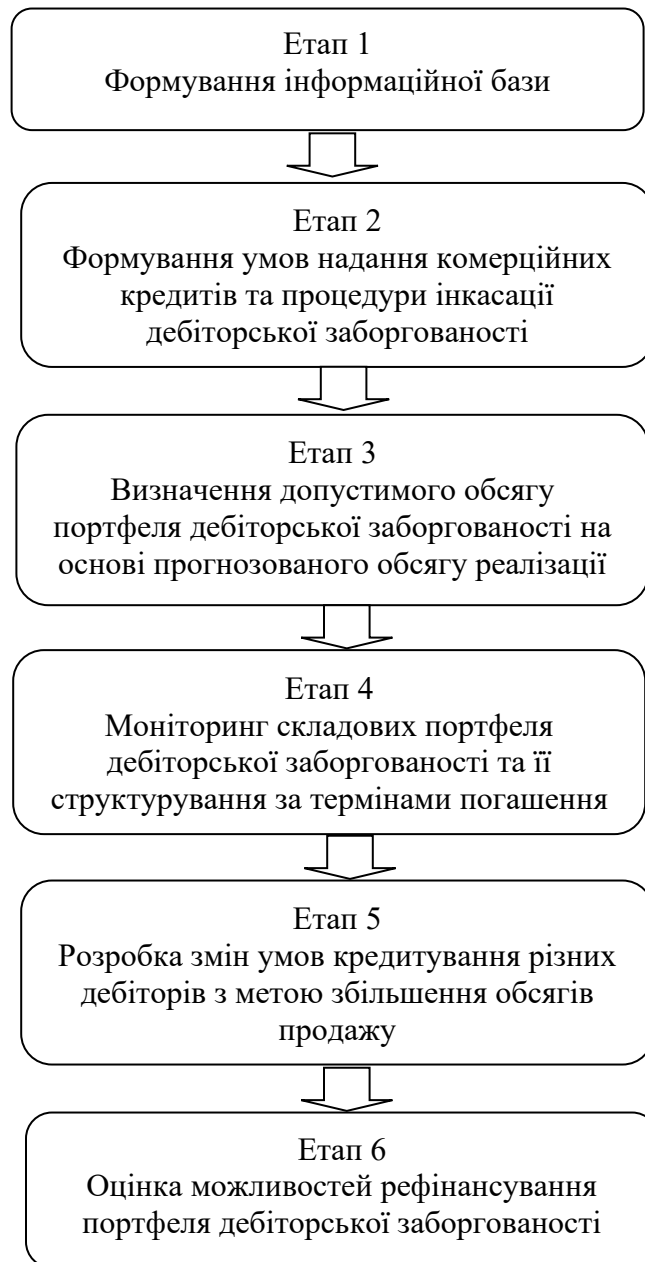


Рисунок 1.5 – Етапи управління дебіторською заборгованістю [29]

2. Реалізація другого етапу дозволить розробити індивідуальні умови надання комерційних кредитів різним покупцям. Для цього потрібно провести аналіз платоспроможності та ліквідності потенційних покупців шляхом здійснення розрахунку загальноприйнятих показників: коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності. Умови кредитування є досить важливим чинником, який впливає на обсяги продажу. Вони полягають у встановленні для окремих покупців:

- 1) строків оплати;
- 2) знижок за своєчасність оплати;
- 3) строків дії знижок.

Неможливо встановити однакові для всіх підприємств терміни оплати покупцями відвантаженої продукції, знижки та терміни дії знижок. Їх підприємство повинно встановлювати самостійно залежно від своїх потреб та специфіки функціонування. До чинників, які впливають на вибір умов кредитування підприємством покупців, доцільно віднести такі: термін придатності продукції, платоспроможність покупців, бажані обсяги продажу, попит на продукцію, сезонність товару, особливості цінової політики, величина закупівельної партії, розширення ринків збуту.

3. Третій етап управління дебіторською заборгованістю передбачає визначення допустимого обсягу портфеля дебіторської заборгованості на основі прогнозованого обсягу реалізації.

4. Реалізація четвертого етапу управління дебіторською заборгованістю забезпечить:

- 1) контроль за поточним обсягом дебіторської заборгованості підприємства;
- 2) відслідковування обсягів дебіторської заборгованості всіх покупців за термінами погашення;
- 3) виявлення дебіторів із найбільшим обсягом простроченої дебіторської заборгованості;

4) розробку невідкладних заходів в управлінні дебіторською заборгованістю. Для цього підприємству, передусім, необхідно щомісяця розраховувати поточний обсяг дебіторської заборгованості.

5. П'ятий етап управління дебіторською заборгованістю дозволяє обґрунтувати доцільність змін у кредитній політиці. Для збільшення обсягів продажу або прискорення інкасації дебіторської заборгованості підприємство прагне змінювати умови кредитування. Для цього подовжуються строки кредитування, надаються знижки покупцям, які платять вчасно і не мають безнадійної заборгованості, здійснюється перехід від роботи за передоплатою до продажу в кредит.

6. Заключний етап передбачає оцінку можливостей рефінансування дебіторської заборгованості. Підприємство для трансформування дебіторської заборгованості в грошові кошти може застосовувати такі форми рефінансування: факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції; форфейтинг [30]. В Україні останнім часом набувають широкого застосування операції факторингу, але більшість українських банків – лідерів на ринку факторингу припинили покупку в рамках цієї послуги нової дебіторської заборгованості своїх клієнтів. Зараз вони займаються тільки адмініструванням (керуванням) існуючої заборгованості. Аналізуючи напрацювання вчених з питання механізму управління дебіторською заборгованістю, варто зазначити, що механізм – спосіб функціонування певної системи, пристрою, що передбачає чи перетворює рух, складовими компонентами якого є: вхідна ланка, яка отримує рух, вихідна, яка з'єднана з робочим органом машини та регулюючий пристрій [31; 32].

На нашу думку, механізм управління дебіторською заборгованістю – це здійснення цілеспрямованого впливу на обсяг дебіторської заборгованості за допомогою інструментів впливу для досягнення оптимального складу та структури, враховуючи при цьому фактори та ризики, з якими стикається

підприємство. Пропонуємо до розгляду та аналізу базовий механізм управління дебіторською заборгованістю розроблений В.С. Белозерцевим (рис. 1.6) [29].

Вищенаведений механізм відображає механізм управління дебіторською заборгованістю, що розроблений В.С. Белозерцевим, який складається із вхідної ланки, регулюючого механізму і вихідної ланки, до складу яких входять елементи впливу та регулювання. Проте, на нашу думку не враховуються фактори та ризики впливу. Таким чином, доцільно запропонувати більш розширений механізм управління дебіторською заборгованістю, що враховує фактори та ризики впливу, які можуть суттєво вплинути на прийняття управлінських рішень.



Рисунок 1.6 – Базова модель управління дебіторською заборгованістю [29]

Неврахування факторів та незастосування відповідних інструментів може призвести до прийняття фінансово збиткових рішень, що суттєво погіршать фінансовий стан підприємства [30]. Тому, на нашу думку, ґрунтовний механізм управління дебіторською заборгованістю виглядатиме наступним чином (рис. 1.7).

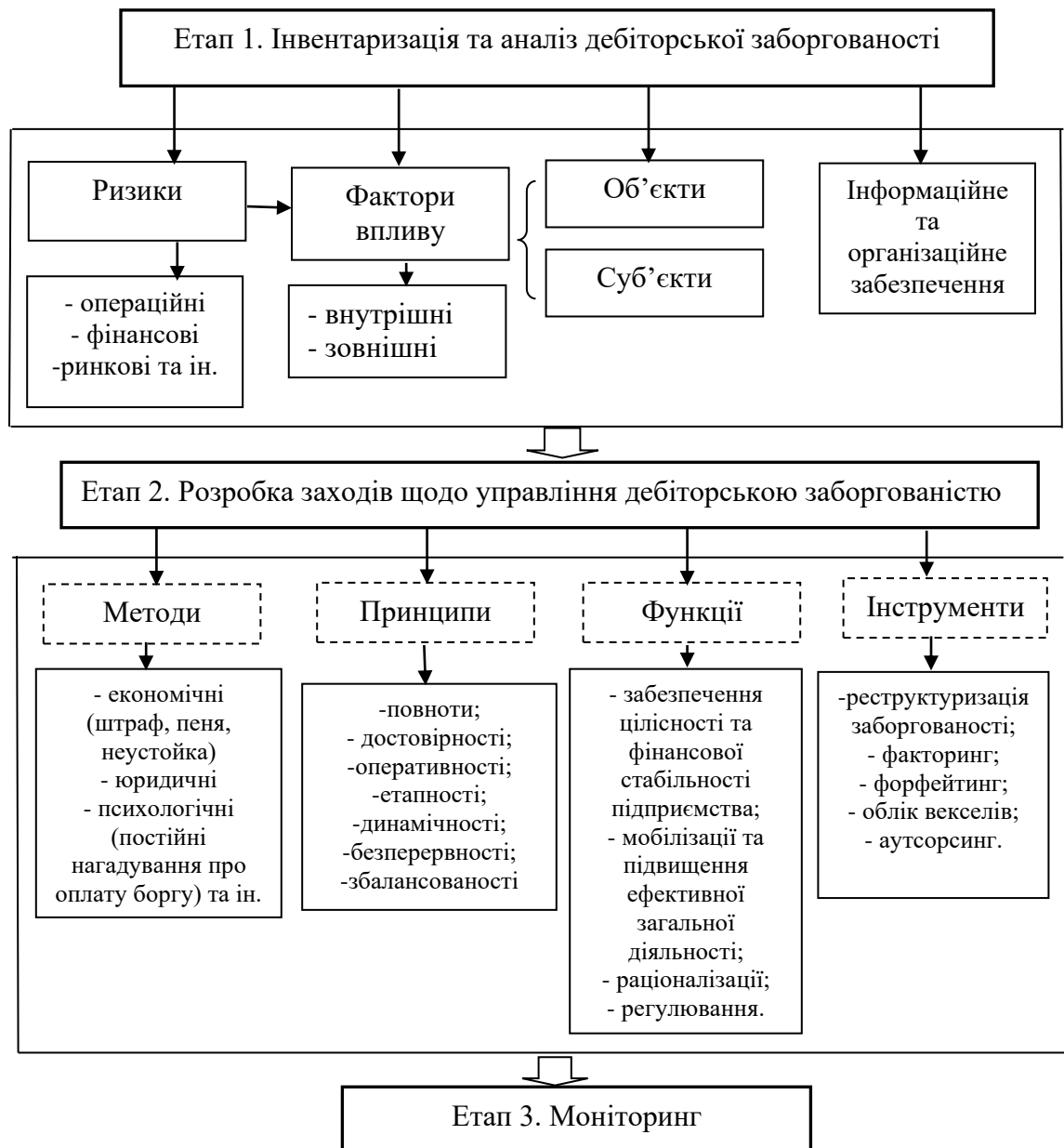


Рисунок 1.7 – Механізм управління дебіторською заборгованістю

На нашу думку, поданий варіант механізму є універсальним, а також може вдосконалюватись згідно потреб та специфіки діяльності підприємства. Використання запропонованого механізму дає можливість впроваджувати ефективну політику управління дебіторською заборгованістю, що дозволить заощадити фінансові ресурси підприємства, стабілізувати та покращити його фінансовий стан.

Результативне управління дебіторською заборгованістю дозволить охарактеризувати фінансове становище у сучасних реаліях і приймати важливі стратегічні рішення зі стабілізації стану на ринку та зниження витрат [33; 34]. Основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості [35]. Досягти цієї мети можна за допомогою правильної організації методики аналізу і впровадження ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства, що дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, спрогнозувати надходження коштів. Запропонований механізм містить складові, одночасна дія яких дозволить оптимізувати розмір дебіторської заборгованості, мінімізувати втрати через неповернення боргів та отримати стабільний прибуток в результаті досягнення цілей підприємства. Структура даного механізму управління дебіторською заборгованістю свідчить про ефективну взаємодію всіх елементів та дозволить забезпечити фінансову стабільність підприємства. Результатом функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є отримання грошових коштів та мінімізація дебіторської заборгованості.

1.4 Методичні підходи до оцінювання дебіторської заборгованості підприємства

Для функціонування підприємства досить важливого значення має аналізування стану дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість виникає внаслідок розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками,

фінорганам, замовникам, працівникам. Значна її частка в загальній структурі оборотних активів знижує фінансову стійкість, ліквідність підприємства та підвищує ризик фінансових збитків. На думку науковця Ф.Ф. Бутинця, наявність великих обсягів дебіторської заборгованості спричиняє низьку платоспроможність підприємства [24]. Недоотримання коштів по дебіторській заборгованості є однією із проблем управління нею. Адже через таке управління можна впливати на обсяг прибутку підприємства і на ризики, що пов'язані з ним.

У процесі прийняття управлінських рішень виявлена ціла низка невирішених питань щодо аналізу дебіторської заборгованості. Це свідчить про те, що методика аналізу потребує подальшого розвитку та вдосконалення. В умовах інфляції для покупців дебіторська заборгованість є джерелом кредитування їх діяльності на дуже вигідній основі, тому, що виступає як безвідсотковий кредит. Внаслідок цього необхідно застосовувати ефективні управлінські дії спрямовані на регулювання її величини. Методика проведення аналізу деяких фахівців-науковців подано у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Тракткування методики аналізу дебіторської заборгованості різними науковцями

Автор	Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості	Виявлені недоліки
1	2	3
Гнатенко Є.П. [36]	Аналіз динаміки, структури за термінами і видами виникнення для виявлення прострочених та безнадійних боргів, порівняльний аналіз з кредиторською заборгованістю.	Проблема вивчення причин виникнення кожного виду дебіторської заборгованості, виходячи із конкретної ситуації на підприємстві.
Єдинак Т.С. [37]	Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості, класифікація видів заборгованості для її ефективного управління, визначення суми резерву сумнівних боргів.	Проблема диверсифікації покупців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. [38]	Аналіз дебіторської заборгованості за термінами давності. Аналіз фактичних термінів, впродовж яких здійснюється повернення заборгованості шляхом визначення середнього терміну отримання платежів, середнього рівня інвестування фінансових ресурсів у дебіторську заборгованість.	Не знайдено шляхи збалансування кредитної політики підприємства та інкасації дебіторської заборгованості.
Попович П.Я. [39]	Аналіз стану дебіторської заборгованості: динаміка, величина, склад і рух. Розглядається сумнівна і безнадійна заборгованість. Аналіз кредиторської заборгованості.	Проблема розробки узгодження кредитної політики підприємства стосовно управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.
Савицька Г.В. [40]	Аналіз причин зміни дебіторської заборгованості. Оцінка її якості та ліквідності. Швидкість інкасації дебіторської заборгованості. Збитки від невчасного її погашення.	Відсутній аналіз кредиторської заборгованості, та розробка узгодження кредитної політики суб'єкта господарювання відносно управління заборгованістю

Наукове товариство висловлює різні думки щодо проведення аналізу дебіторської заборгованості у процесі прийняття управлінських рішень. Недоліки які зазначені свідчать про відсутність єдиного підходу щодо методики аналізу дебіторської заборгованості та потребує подальшого розвитку і вдосконалення. Величина дебіторської заборгованості та динаміка визначають характер управлінських рішень у виробничо-господарській діяльності. Дебіторська заборгованість відноситься до високоліквідних активів. Недостатнє оцінювання фактичного стану розрахунків з дебіторами може негативно вплинути на реальну

оцінку платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Для ефективного управління діяльності суб'єкта господарювання не тільки потрібно здійснювати кількісний аналіз показників оцінки поточного стану та стратегічно важливих перспектив управління активами підприємства. Доцільно застосовувати якісний аналіз [41]. Основне його завдання – це виявлення видів продукції за якими виникає найбільша дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги найбільш важливих клієнтів (споживачів, посередників, постачальників) підприємства, основних видів продукції, за якими найчастіше виникає дебіторська заборгованість. Отже, аналіз стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством потребує зовнішній і внутрішній аналіз, виявлення ризиків і загроз щодо неповернення, визначення середньої величини дебіторської заборгованості, її частку у загальній сумі оборотних активів підприємства, оцінку дебіторської заборгованості за строками погашення тощо. Систему показників для оцінки стану та якості дебіторської заборгованості наведено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Система показників для проведення якісного аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві

Показники	Одиниця виміру	Формула розрахунку	Умовні позначення	Економічний зміст
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)	кількість оборотів, швидкість обороту, (рази)	$\text{Кодз} = \text{ЧДр} / \text{Дз}$	ЧДр – чистий дохід від реалізації продукції; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період).	Наведений показник визначає ефективність кредитного контролю. Він показує, скільки разів впродовж періоду, що аналізується, обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок дебіторів. Показує розширення, або зниження комерційного кредиту наданого підприємства.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4	5
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості (Тпдз)	кількість днів	$T_{пдз} = T / \text{Кодз}$	Т – звітний період у днях (360,90,30); Кодз – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.	Таким чином розраховується, скільки в середньому днів потрібно підприємству для отримання оплати за виконанні роботи (надані послуги). Чим триваліший період погашення, тим вищий ризик неповернення дебіторської заборгованості.
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (ПВдз)	у відсотках	$PВдз = Дз / ОА * 100\%$	Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період); ОА – оборотні активи (середні за аналізований період).	Показує питому вагу діяльності дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів. Чим вищий цей показник, тим менш мобільна структура майна підприємства.
Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості (ПВсдз)	у відсотках	$PВсдз = Сз / Дз * 100\%$	Сз – сумнівна заборгованість; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період).	Цей показник характеризує «якість» дебіторської заборгованості підприємства. Тенденція його зростання свідчить про зниження ліквідності.
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдкз)	коефіцієнт	$Кдкз = Дз / Кз$	Дз – дебіторська заборгованість; Кз – кредиторська заборгованість (середня за аналізований період).	Характеризує здатність розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторської заборгованості.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз)	кількість оборотів, швидкість обороту, (рази)	$Кокз = ЧДр / Кз$	ЧДр – чистий дохід від реалізації продукції; Кз – кредиторська заборгованість (середня за аналізований період).	Показує кількість оборотів кредиторської заборгованості за аналізований період, або у скільки разів виручка перевищує середню кредиторську заборгованість підприємства. Тенденція його зростання показує позитивні зміни.
Тривалість обороту кредиторської заборгованості (Тпкз)	кількість днів	$Тпдз = Т / Кокз$	Т – звітний період у днях (360, 90, 30); Кокз – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.	Таким чином, розраховується середній період в днях використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства. Напрямок позитивних змін цього коефіцієнта спостерігається при його зменшенні.

Аналіз розрахунків на основі цих коефіцієнтів покаже стан дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання за досліджуваний період, а також дасть можливість визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю. Однією із проблем управління дебіторською заборгованістю підприємства є недоотримання коштів по дебіторській заборгованості.

Діяльність суб'єктів господарювання потребує сучасних підходів щодо платіжно-розрахункових взаємозв'язків між підприємствами, правильне здійснення обліку та проведення ефективного аналізу дебіторської заборгованості для прийняття управлінських рішень. Сьогодні, в умовах фінансово-економічної

кризи, щоб не втратити свої кошти необхідно проводити постійний моніторинг заборгованості, своєчасно висувати претензії щодо боргів та запобігати безнадійним боргам на підприємстві [42; 43].

Зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Наявність простроченої створює фінансові труднощі, тому, що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплат заробітної плати. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Прострочена дебіторська заборгованість означає також зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому кожен суб'єкт господарювання зацікавлений у скороченні термінів погашення належних йому платежів.

Важливе значення має давність утворення дебіторської заборгованості, необхідно встановити, чи немає в її складі сум не реальних для стягнення, або таких, за якими минають строки позовної давності. Якщо такі виявлені, то необхідно терміново вжити заходів для їх стягнення (оформлення векселів, звернення в господарський суд, тощо).

На величину дебіторської заборгованості підприємства впливає стан договірної та розрахункової дисципліни. Недотримання договірної та розрахункової дисципліни, несвоєчасне пред'явлення претензій за борги, які виникають, призводять до значного зростання невиправданої дебіторської заборгованості, створення фінансових труднощів, нестачі ресурсів. Тому доцільно провести аналіз дебіторської заборгованості за строками утворення, тому, що тривалі неплатежі відволікають засоби з господарського обороту. Аналітик, який займається управлінням дебіторською заборгованістю, повинен зосередити увагу на найдавніших боргах і приділити більше уваги великим сумах заборгованості. Важливим є здійснення заходів щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості, зокрема: ознайомлення з фінансовим станом замовників, покупців

та вивчення можливостей покращення їх платоспроможності на перспективу; своєчасне оформлення розрахункових документів; застосування попередньої оплати; застосування вексельної форми оплати; вдосконалення фінансово-розрахункових операцій підприємства [44].

Наступним кроком проведення аналізу дебіторської заборгованості виступає визначення суми ефекту, що отриманий від інвестування коштів у дебіторську заборгованість. Саме заради цього суму додаткового прибутку, який отримано від збільшення реалізації продукції за рахунок надання кредиту зіставляють із величиною додаткових витрат по оформленню кредиту та інкасації боргу, а також прямих фінансових втрат від неповернення боргу. Даний ефект розраховується за формулою (1.1):

$$\text{Едз.} = \text{Пдз} - \text{ПЗдз} - \text{ФВдз} \quad (1.1)$$

де Пдз – додатковий прибуток внаслідок збільшення обсягу реалізації за рахунок надання кредиту;

ПЗдз – поточні затрати підприємства, пов'язані з організацією кредитування покупців та інкасуванням боргу;

ФВдз – сума прямих фінансових втрат від неповернення боргу покупцями.

Таким чином рівень реалізації та прибутку і дебіторська заборгованість є пов'язаними, що необхідно враховувати при аналізі дебіторської заборгованості. Якраз результат даного процесу у подальшому лягає в основу розробки кредитної політики підприємства.

Необхідним при аналізуванні дебіторської заборгованості є порівняння наявної заборгованості покупців з оптимальним її розміром [45].

Для більш об'єктивного і обґрунтованого висновку про стан дебіторської заборгованості необхідно визначити темп зростання дебіторської заборгованості і порівняти з темпом зростання виручки від реалізації. Якщо темп зростання

виручки виявиться більшим за темп зростання дебіторської заборгованості, то це буде свідчити про покращення умов роботи з клієнтами або про підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства. Якщо ж навпаки – про погіршення розрахункової дисципліни або зниження попиту на продукцію підприємства.

Проте ґрунтовний аналіз дебіторської заборгованості неможливий без порівняння її з кредиторською заборгованістю на підприємстві. Фінансові відділи підприємства мають постійно стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, так як значне перевищення дебіторської заборгованості є загрозою фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових коштів, а перевищення кредиторської заборгованості може привести до неплатоспроможності підприємства.

Достатньо важливим напрямком в управлінні дебіторською заборгованістю є оцінювання змін в управлінні дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та їх еквівалентами і поточними фінансовими інвестиціями, що дає змогу кількісно визначити рівень управління дебіторською заборгованістю. При здійсненні бальної оцінки порівняння окремі значення передбачають використання двох рівнів оцінки. Перший рівень оцінки надає можливість порівняти показники за певний період, другий – визначити бальну оцінку двох показників з урахуванням тенденцій в їх змінах [46] (табл. 1.5).

Прийняті управлінські рішення управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями можуть бути оцінені в 0 або 1. На основі експертних досліджень встановлено, що максимальна кількість балів становить 14.

Рівень управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями вважають високим, якщо набрано 10 і більше балів, середнім: 6 – 9 балів і низьким: 5 і менше балів. Приймати рішення щодо підвищення ефективності управління оборотними активами доцільно на підставі аналізу позицій і оцінки в балах [47].

Таблиця 1.5 – Бальна оцінка показників для обґрунтування рівня управління дебіторською заборгованістю, грошовими потоками, поточними фінансовими інвестиціями

Показник	Кількість рівнів оцінки	Характеристика	Оцінка в балах
1	2	3	4
Обсяги дебіторської заборгованості (ДЗ) порівнюються з обсягами продажу (ОП)	1	ДЗ ↑ із ↓ ОП	1
		ДЗ ↓ із ОП	1
		ДЗ ↑ із ↑ ОП	1
		ДЗ ↓ із ↑ ОП	1
		ДЗ ↓ із ↓ ОП	0
		ДЗ ↑ із ↓ ОП	0
		ДЗ □ із ↓ ОП	0
		ДЗ ↑ із □ ОП	0
Обсяги продажів (ОП) порівнюються з часткою в них дебіторської заборгованості (ЧДЗ)	1	ЧДЗ ↑ в ОП	1
		ЧДЗ ↓ в ОП	0
	2	ЧДЗ ↑ із ↑ ОП	1
		ЧДЗ ↓ із ↑ ОП	1
		ЧДЗ ↓ із □ ОП	1
		ЧДЗ ↓ із ↓ ОП	0
		ЧДЗ ↑ із ↓ ОП	0
		ЧДЗ □ із ↓ ОП	0
ЧДЗ ↑ із □ ОП	0		
Період погашення дебіторської заборгованості (ПпДЗ) порівнюється періодом погашення кредиторської заборгованості (ПпКЗ)	1	ПпДЗ не перевищує ПпКЗ	1
		ПпДЗ перевищує ПпКЗ	0
	2	ПпДЗ ↓ із ↓ ПпКЗ	1
		ПпДЗ □ із ↓ ПпКЗ	1
		ПпДЗ ↓ із □ ПпКЗ	1
		ПпДЗ ↑ із ↑ ПпКЗ	0
		ПпДЗ ↑ із □ ПпКЗ	0
		ПпДЗ □ із ↑ ПпКЗ	0
Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості (Кпдз) порівнюється з обсягами дебіторської заборгованості (ДЗ)	1	Кпдз ↓ із ↓ ДЗ	1
		Кпдз ↓ із ↑ ДЗ	1
		Кпдз □ із ↑ ДЗ	1
		Кпдз ↓ із □ ДЗ	1
		Кпдз ↑ із ↓ ДЗ	0
		Кпдз ↑ із ↑ ДЗ	0
		Кпдз ↑ із □ ДЗ	0
		Кпдз ↑ із □ ДЗ	0
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл) порівнюється з часткою простроченої дебіторської заборгованості (ЧПДЗ) Нормативне значення КШЛ: 0,7-1	1	Кшл < норм. значення і ЧПДЗ не значна	1
		Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ не значна	1
		Кшл < норм. значення і ЧПДЗ значна	0
		Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ значна	0
	2	Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ ↓	1
		Кшл < норм. значення і ЧПДЗ ↓	1
		Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ ↑	0
		Кшл < норм. значення і ЧПДЗ ↑	0

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл) порівнюється з часткою простроченої дебіторської заборгованості (ЧПДЗ) Нормативне значення КШЛ: 0,7-1	1	Кшл < норм. значення і ЧПДЗ не значна Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ не значна Кшл < норм. значення і ЧПДЗ значна Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ значна	1 1 0 0
	2	Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ ↓ Кшл < норм. значення і ЧПДЗ ↓ Кшл >= норм. значення і ЧПДЗ ↑ Кшл < норм. значення і ЧПДЗ ↑	1 1 0 0
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл) порівнюється з динамікою питомої ваги грошових коштів і поточних фінансових інвестицій (ЧГКПФІ)	1	Кшл < норм. значення і ЧГКПФІ значна Кшл > норм. значення і ЧГКПФІ значна Кшл < норм. значення і ЧГКПФІ не значна Кшл > норм. значення і ЧГКПФІ не значна	1 1 0 0
	2	Кшл □ і ↑ ЧГКПФІ Кшл ↑ і ↑ ЧГКПФІ Кшл □ і ↓ ЧГКПФІ Кшл ↓ і ↓ ЧГКПФІ	1 1 0 0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал) порівнюється з коефіцієнтом ліквідності грошових потоків (Клгп) Нормативне значення КАЛ: 0,2	1	Кал <= норм. значення і Клгп=1 Кал >= норм. значення і Клгп=1 Кал <= норм. значення і Клгп>1 Кал >= норм. значення і Клгп>1	1 1 0 0
	2	Кал ↑ і Клгп=1 Кал ↓ і Клгп=1 Кал ↑ і Клгп>1 Кал ↓ і Клгп>1	1 1 0 0
Коефіцієнт рентабельності використання вільних грошових коштів (Кр) в короткострокових фінансових вкладеннях порівнюються з обсягом поточних фінансових інвестицій (ПФІ)	1	Кр ↑ із □ ПФІ Кр ↑ із ↓ ПФІ Кр ↓ із ↑ ПФІ Кр ↓ із □ ПФІ	1 1 0 0

Присудження балів та умовні позначення:

0 балів – у випадку негативної тенденції

1 бал – у випадку позитивної тенденції

↑ - збільшення показника

↓ - зменшення показника

□ – незмінність показника [49; 50].

Під економічним факторним аналізом розуміється перехід від вихідної факторної системи до результуючої факторної системи, розкриття кількісно вимірюваних факторів, зміна яких впливає на зміну результуючого показника. Сутність методів факторного аналізу полягає в оцінюванні впливу факторів на результуючий показник, для чого виділяють фактори, що визначають рівень аналізованого показника, встановлюють функціональну залежність між показником і виділеними факторами, вимірюють вплив зміни кожного фактора на зміну результативного показника [48].

Сутність методу ланцюгових підстановок полягає в тому, що у базову формулу для визначення результуючого показника підставляється звітне значення першого досліджуваного фактора. Отриманий результат порівнюється з базовим значенням результуючого показника, і це визначає оцінку впливу першого фактора. Далі в отриману при розрахунку формулу підставляється звітне значення наступного фактора впливу.

Отже, порівняння отриманого результату з попереднім визначає оцінку впливу другого фактору. Це повторюється до тих пір, поки у вихідну базову формулу не буде підставлено фактичне значення останнього з факторів, введених у модель. При використанні методу ланцюгових підстановок результати багато в чому залежать від послідовності підстановки чинників. Існує правило: спочатку оцінюється вплив кількісних факторів, що характеризують вплив екстенсивності, а потім – якісних факторів, що характеризують вплив інтенсивності. Саме на якісні фактори лягає весь нерозкладний залишок.

Висновки до першого розділу

Досліджено сутність та зміст дебіторської заборгованості у діяльності підприємства, проаналізовано підходи до визначення дебіторської заборгованості, визначено переваги та недоліки основних визначень поняття «дебіторська

заборгованість» та запропоновано авторське тлумачення даного терміну. Вважаємо, що дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу.

Розкрито сучасну класифікацію дебіторської заборгованості, яка з одного боку, сприяє поліпшенню діагностики дебіторської заборгованості, орієнтуючи на більш глибоке дослідження стану та причин виникнення дебіторської заборгованості підприємства, з іншого боку, орієнтована на підвищення ефективності управління боргами підприємства. Як результат виявлено, що до цього часу серед науковців відсутня єдність поглядів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Запропонована загальна класифікація дебіторської заборгованості за видами відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», на наш погляд, є найбільш прийнятною. Вона дозволяє згрупувати заборгованість за термінами її виникнення (довгострокова або поточна), а також розподілити на види кожен із них більш детально.

Визначено, що основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Досягти цієї мети можна за допомогою правильної організації методики аналізу і впровадження ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства, що дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, спрогнозувати надходження коштів. Розкрито механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства, який містить складові, одночасна дія яких дозволить оптимізувати розмір дебіторської заборгованості, мінімізувати втрати через неповернення боргів та отримати стабільний прибуток в результаті досягнення цілей підприємства. Структура цього механізму управління дебіторською

заборгованістю свідчить про ефективну взаємодію всіх елементів та дозволить забезпечити фінансову стабільність підприємства. Результатом функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є отримання грошових коштів та мінімізація дебіторської заборгованості.

Обґрунтовано, що аналізуючи дебіторську і кредиторську заборгованість, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, враховуючи специфіку підприємств, сезонність їх роботи, зв'язки з покупцями та постачальниками, конкретну виробничу ситуацію на підприємстві, тощо. Аналіз стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством потребує зовнішній і внутрішній аналіз, кількісний і якісний, визначення середньої величини дебіторської заборгованості, її частки у загальній сумі оборотних активів підприємства, оцінки дебіторської заборгованості за строками погашення, виявлення ризиків і загроз щодо неповернення. Правильна організація і методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, дозволить спрогнозувати надходження коштів. Вважаємо, що в методичному аспекті є необхідним аналізування поточної дебіторської заборгованості підприємств: оцінювання рівня, структури дебіторської заборгованості, ефективності інвестування в дебіторську заборгованість фінансових засобів, визначення фактично непогашеної заборгованості за попередні періоди.

2 АНАЛІЗУВАННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА МАШИНОБУДУВАННЯ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД «МАЯК»

2.1 Аналізування тенденцій, проблем та перспектив розвитку машинобудування

Нині Україна переживає глибоку системну кризу й насамперед у сфері економіки, що негативним чином позначається й на всіх інших напрямках державної діяльності: політиці, науці, освіті, соціальній та інших. Одним із напрямів виходу з цієї кризи міг би стати розвиток міжнародних відносин, передусім у сферах економіки й міжнародного бізнесу. Однією з базових галузей будь-якої економіки є машинобудування. Здебільшого, машинобудування, будучи основою будь-якої економіки, є й основою для розвитку НТП, визначаючи динаміку розвитку не тільки суміжних галузей, а й усієї економіки в цілому. У недавньому минулому Україна була однією з провідних машинобудівних держав у світі.

Виробництво продукції машинобудування забезпечує економічний мультиплікаційний ефект для суміжних галузей економіки, поєднаних одним технологічним ланцюгом. У промисловому машинобудуванні в Україні домінує розгалужена мережа машинобудівних підприємств, які займаються виробництвом гірничошахтного обладнання, залізничного рухомого складу, сільськогосподарського обладнання, турбогвинтів, газових турбін, верстатів, авіаційних двигунів, приладів для легкої та харчової промисловості [51].

Проте протягом останніх п'яти років в структурі машинобудівного комплексу відбулися вагомі зміни: скорочення обсягів виробництва в сторону зростання обсягів виробництва інших машин і устаткування спеціального призначення з 32% у структурі у 2016 р. до 39% у 2021 р.. Характеризуючи

особливості розвитку машинобудування в Україні слід відмітити перш за все відставання від індустріально розвинених країн. Частка продукції машинобудування у загальному обсязі продукції української переробної промисловості демонструє скорочення за 2016-2022 роки (з найвищим показником 11,8% у 2019 р., 10,2% у 2016 р. та 9,2% за січень-вересень 2022 р.). Такий стан не відповідає рівню економічно розвинених країнах світу, де цей показник коливається у межах 30-50% [52; 53].

Динаміка обсягу реалізованої продукції машинобудування відображена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Обсяги реалізованої продукції українського машинобудування за 2016-2021 рр., млрд. грн.

Галузі промисловості	Роки						Темп зміни 2016-2021 рр., %
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6	7	8
Промисловість	1767,1	2153,0	2508,6	2480,8	2481,1	3589,4	203,12
Машинобудування	116,4	150,4	182,1	188,1	173,1	204,9	176,04
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	9,6	10,7	13,0	12,9	12,3	14,9	154,20
Виробництво електричного устаткування	24,2	29,0	36,7	34,3	31,4	40,7	167,90
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	15,3	20,9	26,7	30,2	27,4	32,6	212,43
Виробництво інших транспортних засобів	22,8	38,7	47,3	48,4	41,6	45,0	197,73

Найбільш стійкими виявилися такі галузі машинобудування як виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (залізничний рухомий склад; підйомне та вантажно-розвантажувальне обладнання), а також сільськогосподарська, будівельна та гірнична техніка. У довоєнний період до 2021 року Україна входила до топ-40 країн світу за обсягами товарообороту продукції машинобудівної промисловості. Однак, подальше зниження обсягів виробництва та реалізації продукції машинобудування становить загрозу економічній безпеці, оскільки в умовах високої конкуренції на зовнішніх ринках вітчизняні товари легко заміщуються продукцією конкурентів, а натомість зростає імпортозалежність національної економіки [54]. Українські виробники продукції машинобудування потерпають від порушення логістичних ланцюгів, ускладнень з виконання контрактів та фінансовими розрахунками на територіях, близьких до зон бойових дій, розбалансування внутрішнього попиту й виробництвом товарів, обтяжених імпортозалежністю, в тому числі від продукції походженням з Білорусі та РФ.

Аналіз стану, структури й динаміки світового ринку машинобудівної продукції з позиції України, подолання кризових явищ в економіці, машинобудівному комплексі шляхом виходу на світові ринки дозволяє зробити такі висновки. Питома вага України у світовій торгівлі машинобудівною продукцією є незначною і становить у період 2017–2020 років в експорті 0,07 %, в імпорті – від 0,17 до 0,27 %, а 2021 року – 0,08 та 0,25 % відповідно, що призводить до негативного сальдо торговельного балансу України. Найвищими позиціями України у світовій торгівлі машинобудівною продукцією 2021 року є сегменти: «Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад» (1,23 %), «Судна, човни та інші плавучі засоби» (0,14 %) [55]. Серед секторів, де Україна володіє значним експортним потенціалом, найбільші темпи приросту попиту на світовому ринку спостерігаються в сегментах повітряних і космічних літальних апаратів (+6,9 %/рік), електричного устаткування для автотранспортних засобів (+5,7 %/рік), обладнання зв'язку (+5,0 %/рік), обладнання для вимірювання, дослідження та навігації (+3,7 %/рік) і машин для сільського господарства (+3,6 %/рік) [56]. Перелік товарів, що експортує та імпортує Україна

(табл. 2.2) переконливо свідчить про те, що багато позицій, які імпортує Україна, вона могла б виробляти самостійно і завозять ці позиції у країну на шкоду національним інтересам і вітчизняному виробникові, збільшуючи негативне сальдо торговельного балансу. Водночас будь-які державні програми імпортозаміщення, локалізації, спрямовані на захист національних економічних інтересів, вітчизняного виробника, відсутні, що завдає катастрофічного збитку економіці країни, її соціально-економічному розвитку.

Таблиця 2.2 – Перелік товарів, що експортуються та імпортуються Україною, тис. дол. США (експорт / імпорт) [57]

Найменування товару	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
Усі товари	36361032	43428391	47334680	49853049	49388093
	39249 26	49439156	57187093	60684881	53978092
Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої	1561255	1693407	1724306	1692402	1913911
	4686129	5691054	6475933	6658112	6073414
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу	132485	135523	137484	136524	115969
	2814020	3950929	4222812	5796661	5504000
Електричні машини, обладнання та їхні частини; апаратура для запису	2076690	2548237	2930412	2772039	2546419
	3203225	4125698	5479282	6654727	5367495
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	143254	149179	145590	178106	160570
	563389	761430	914786	1053756	1247807
Літальні апарати, космічні апарати та їхні частини	78943	34639	61050	70163	81941
	50470	27152	64042	154559	113838
Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад	237776	243911	253460	546045	418597
	81909	168532	246361	201637	101297
Судна, човни та інші плавучі засоби	106455	184357	217336	129611	140075
	13094	19333	20832	9912	24 280

За наведеними показниками в табл. 2.2 спостерігається негативне сальдо як загального торговельного балансу, так і за продукцію машинобудування спостерігається упродовж низки років і перспектив поліпшення не видно. Водночас негативне сальдо торговельного балансу за продукцію машинобудування набагато більше, ніж загальне сальдо торговельного балансу. Ця вкрай негативна й стійка тенденція (негативне сальдо як загального торговельного балансу, так і балансу за продукцією машинобудування) негативним чином позначається на всій економіці України, і як наслідок, на всьому її соціально-економічному розвитку. Можна з упевненістю стверджувати, що поки ця тенденція не буде подолана, гарантувати економічний і соціальний підйом України досить важко.

Основними світовими центрами виробництва машинобудівної продукції є ЄС, Китай, США, Японія. Останніми роками на перше місце у виробництві машинобудівної продукції впевнено виходить Китай, що пояснюється перш за все тим, що питомі трудові витрати в Китаї удвічі нижчі, ніж в Японії, у три рази нижчі, ніж у США, і більш ніж у п'ять разів нижчі, ніж в ЄС [58].

Основними тенденціями світового ринку машинобудівної продукції сьогодні є: процеси глобалізації, глокалізації, локалізації, інтеграції, що відбуваються як на цьому ринку, так і на глобальному світовому ринку; зростання ролі нових гравців на цьому ринку; подовження, поширення діючих і нових ланцюгів доданої вартості; сервісифікація машинобудівного виробництва; глобальна уніфікація та стандартизація; зростання частки науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) у формуванні ланцюгів доданої вартості під час виробництва машинобудівної продукції; споживчі тренди; технологічні тренди (нові технології); подальший розвиток і вдосконалення міжнародного аудиту, внутрішнього контролю на всіх рівнях. Ця тенденція характерна для всього світового ринку й міжнародного бізнесу.

Україна, на нашу думку, має достатні експортні можливості, які можуть бути посилені кластеризацією в таких сегментах машинобудування, як: повітряні і космічні літальні апарати, супутнє устаткування; машини і устаткування загального призначення; інші машини спеціального призначення; вузли, деталі і приладдя для автотранспортних засобів; електродвигуни, генератори, трансформатори, електроапаратура; інші машини і устаткування загального призначення; залізничний рухомий склад; машини і устаткування для сільського господарства; військові транспортні засоби; проводи, кабелі і електромонтажні пристрої; інструменти і обладнання для вимірювання, дослідження; побутові прилади; інше електричне устаткування; інші. Істотним експортним потенціалом володіє українське суднобудування, виробництво спеціальної техніки різного призначення (за деякими її видами Україна займає одне з провідних місць у світі – бронетехніка, важкі транспортні літаки). Одним з основних недоліків у машинобудуванні України в порівнянні з провідними центрами машинобудівного виробництва (ЄС, Китай, США, Японія) є вкрай низька продуктивність праці, яка посилюється зростанням заробітної плати, що ще більше погіршує ситуацію із собівартістю машинобудівної продукції і як наслідок – з її ціною.

Військові дії призвели до втрати обсягів українського експорту продукції машинобудування до 70% від рівня 2021 р. (6107,56 млн дол. у 2021 р. проти 4216,9 млн дол. за 2022 р.). Втрата виробничих потужностей компенсується значним імпортом машинобудівної продукції в обсязі 15983,54 млн дол. у 2022 році, що підтверджує високу імпортозалежність внутрішнього ринку продукції машинобудування [59].

Галузі машинобудування є стратегічно важливими для соціально-економічного розвитку, адже в них зосереджена значна частина робочих місць з достатньо високим рівнем оплати праці. Так у 2021 р. на підприємствах машинобудування середньооблікова кількість працівників склала 308,7 тис. осіб, що становить 15 % до загальної кількості зайнятих у промисловості (табл. 2.3).

Саме тому відновлення існуючих потужностей, релокація у безпечні регіони та створення нових сприятиме створенню додаткових робочих місць у повоєнному відновленні промислового розвитку України. Таким чином, проведений аналіз підтверджує важливість підтримки відновлення машинобудування як ключової галузі, розвиток якої має відповідне ресурсне забезпечення, сприяє зростанню інших галузей та має значний потенціал розвитку, що підтверджують довоєнні високі показники ефективності (додана вартість, обсяги виробництва, інвестиційна привабливість) й вагоме соціальне значення (створення робочих місць з високим рівнем оплати праці).

Таблиця 2.3 – Кількість зайнятих працівників за 2016-2021 рр. осіб [57]

Галузі промисловості	Роки					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Промисловість	2351522	2334361	2317627	2254441	2184999	2167166
Машинобудування	357761	132789	208452	267854	318270	308699
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	28165	31001	30076	29614	27317	27067
Виробництво електричного устаткування	44634	52438	8438	49779	46120	45292
Виробництво машин і устаткування	132606	34685	27858	36179	118757	116410
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	46546	2083	61925	61397	55791	25276
Виробництво інших транспортних засобів	50729	2582	80155	79873	70285	25957

Особливістю функціонування галузі є фрагментація виробництва, що збільшує системні ризики в мережах ланцюгів постачання, спричинені екстремальними подіями. Невизначеність попиту та пропозиції у

машинобудуванні негативно впливає на її економічну стійкість як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, а будь-які збої в ланцюгах постачання можуть серйозно підірвати доступність продукції на цільових ринках галузі. Проблеми, з якими стикаються українські виробники машинобудівної продукції, пов'язані з військовими ризиками, що показано в таблиці 2.4 [60; 61].

Таблиця 2.4 – Основні проблеми, з якими стикаються українське машинобудування під час воєнного стану

Проблема	Характеристика
Руйнування виробничих об'єктів внаслідок військових дій	Неможливість забезпечити безпеку та виконання виробничих завдань працівниками; переміщення виробничих потужностей у більш безпечні регіони (релокація); впровадження заходів безпеки з можливістю працівників швидко перейти у безпечне місце (бомбосховище), отримати медичну допомогу або швидко повернутися додому.
Руйнування енергетичної, телекомунікаційної інфраструктури внаслідок бойових дій та ракетних обстрілів	Перебої з постачанням електроенергії, відключення зв'язку, світла, що призводить до зупинки виробничих ліній, переривання виробничих процесів, порушення технологічних циклів, колектив залишається без можливості виконувати поставлені завдання.
Пошкодження транспортної системи, блокування цілих напрямків та галузей транспорту	Зрив поставок, складнощі з перевезенням товарів Україною, необхідність зміни логістичних ланцюгів, підвищення навантаження на пропускну здатність прикордонних переходів на заході України.
Зниження прибутків та погіршення фінансово-економічного стану	Зростання виробничих витрат внаслідок здорожчання енергетичного забезпечення та цін на сировину й комплектуючі, нестача обігових коштів, скорочення замовлень продукції, низька платоспроможність населення.
Дефіцит кадрів	Дефіцит кваліфікованих кадрів ускладнюється масовою міграцією населення у межах України, еміграцією за кордон та мобілізацією громадян до лав збройних сил.
Погіршення стану навколишнього середовища	Хімічне забруднення повітря, земельних, лісових, водних ресурсів від обстрілів і ракет; складність розмінування територій.

Крім внутрішніх шоків війна в Україні суттєво вплине і на світове машинобудування, зокрема загострить труднощі в ланцюгах поставок. Відповідно до оперативного опитування Німецької асоціації машинобудівної промисловості (VDMA) серед компаній-членів 85 % із майже 550 учасників бачать війну як серйозний або помітний ризик для свого бізнесу. Основна увага приділяється непрямым ефектам: майже 80% виробників машин і обладнання очікують серйозних або помітних наслідків від подальшого зростання цін на енергоносії, загальної невизначеності серед клієнтів або інфляційних коливань. Відповідаючи на питання про прямі наслідки російської агресії, 45% компаній говорять про серйозні або помітні наслідки через санкції [62]. А це надає можливість Україні зайняти звільнені від російського виробника через санкції ринкові ніші з європейського та світового ринків машинобудівної продукції, а також диверсифікувати власне виробництво й стати учасником глобальних ланцюгів доданої вартості машинобудівної продукції для авіаційної, ракетобудівної, медичної, військової галузей світової промисловості. Вищевикладене вимагає розробки і впровадження ефективних інструментів з підтримки української машинобудівної промисловості задля їх інтеграції до вищих ланок ланцюгів доданої вартості. Тому першочерговими завданнями для відновлення галузі має стати:

- усунення перешкод для входження промислових підприємств до індустріальних парків. Мова йде про конкретні зміни до норм регулювання таких утворень, а саме внесення змін до Стратегії розвитку індустріальних парків до 2030 року [63], та до Постанови «Про затвердження Порядку тимчасового приєднання електроустановок до системи розподілу у період дії в Україні воєнного стану» щодо посилення відповідальності органів місцевого самоврядування за створення перешкод при виділенні меж земельної ділянки та прогнозованої точки приєднання (для нових об'єктів), обрахунку оплати за послуги приєднання до електромереж та дотримання термінів підключення. Це

сприятиме об'єднанню зусиль для просування спільних інтересів на всіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування й формуванню якісних стандартів роботи індустріальних парків;

- налагодження ефективного діалогу між державними та місцевими органами влади, національними виробниками та науково-освітніми установами, а також тісної співпраці з європейськими та міжнародними кластерами;

- вдосконалення системи державного замовлення та закупівель шляхом формування стратегічного планування закупівель; скорочення контрольних та регулюючих функцій держави, лібералізація інвестицій з урахуванням інформаційної та економічної безпеки держави;

- перегляд законодавчих та нормативно-правових актів щодо стимулювання інноваційної діяльності в сфері впровадження Індустрії 4.0;

- створення системи державних гарантій для іноземних інвесторів; підтримка економічної стійкості шляхом надання грантів для розвитку малого та середнього бізнесу;

- стимулювання входження до сектору підприємницького капіталу шляхом спрощення регуляторних вимог, зменшення кількості перевірок, пільгового кредитування або інших способів фінансування, у тому числі щоб купити обладнання для резервного електропостачання;

- актуалізація, консолідація та узгодження відповідно європейської практики діючих державних та галузевих стратегічних документів відповідно до воєнної ситуації з урахуванням національних інтересів, зокрема Плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України Національної ради з відновлення України від наслідків війни відповідно до Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 р. тощо [64].

До перспективних видів машинобудування, що матиме синергетичний ефект в процесі повоєнного відновлення України, можна віднести:

- виробництво військової та спеціальної техніки, засобів захисту для підвищення обороноздатності України (в тому числі через співпрацю з міжнародними виробниками);

- виробництво сільгосптехніки для забезпечення внутрішніх потреб АПК України з урахуванням діючих та перспективних технологій виробництва сільськогосподарської продукції та сприяння доступу до сучасного обладнання для українських виробників сільгосптехніки (трактори, бурякозбиральні комбайни, комбайни зернозбиральні, обприскувачі тракторні, машини для очищення, сортування та калібрування);

- транспортне машинобудування для прискорення відбудови інфраструктури; відновлення логістичного забезпечення з урахуванням критичних логістичних проблем (відновлення парку вагонів, особливо вагони-зерновози відповідно до норм ЄС, вантажівок, контейнери тощо). Європейські підприємства, особливо з виробництва авто та запчастин, які закрили виробництво на ринку РФ, можуть провести релокацію своїх потужностей на території України при умові надання сприятливих умов для такого розміщення та налагодження експорту та імпорту;

- енергомашинобудування для різних секторів енергетики (обладнання для виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії, використання відновлюваних джерел енергії у сфері теплопостачання у житловому та побутовому секторах, мало- та середньо- енергомістких промислових процесах). Це прискорить вирішення завдань підвищення енергетичної сталості, зокрема декарбонізації, екологізації та підвищення енергоефективності економіки, пріоритетність яких закріплена в «European Green Deal» та «EU strategy on energy system integration» [65];

- створення сприятливих умов для успішного функціонування «кровоносної системи» економіки України – кабельно-провідникової галузі, продукція якої відіграє стратегічно важливу роль в енергозабезпеченні всіх сфер економіки та містить високу частку доданої вартості. Для цього важливим є вирішення таких

завдань як формування нових ланцюгів доданої вартості економіки замкненого циклу, зменшивши обсяг відходів від виробництва та споживання кабельно-провідникової продукції та забезпечити раціональне ресурсоспоживання у виробництві кабельно-провідникової продукції, розв'язати питання щодо її утилізації.

Відбудова виробничих потужностей машинобудування має відбуватися з урахуванням передових технологій, враховувати енергоефективність, забезпечення ефективного, безпечного та екологічно чистого транспорту по принципу майбутнє без вуглецевого сліду відповідно до європейського вектору на «A European Green Deal» [66], «Sustainable and Smart Mobility Strategy» [65] та дорожньої карти «Transport and the Green Deal» [67].

За останні роки структура українського машинобудування зазнала чималих змін у контексті розвитку підприємств. Так, внаслідок агресії з боку росії Україна втратила значні виробничі потужності, розташовані в Донецькій і Луганській областях. АТ «Ясинуватський машинобудівний завод», ТОВ «Луганський завод автомобільних радіаторів», АТ «Стахановський вагонобудівний завод», ТОВ «Луганський електромашинобудівний завод» та ін. заводи, які знаходились на території військових дій, були зруйновані. Зважаючи на активне ведення військових дій на всій території України з початку 2022 року, знищення інфраструктури і виробничих потужностей заводів, значне погіршення соціально-економічного становища у країні, можна прогнозувати закриття і часткове припинення діяльності ще ряду машинобудівних підприємств. Закриття таких потужних виробництв зазвичай супроводжується реалізацією на аукціонах значних виробничих потужностей із метою покриття боргів. Відповідно, часто на їх базі утворюються нові виробництва – підприємства ТНК (до прикладу, ТОВ «Аутомобілів Електрик Україна» створено на виробничих потужностях колишнього заводу «Гравітон») або з часом відновлюють роботу заводів вітчизняні інвестори (до прикладу, ТОВ «Дрогобицький завод автомобільних кранів», який у 2017 році

було визнано банкрутом, у 2019-му відновив свою діяльність). Оскільки відновлення і запуск виробничих потужностей (а надто машинобудівних) вимагає значних фінансових вкладень, доцільніше уникати закриття вітчизняних підприємств шляхом стимулювання їх діяльності за допомогою виваженої податкової політики, доступного кредитування та ін. інструментів державного регулювання. Ще одним вагомим аргументом на користь підтримки вітчизняних машинобудівників є те, що при ефективному управлінні виробничою базою та інфраструктурою на місці закритого підприємства-банкрута ТНК розгортають потужні прибуткові виробництва [68].

Отже, зважаючи на складну політико-економічну ситуацію в Україні, важко спрогнозувати розвиток промислових виробництв, оскільки виникають такі ризика, як фізична небезпека, знищення основних засобів, закриття доступу до міжнародного ринку (ускладнена логістика) та інші. Для забезпечення ефективного функціонування національних виробників, необхідно врахувати фактори впливу на їх розвиток у ретроспективі. Загалом окреслені проблеми машинобудування в Україні переконливо доводять у необхідність цілеспрямованих протекціоністських дій держави у напрямку забезпечення подальшого розвитку вітчизняних виробників, надто з позиції відстоювання національних інтересів в умовах глобальної нестабільності.

2.2 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Історію підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» було покладено в 1968 році, коли почалося будівництво Вінницького заводу радіотехнічної апаратури – великого підприємства оборонної промисловості колишнього СРСР. 21 липня 1969 р. був заснований Вінницький завод радіотехнічної апаратури. Це була єдина структура Міністерства радіопромисловості СРСР, яка будувалася і

працювала як підприємство з випуску блоків живлення алфавітно-цифрових друкарських приладів для ЕОМ військово-промислового комплексу, а також зварювальних апаратів, трансформаторів, електричних обігрівачів для масового споживання. Завод спеціалізувався на масовому виробництві засобів обчислювальної техніки і виробів силової електроніки. Початок 90-х – важкий час для більшості підприємств і промислового комплексу в цілому, але не дивлячись на всі труднощі, саме економічна ситуація, яка склалась, стала новим поштовхом у розвитку ВЗРТА «Маяк» [69].

У 1991 році на базі заводу було створено відкрите акціонерне товариство «Маяк», яке було одним з найбільших промислових підприємств в Україні. У 1994 році, відповідно до рішення Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України, державний ВЗРТА реструктуровано у ВАТ «Маяк».

ВАТ «Маяк» включав в себе такі дочірні підприємства. Це «Зовнішньоекономічна фірма «Маяк», «Автомобіліст «Маяк», «Житлово-експлуатаційний комплекс», Культурно спортивний комплекс «Маяк ЛТД», «Теплокомуненерго «Маяк ЛТД» і «Лікувально-оздоровчий спортивний комплекс «Маяк ЛТД».

У 1997 році була зареєстрована торгова марка «Термія», під якою виготовляється продукція підприємства. Підприємство щорічно розробляє нові вироби, розширює номенклатуру своєї продукції, ґрунтуючись на найсучасніших технологіях із застосуванням комплектуючих виробів провідних світових фірм, використовуючи високоякісні, екологічно чисті матеріали. Вся продукція проходить багаторівневу систему випробувань і контролю, сертифікована в Україні та країнах Європи.

23 березня 2012 року підприємство реорганізовано в публічне акціонерне товариство. У вересні 2014 році завод «Маяк» відсвяткував 45-річний ювілей. 15

травня 2017 році публічне акціонерне товариство «Маяк» було перейменовано в Приватне акціонерне товариство «Вінницький завод «Маяк» [69].

У складі ПРАТ «Вінницький завод «Маяк» насьогодні налічується 4 дочірніх підприємства: ДП «Зовнішньоекономічна фірма «Маяк», ДП «Житлово-експлуатаційна контора», ДП «Теплокомуненерго Маяк», ДП «Автомобіліст «Маяк», а також 3 товариства з обмеженою відповідальністю: ТОВ «Теплокомуненерго «Маяк ЛТД», ТОВ «Культурно-спортивний комплекс «Маяк ЛТД», «Лікувально-оздоровчий спортивний комплекс «Маяк ЛТД». У 2019 році завод відсвяткував свій славний 50-річний ювілей.

Гармонійно з'єднавши традиції оборонного комплексу і передових технологій провідних світових виробників в поєднанні з сучасним дизайном, підприємство сьогодні займається розробкою і виготовленням широкої гами побутової техніки, електрообігрівальних приладів і радіаторів (мідно-алюмінієвих, сталевих) для систем опалення під власною торговою маркою «Термія».

Щорічно розробляються нові вироби, розширюються модельні ряди своєї продукції, ґрунтуючись на сучасних технологіях із застосуванням комплектуючих виробів провідних європейських фірм. Підприємство зарекомендувало себе як виробник продукції з оптимальним співвідношенням ціна-якість, гнучкими цінами і широким асортиментом товарів, оскільки працює з переконанням, що споживачі гідні найкращого.

Чисельність працюючих підприємства 545 чоловік. Очолює ПРАТ «Маяк» голова правління, якому підпорядковані: адміністрація головного підприємства та директора дочірніх підприємств.

Згідно рішення загальних зборів у різні часи на ПРАТ «Вінницький завод «Маяк» створено 5 дочірніх підприємств, що значно розширило поле діяльності, зменшило витрати та дозволило в складний час заробляти прибуток окремими підрозділами. ПРАТ «Вінницький завод «Маяк» здійснило внески у статутні фонди вищеназваних підприємств основними засобами для створення цілісного

майнового комплексу в обмін на корпоративні права. Дочірнє підприємство «Теплокомуненерго «Маяк» ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» – здійснює діяльність на внутрішньому ринку по постачанню теплової енергії для потреб населення, бюджетних установ та інших категорій населення. Частка материнської компанії в статутному фонді складає 100%.

Дочірнє підприємство «Зовнішньоекономічна фірма «Маяк» ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» – займається експортно-імпортними торговельними операціями та здійснює маркетингові дослідження. Фірма продає продукцію товариства в країни ближнього та дальнього зарубіжжя, а також закуповує комплектуючі для її виробництва. Частка материнської компанії в статутному фонді складає 100%. Дочірнє підприємство «Автомобіліст-Маяк» ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» – надає транспортні послуги, виконує ремонт та утримання транспортних засобів. Частка материнської компанії в статутному фонді складає 100%.

Дочірнє підприємство «ЖЕК Маяк ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» – надає комунальні послуги населенню. Має на обслуговуванні гуртожиток. Частка материнської компанії в статутному фонді складає 100%.

Фонд оплати праці у 2022 році склав 105915 тис. грн., що на 22686 тис. грн. більше порівняно з 2021 роком. Збільшення ФОП порівняно з 2021 головним чином пов'язане із значним зростанням обсягів виробництва.

Кадрова програма підприємства спрямована на постійне підвищення рівня кваліфікації її працівників. Програми по розвитку персоналу включають як відвідування спеціалізованих виставок, семінарів, так і спеціальні курси підвищення кваліфікації. Робітники усіх робочих професій проходять на підприємстві стажування, за кожним прийнятим на роботу працівником наказом по підприємству закріплюється досвідчений робітник з вищою кваліфікацією. Після стажування та атестації робітники допускаються до самостійної праці. Кадрова програма включає: організація навчання та підвищення кваліфікації

персоналу. Для бухгалтерії виписуються журнали «Все про бухгалтерський облік» та «Фінанси і податки»; створення умов праці: створення безпечних умов для праці співробітників; проведення навчальних робіт з пожежної безпеки та охорони праці; соціальний розвиток: організація медичного обслуговування.

На сьогоднішній день ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» є одним із найбільших виробничих підприємств у Вінницькій області, який поєднав традиції оборонного підприємства та передових технологій із сучасним дизайном. Починаючи з 1997 року, підприємство займається розробкою та виготовленням широкого асортименту продукції, в тому числі як основного – високоякісних електричних нагрівальних приладів: маслонаповнені електрорадіатори, електроконвектори, тепловентилятори, теплові завіси, інфрачервоні обігрівачі, побутові електроплитки, електричні котли. Вся продукція заводу випускається під зареєстрованою торговою маркою «Термія». Підприємство встановлює гарантійний строк на свої вироби від 2 до 5 років. Продукція сертифікована у відповідності до вимог митного союзу.

Основними видами діяльності товариства є: виробництво електричних побутових приладів; виробництво радіаторів і котлів центрального опалення; виробництво інших готових металевих виробів; торгівля автомобілями та легковими автотранспортними засобами, технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів; оптова торгівля іншими машинами та устаткуванням, роздрібна торгівля побутовими електротоварами, радіо- та теле-апаратурою; оптова торгівля побутовими електротоварами й електронною апаратурою побутового призначення для приймання, записування, відтворення звуку й зображення; роздрібна торгівля побутовими електротоварами в спеціалізованих магазинах; виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства; надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; торгівля автомобілями та легковими автотранспортними засобами, технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів.

Сировинна база для виробництва знаходиться в Україні. Серед вітчизняних постачальників, які займають більше 10 відсотків в загальному обсязі постачання є: м. Вінниця ТОВ «БРЕНДКАРД»; м. Львів ТОВ НВП «ЕЛЕКТРОН-Т»; м. Кам'янець-Подільський «ЛМВ 33»; м. Вінниця «Егаско»; м. Вінниця «Торгтехніка ПАК»; м. Ірпінь «Енергохімсервіс»; м. Київ ТОВ «Лаковер»; ТОВ «Компанія «Магнетік»; м. Дніпро ТОВ АВ Метал груп; м. Київ ТОВ «Метінвест-СМЦ» [69].

З метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції, ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» в останній час перейшло на комплектуючі імпортного виробництва.

Основні країни постачальники комплектуючих: Китай, Німеччина, Італія, Угорщина, Польща, Туреччина.

У зв'язку з тим, що підприємство працює в галузі машинобудованої промисловості, яка значно відстає від таких розвинутих країн як Японія, Німеччина, Америка, має місце необхідність впровадження нових технологій, направлених на виготовлення конкурентоспроможної продукції. ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» має конкурентів в галузі по виробництву масляних електрорадіаторів, електроконвекторів. На вітчизняному ринку продаж електричних джерел тепла на сьогоднішній день представлено продукцією, як вітчизняного виробництва, так і імпортна продукція. Питома вага продукції ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» серед вітчизняних виробників за даними 2017-2018 р.р. займала близько 50 %, в 2019-2020 р.р. – 40%, в 2021 р. – 42 % [70].

Серед імпортних товарів, найбільше представлені на ринку виробництва Китаю та Франції (ТМ «Thermor», «Noirot», «Appilimo» та інші). Серед вітчизняних виробників опалювальну продукцію на ринку представляють компанії «Агроресурс» м. Рівне, ТОВ «Волинь-Кальвіс», завод «Конвектор» м. Ужгород та інші. В 2011 році французька компанія «Atlantic Groupe», що випускає продукцію ТМ «Thermor» та «Atlantic» інвестувала в реконструкцію і

будівництва Одеського заводу з виробництва електричних побутових приладів «Укратлантік» понад 230 млн. грн. і на сьогоднішній день даний виробник є найбільшим вітчизняним конкурентом ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

Конкурентами у виробництві теплоенергії – «Вінницятеплокомуненрго», по електроплитці – фірма «Елна-сервіс» м. Вінниця.

В 2023 році ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» планує утримати власні позиції ринку збуту продукції власного виробництва як за рахунок проведення маркетингових заходів, так і за рахунок розширення асортименту і встановлення гнучкої системи ціноутворення.

Підприємство залежне від сезонних змін. Виробництво та реалізація продукції збільшується в осінньо-зимовий період. Її збут припадає на жовтень-лютий, на період холодів, а весь останній час накопичуються необхідні матеріали, комплектуючі. Працівники в цей період знаходяться у відпустках за свій рахунок, або працюють з неповним навантаженням. Для ефективного використання виробничих та службових приміщень та для поповнення обігових коштів, підприємство здає в оренду вільні приміщення.

На діяльність ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» насамперед впливають фінансово-економічні фактори: високий податковий тиск; недосконалість законодавства, яке постійно змінюється.

Підприємство має високий ступінь залежності від законодавчих та економічних обмежень.

Сезонність продукції, що виробляється, змушує підприємство в першому півріччі користуватися кредитами для закупівлі матеріалів та комплектуючих виробів в Угорщині, Італії, Німеччині, Китаї, Туреччині [70].

У 2022 році ризик для української економіки несуть військові дії на території України. Економіка України, як і раніше залежить від сировинних товарів, і вона вразлива до уповільнення зростання світової економіки. Для стимулювання росту Україні доведеться залучати більше інвестиційних ресурсів. Серед можливих

наслідків війни в Україні ймовірно: перебої з виробництвом і постачаннями, падіння продажів, виручки, продуктивності, недоступність персоналу, труднощі або повна неможливість залучення фінансування, затримка в реалізації планів на розширення, підвищена волатильність фінансових інструментів.

Реальний шлях вирішення проблеми прибутковості – це нарощування обсягів виробництва; економія енерговитрат по газу, електроенергії, води; подальше вдосконалення структури управління; реалізація необоротних та оборотних активів; викуп власних акцій; вивільнення площ та здача їх в оренду; пошуки потенційного інвестора; кредити банку під розробку нових виробів, збільшення обсягів виробництва несезонної продукції.

За підсумками роботи за 2022 рік підприємство виробило продукції на 595,7 млн.грн. проти 283,3 млн.грн. в 2021 році, обсяги промислового виробництва зросли на 24,7% в порівняних цінах. Реалізовано продукції в 2022 році на 549,5 млн.грн., реалізація в порівняних цінах збільшилась 13,2 %.

Питома вага реалізації продукції на експорт в 2022 році склала 18,3%, зменшилась в 2,3 рази порівняно з 2021 роком. Зменшився експорт до Польщі до 13% проти 23,5%. Збільшився експорт до Німеччини до 4,4 % проти 3,2 % в 2021 році. По іншим країнам склав 0,9 %.

Випуск продукції в 2022 році по номенклатурі тис.грн.

1. Електроконвектори – 427292,5
2. Масляні радіатори – 18806,4
3. Агрегати повітряно-опалювальні – 69796,6
4. Інфрарчервоні електрообігрівачі – 1959,2
5. Електроплитки – 51376,5
6. Радіатори мідно-алюмінієві і сталеві конвектори опалювальні для централізованого опалення – 991,4
7. Електрокотли – 12516,9

8. Інша продукція –12968,5

Разом 595707,7 тис. грн.

В 2022 році розробили та впровадили нові вироби:

1.Електроконвектори серії "ARCO", ряд ED та ряд Smart потужністю 0,5 кВт, 1,0 кВт, 2,0 кВт (тільки для ряду ED з новою кришкою та універсальною основою (наказ №646 від 27.10.2021);

2.Ряд кожухів захисних для настінних електроконвекторів (наказ №9 від 17.01.2022 р.).

Товариство розробило ряд заходів, спрямованих на успішну роботу в 2023 році, а саме: обсяги виробництва в 2023 році заплановано на суму 220,4 млн.грн.; з допомогою маркетингової діяльності збільшити експорт продукції від обсягу реалізації до країн Євросоюзу. Зменшити залишки готової продукції на складі на 30% на 31.12.2023 року; забезпечити собівартість головної номенклатури виробів на рівні лімітних цін; забезпечити рівень незавершеного виробництва протягом року не більше 5% від обсягів випуску; знизити дебіторську і кредиторську заборгованість на 30 % від існуючої станом на 31.12.2023 р.; поліпшити організаційну структуру управління; підвищити рівень автоматизованої обробки інформації на підприємстві, впровадити нові технології, обчислювальну техніку, програмне забезпечення механізації та автоматизації виробництва.

Проведемо аналізування фінансово-господарської діяльності досліджуваного товариства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». Для аналізування основних фінансово-економічних показників підприємства сформуємо табл. 2.5 на основі даних фінансової звітності за 2020-2022 роки (ф№1 «Баланс» та ф №2 «Звіт про фінансові результати») [76].

Таблиця 2.5 – Аналізування основних фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Показник (тис. грн.)	Роки			Абсолют на зміна, тис. грн	Темп приросту, %
	2020	2021	2022		
1	2	3	4	5	6
1. Валюта балансу, тис. грн.	232755,5	249496,5	338723	105967,5	45,53
2. Валовий прибуток, тис. грн.	33 239	51 615	214 535	181296	545,43
3. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	285 156	384 083	644 809	359653	126,12
4. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	251 917	332 468	430 274	178357	70,79
5. Фінансовий результат від операційної діяльності - прибуток, тис. грн.	10 678	34 776	110 622	99 944	935,98
6. Фінансовий результат до оподаткування - прибуток, тис. грн.	-730	31 843	96 993	97 723	13386,71
7. Величина чистого прибутку, тис. грн.	-2 109	26 893	79 773	81882	38825,04
8. Середня величина оборотних активів, тис. грн.	193318,5	207767,5	285730,5	92412	47,80
9. Середня величина необоротних активів, тис. грн.	39437	41729	52992,5	13555,5	34,37
10. Середня величина власного капіталу, тис. грн.	115592,5	165718	251206,5	135614	117,32
11. Середня величина поточних зобов'язань, тис. грн.	84163	72997,5	71204,5	-12958,5	-15,39

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6
12. Середня величина довгострокових зобов'язань, тис. грн.	33000	10781	16312	-16688	-50,57
13. Середня кількість працівників, осіб	633	585	581	-52	-8,21
14. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,629	0,668	0,636	0,007	1,11
15. Коефіцієнт покриття	2,297	2,846	4,013	1,716	74,71
16. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,237	1,692	2,497	1,26	101,86
17. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,314	0,466	0,483	0,169	53,82
18. Коефіцієнт фінансової автономії	0,497	0,664	0,742	0,245	49,29
19. Коефіцієнт фінансової залежності	2,012	1,506	1,348	-0,664	-33,00
20. Рентабельність активів, %	-0,906	10,78	23,55	24,46	2699,34
21. Рентабельність продажу, %	11,66	13,44	33,27	21,61	185,33
22. Коефіцієнт оборотності активів, оборотів	1,475	1,539	1,904	0,429	29,08
23. Коефіцієнт оборотності власного капіталу, оборотів	2,467	2,318	2,567	0,1	4,05
24. Фондовіддача	10,917	15,051	19,652	8,735	80,01

Наведені результати в табл. 2.5 свідчать про те, що ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» в 2022 році збільшив чистий прибуток в абсолютному вираженні на 81882 тис. грн. порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення ефективності

діяльності. Отримання підприємством чистого збитку в 2020 році пояснюється збитковістю Дочірнього підприємства "Теплокомуненерго "Маяк", сума збитку якого становила в 2020 році 5546 тис.грн.

Відзначимо, що загальний капітал підприємства протягом 2020-2022 років збільшився на 105967,5 тис. грн. При цьому величина оборотних активів збільшилась на 92412 тис. грн., а величина необоротних активів збільшилась на 13555,5 тис. грн. Власний капітал підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» протягом аналізованого періоду збільшився на 135614 тис. грн. або на 117,32%. При цьому поточні зобов'язання зменшились на 12958,5 тис. грн., а довгострокові зобов'язання зменшились на 16688 тис. грн.. Динаміка цих показників показує, що підприємство прямує до посилення фінансової стійкості за рахунок збільшення власних коштів та зменшення позикових коштів.

Показники платоспроможності підприємства загалом відповідають нормативним значенням. Коефіцієнт покриття протягом 2020-2022 років збільшився на 74,71%, що є позитивним, адже характеризує спроможність підприємства покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт швидкої ліквідності також мав тенденцію до збільшення і в 2022 році порівняно з 2020 роком збільшився на 101,86%, що є позитивним. Коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормативному значенню і в 2022 році також збільшився на 53,82%, що є позитивним.

Показники фінансової стійкості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» показують про зменшення залежності від інвесторів і кредиторів. Оптимальне (рекомендоване) значення коефіцієнта автономії більше 0,5. І в 2022 році порівняно із 2020 роком коефіцієнт автономії збільшився на 49,29%. Коефіцієнт фінансової залежності – показник обернений до коефіцієнта автономії. Зменшення показника на 33% характеризує зменшення частки запозичених коштів

у фінансуванні підприємства, що також підтверджує покращення фінансової стійкості.

Аналізування рентабельності підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» свідчить про наступне. Протягом 2020-2022 років спостерігається збільшення рентабельності продаж на 21,61% та рентабельності активів – на 24,46%, що є позитивним. Така динаміка характеризує надзвичайну ефективну роботу підприємства в 2022 році.

Оцінюючи показники ділової активності підприємства виявили такі тенденції. Коефіцієнт оборотності активів протягом 2020-2022 років збільшився на 29,08%, що свідчить про прискорення оборотності капіталу підприємства і є позитивним. Фондовіддача у 2020 році становила 10,917 грн. основних засобів на 1 грн. чистого доходу, а у 2022 році – 19,652 грн. Показник збільшився на 80,01%, що є позитивним явищем, оскільки покращилась ефективність використання основних засобів. Коефіцієнт оборотності власного капіталу ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» у 2020 році показник становив 2,467, а у 2022 році збільшився до 2,567. Отже, ефективність використання власного капіталу на підприємстві збільшилась на 4,05%.

2.3 Аналізування рівня, динаміки та оборотності дебіторської заборгованості на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Однією з головних етапів аналізування дебіторської заборгованості на підприємстві є аналіз її складу та руху. Для аналізування складу і руху дебіторської заборгованості використовуємо дані фінансової звітності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за звітний (2022 рік) та попередні (2020-2021 роки) періоди. Наведені дані представимо у вигляді таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Склад і структура дебіторської заборгованості підприємства
ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Показники	Роки			Структура, %			Відхилення 2022 року до			
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020р, тис.грн.	2020р, %	2021р тис.грн	2021 р, %
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	59468,5	56637	67893	86,06	70,75	51,20	8424,5	-34,86	11256	-19,55
Дебіторська заборгованість за розрахунками:										
- за виданими авансами	4654,5	17758,5	42936,5	6,74	22,18	32,38	38282	25,64	25178	10,2
- з бюджетом	1112	1503	2968,5	1,6	1,88	2,24	1856,5	0,64	1465,5	0,36
- із внутрішніх розрахунків	2965,5	1914	16066,5	4,29	2,39	12,12	13101	7,83	1415,25	9,73
Інша поточна дебіторська заборгованість	903,5	2239	2735,5	1,31	2,8	2,06	1832	0,75	496,5	-0,74
Всього	69104	80051,5	132600	100	100	100	63496	–	52548,5	–

Проаналізувавши склад та структуру дебіторської заборгованості, використовуючи дані фінансової звітності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», доцільно зазначити, що загальна сума дебіторської заборгованості протягом 2020-2022 рр. збільшилась на 63496 тис. грн., а в порівнянні з 2021 роком – на 52548,5 тис. грн. Це збільшення сталося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, дебіторської заборгованості за виданими авансами, з бюджетом, із внутрішніх розрахунків, та іншої поточної дебіторської заборгованості. При цьому слід відзначити про зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у загальній величині дебіторської заборгованості 34,86%.

При аналізуванні дебіторської заборгованості є доцільним порівняти її з кредиторською заборгованістю. Таке порівняння проводять за допомогою складання розрахункового балансу.

Отже, складемо розрахунковий баланс підприємства, діяльність якого аналізуємо за 2022 рік (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Розрахунковий баланс ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Дебітори	Сума, тис.грн.	Кредитори	Сума, тис.грн.
1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	67893	Короткострокові кредити банків	2666
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		Поточна кредиторська заборгованість:	
за виданими авансами	42936,5	за товари, роботи, послуги	20275
з бюджетом	2968,5	з бюджетом	6295
із внутрішніх розрахунків	16066,5	зі страхування	898
		з оплати праці	4092,5
		за одержаними авансами	11531,5
		із внутрішніх розрахунків	18526
Інша поточна дебіторська заборгованість	2735,5	Інші поточні зобов'язання	6920,5
Всього	132600	Всього	71204,5
Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською	61395,5		

Згідно неведених розрахунків видно, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість на 61395,5 тис.грн. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю створює загрозу фінансовій стійкості підприємства. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською вказує на неповернення коштів від дебіторів. Така ситуація є негативною, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

Наявність значної дебіторської заборгованості пояснюється тим, що є значна кількість дебіторів, які знаходяться у червоних зонах бойових дій: Херсонська, Миколаївська, Харківська. Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська, Дніпропетровська області) та звільнених зонах від активних бойових дій (Чернігівська, Київська, Сумська, Житомирська області). Сума дебіторської заборгованості таких дебіторів становить 13760,5 тис. грн., в тому числі: БЕСТ МАРТ Україна, Київська обл. – 278,2 тис. грн. (79,75%), НОВА ЛІНІЯ (Україна, Київська обл.) – 8440,3 тис. грн. (100%), оптова торгова компанія ООО Росія – 4966,4 тис. грн. (100,00%).

Для аналізу рівня дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» і його динаміки у 2020-2022 роках проведемо оцінювання цього рівня на основі визначення коефіцієнта залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість (рис. 2.1):

$$K_{зОА\ 2020} = 69104 / 193318,5 = 0,357$$

$$K_{зОА\ 2021} = 80051,5 / 207767,5 = 0,385$$

$$K_{зОА\ 2022} = 132600 / 285730,5 = 0,464$$

Розрахувавши коефіцієнт залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість за загальною сумою дебіторської заборгованості, отримали збільшення цього показника, тобто збільшення оборотних активів і збільшення дебіторської заборгованості.

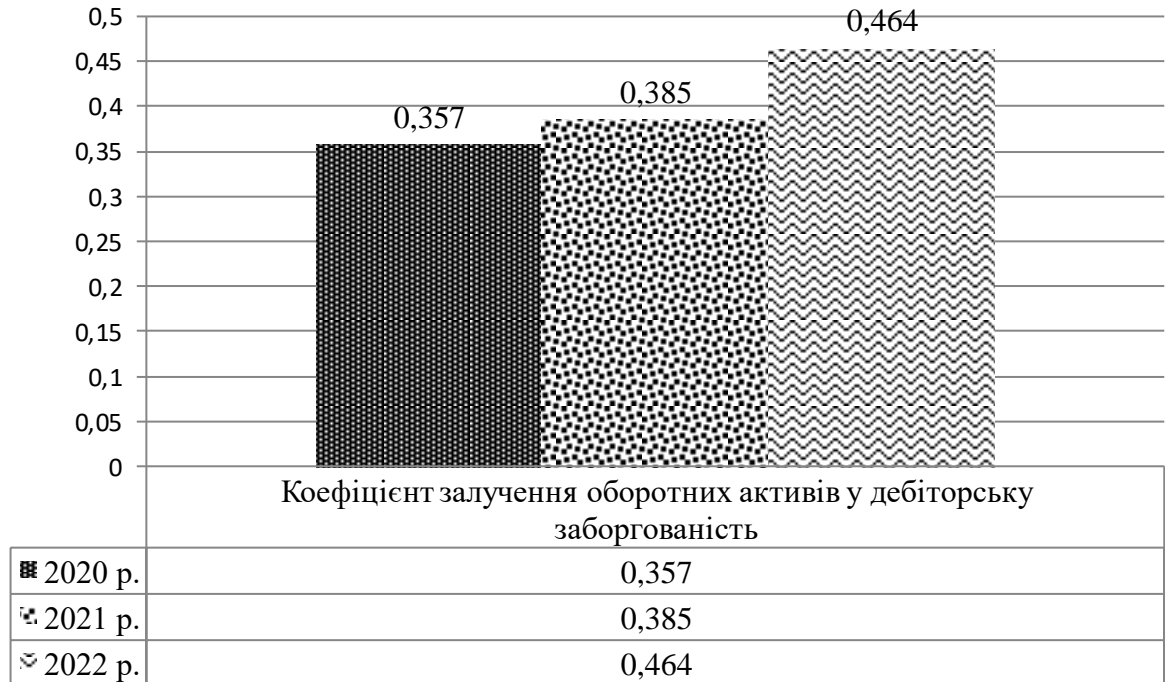


Рисунок 2.1 – Динаміка коефіцієнта залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020–2022 рр.

Наступне, визначимо середній період обертання дебіторської заборгованості і кількість її обертів у досліджуваному періоді.

Кількість обертів дебіторської заборгованості (коефіцієнт оборотності) в цілому (рис. 2.2):

$$K_{обдз\ 2020} = 285\ 156 / 69104 = 4,126$$

$$K_{обдз\ 2021} = 384\ 083 / 80051,5 = 4,798$$

$$K_{обдз\ 2022} = 644\ 809 / 132600 = 4,863$$

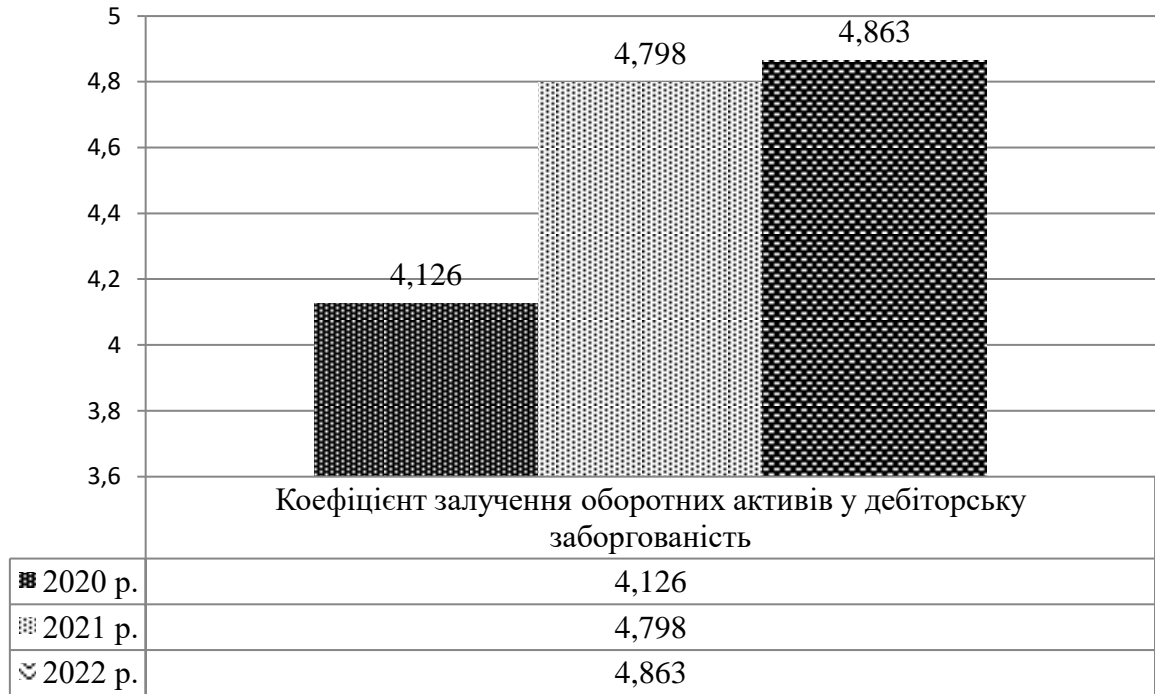


Рисунок 2.2 – Динаміка коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості
ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020–2022 рр.

Розрахувавши коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості виявили значне прискорення в 2022 році, що є позитивним і означає прискорення руху коштів по дебіторській заборгованості.

Розрахуємо середній термін погашення дебіторської заборгованості (рис. 2.3):

$$T_{пдз2020} = 360 / 4,126 = 87 \text{ днів}$$

$$T_{пдз2021} = 360 / 4,798 = 75 \text{ днів}$$

$$T_{пдз2022} = 360 / 4,863 = 74 \text{ дні}$$

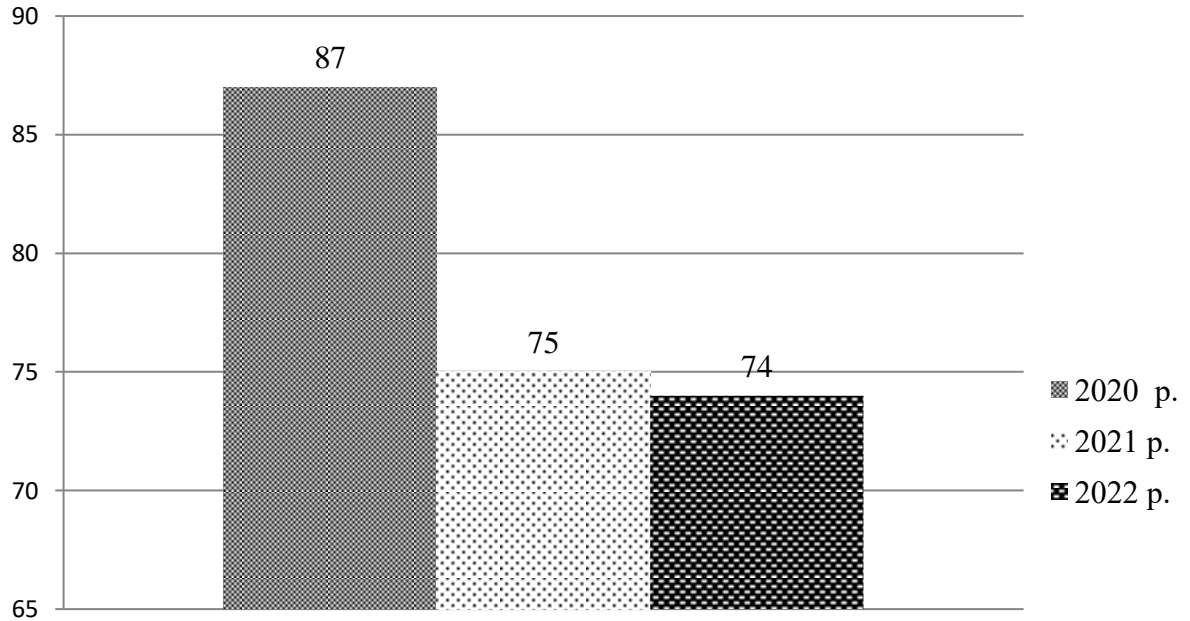


Рисунок 2.3 – Динаміка середнього терміну погашення дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020-2022 рр.

Розрахунок терміну оборотності дебіторської заборгованості по загальній сумі дебіторської заборгованості свідчить про значне зменшення кількості днів протягом 2020-2022 рр., що є позитивним.

Узагальнимо результати аналізу показників оборотності дебіторської заборгованості у загальну таблицю 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка показників оборотності дебіторської заборгованості

Показник	Роки			Відхилення 2022 року до	
	2020	2021	2022	2020 р.	2021 р.
	2	3	4	5	6
Коефіцієнт залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість	0,357	0,385	0,464	0,107	0,079

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,126	4,798	4,863	0,737	0,065
Середній термін погашення дебіторської заборгованості, днів	87	75	74	-13	-1

Доцільно здійснити факторний аналіз коефіцієнта проміжної платоспроможності методом ланцюгових підстановок (табл. 2.9). Цей коефіцієнт показує на потенційну здатність погасити короткотермінові зобов'язання за умови отримання від короткотермінових реальних дебіторів всієї суми заборгованості.

Таблиця 2.9 – Розрахунок коефіцієнта проміжної платоспроможності

Показник	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	2021 р. до 2020 р.		2022 р. до 2021 р.	
				Абсол. відхил. (+;-)	Темп росту, %	Абсол. відхил. (+;-)	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Поточні зобов'язання	84163	72997,5	71204,5	-11165,5	-13,27	-1793	-2,46
Грошові кошти	26444	34027,5	34395,5	7583,5	28,68	368	1,08
Дебіторська заборгованість	69104	80051,5	132600	10947,5	15,84	52548,5	65,64
Коефіцієнт проміжної платоспроможності	1,135	1,563	2,345	0,428	37,71	0,782	50,03

Значення коефіцієнта у 2021 році збільшилось на 37,71%, а в 2022 році порівняно із 2021 роком збільшилось на 50,03%. На зміну цього показника впливають три фактори: залишок грошових коштів; залишок дебіторської заборгованості; поточні зобов'язання (поточні пасиви).

Метод ланцюгових підстановок полягає в послідовній заміні базової величини факторних показників, які входять в розрахункову формулу досліджуваного показника, фактичною їх величиною і вимірюванні впливу виконаної заміни на зміну величини досліджуваного показника. Після кожної заміни виконують математичні дії, передбачувані розрахунковою формулою. Із отриманого після підстановки висновку віднімають попередній результат. Відмінність результатів показує величину впливу зміни факторного показника на досліджуваний показник. Заміна базової величини факторного показника фактичною називається підстановкою. Їх кількість дорівнює числу факторів.

Вплив зазначених факторів на зміну коефіцієнта проміжної платоспроможності визначимо методом ланцюгових підстановок (табл. 2.10, табл. 2.11).

Таблиця 2.10 – Факторний аналіз коефіцієнта проміжної платоспроможності за 2020-2021 роки

№ підстановки	Дебіторська заборгованість	Грошові кошти	Поточні зобов'язання	Розрахунок показника	Вплив фактора
«0»	69104	26444	84163	1,135	
«1»	80051,5	26444	84163	1,265	0,13
«2»	80051,5	34027,5	84163	1,355	0,09
«3»	80051,5	34027,5	72997,5	1,563	0,208
Загальний вплив факторів					0,428

Таблиця 2.11 – Факторний аналіз коефіцієнта проміжної платоспроможності за 2021-2022 роки

№ підстановки	Дебіторська заборгованість	Грошові кошти	Поточні зобов'язання	Розрахунок показника	Вплив фактора
«0»	80051,5	34027,5	72997,5	1,563	
«1»	132600	34027,5	72997,5	2,283	0,72
«2»	132600	34395,5	72997,5	2,288	0,005
«3»	132600	34395,5	71204,5	2,345	0,057
Загальний вплив факторів					0,782

Аналізуючи дані таблиць 2.10 і 2.11 можна зробити висновок, що збільшення коефіцієнта проміжної платоспроможності в 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 37,71% відбулось внаслідок збільшення дебіторської заборгованості на 15,84% та збільшення грошових коштів на 28,68% та зменшення поточних пасивів на 13,27%, що дало кумулятивне збільшення коефіцієнта проміжної платоспроможності на 0,428.

В 2022 року в порівнянні з 2021 роком відбулося збільшення коефіцієнта проміжної платоспроможності на 50,03% внаслідок збільшення дебіторської заборгованості на 52548,5 тис.грн. та збільшення грошових коштів на 368 тис.грн., та зменшення поточних пасивів на -1793 тис.грн., що дало кумулятивне збільшення коефіцієнта проміжної платоспроможності на 0,782.

Висновки до другого розділу

Розкрили стан, тенденції та перспективи розвитку машинобудування. Однією з базових галузей будь-якої економіки є машинобудування. Здебільшого, машинобудування, будучи основою будь-якої економіки, є й основою для розвитку НТП, визначаючи динаміку розвитку не тільки суміжних галузей, а й усієї економіки в цілому. У недавньому минулому Україна була однією з провідних машинобудівних держав у світі. У промисловому машинобудуванні в

Україні домінує розгалужена мережа машинобудівних підприємств, які займаються виробництвом гірничошахтного обладнання, залізничного рухомого складу, сільськогосподарського обладнання, турбогвинтів, газових турбін, верстатів, авіаційних двигунів, приладів для легкої та харчової промисловості. Проте протягом останніх п'яти років в структурі машинобудівного комплексу відбулися вагомні зміни: скорочення обсягів виробництва в сторону зростання обсягів виробництва інших машин і устаткування спеціального призначення з 32% у структурі у 2016 р. до 39% у 2021 р.. Характеризуючи особливості розвитку машинобудування в Україні слід відмітити перш за все відставання від індустріально розвинених країн. Частка продукції машинобудування у загальному обсязі продукції української переробної промисловості демонструє скорочення за 2016-2022 роки (з найвищим показником 11,8% у 2019 р., 10,2% у 2016 р. та 9,2% за січень-вересень 2022 р.). Такий стан не відповідає рівню економічно розвинених країнах світу, де цей показник коливається у межах 30-50%.

Проведений аналіз довоєнних тенденцій розвитку та оцінка впливу військових дій на розвиток галузей машинобудування довели його значну стресостійкість та адаптивність до жорстких умов функціонування. Українське машинобудування є тією галуззю промисловості, в якій міститься значний потенціал і відповідне ресурсне забезпечення, розвиток якої сприяє зростанню інших галузей та має високі показники ефективності (додана вартість, обсяги виробництва, інвестиційна привабливість), характеризується значною інноваційною спроможністю та має соціальне значення (створення робочих місць з високим рівнем оплати праці). Незважаючи на гостроту проблем, які сьогодні постали перед машинобудівним бізнесом – ризики ведення господарської діяльності, скорочення попиту, недостатність замовлень, відтік кадрів, ускладнена логістика, зростання цін на сировину та багато інших, галузь має значні перспективи відродження. Стратегічними інструментами повоєнного відновлення галузі можуть стати впровадження перевірених в інших країнах інструментів

промислової політики (мережі індустріальних парків, стимулювання кластерного руху, сприяння партнерству з іноземними виробниками), підтримки експортної діяльності та диверсифікації виробництва, впровадження стимулюючих та компенсаційних механізмів на державному, регіональному та місцевому рівнях; розширення внутрішнього попиту на вітчизняну машинобудівну продукцію у повоєнному відновленні.

Об'єктом дослідження є підприємство ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», яке має потужну історію машинобудівного підприємства. У 1997 році була зареєстрована торгова марка «Термія», під якою виготовляється продукція підприємства. Основними видами діяльності товариства є: виробництво електричних побутових приладів; виробництво радіаторів і котлів центрального опалення; виробництво інших готових металевих виробів; торгівля автомобілями та легковими автотранспортними засобами, технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів; оптова торгівля іншими машинами та устаткуванням, роздрібна торгівля побутовими електротоварами, радіо- та теле-апаратурою; оптова торгівля побутовими електротоварами й електронною апаратурою побутового призначення для приймання, записування, відтворювання звуку й зображення; виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства.

У складі ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» на сьогодні налічується 4 дочірніх підприємства: ДП «Зовнішньоекономічна фірма «Маяк», ДП «Житлово-експлуатаційна контора», ДП «Теплокомуненерго Маяк», ДП «Автомобіліст «Маяк», а також 3 товариства з обмеженою відповідальністю: ТОВ «Теплокомуненерго «Маяк ЛТД», ТОВ «Культурно-спортивний комплекс «Маяк ЛТД», «Лікувально-оздоровчий спортивний комплекс «Маяк ЛТД». З метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції, ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» в останній час перейшло на комплектуючі імпортного виробництва. Основні країни постачальники комплектуючих: Китай, Німеччина, Італія,

Угорщина, Польща, Туреччина. Питома вага продукції ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» серед вітчизняних виробників за даними 2017-2018 р.р. займала близько 50 %, в 2019-2020 р.р. – 40%, в 2021 р. – 42 %. Конкурентами у виробництві теплоенергії – «Вінницятеплокомуненрго», по електроплитці – фірма «Елна-сервіс» м. Вінниця. В 2023 році ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» планує утримати власні позиції ринку збуту продукції власного виробництва як за рахунок проведення маркетингових заходів, так і за рахунок розширення асортименту і встановлення гнучкої системи ціноутворення.

Проведене оцінювання фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» засвідчує, що фінансово-економічний стан підприємства щодо основної діяльності значно покращився. Так, в 2022 році збільшив чистий прибуток в абсолютному вираженні на 81882 тис. грн. порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення ефективності діяльності. Отримання підприємством чистого збитку в 2020 році пояснюється збитковістю Дочірнього підприємства "Теплокомуненрго "Маяк", сума збитку якого становила в 2020 році 5546 тис.грн. Відзначимо, що загальний капітал підприємства протягом 2020-2022 років збільшився на 105967,5 тис. грн. При цьому величина оборотних активів збільшилась на 92412 тис. грн., а величина необоротних активів збільшилась на 13555,5 тис. грн. Власний капітал підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» протягом аналізованого періоду збільшився на 135614 тис. грн. або на 117,32%. При цьому поточні зобов'язання зменшились на 12958,5 тис. грн., а довгострокові зобов'язання зменшились на 16688 тис. грн.. Динаміка цих показників показує, що підприємство прямує до посилення фінансової стійкості за рахунок збільшення власних коштів та зменшення позикових коштів.

Аналізування дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» показало, що сума дебіторської заборгованості протягом 2020-2022 рр. збільшилась на 63496 тис. грн., а в порівнянні з 2021 роком – на 52548,5

тис. грн. Це збільшення сталося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, дебіторської заборгованості за виданими авансами, з бюджетом, із внутрішніх розрахунків, та іншої поточної дебіторської заборгованості. При цьому слід відзначити про зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у загальній величині дебіторської заборгованості 34,86%. Порівняння дебіторської заборгованості із кредиторською показує, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість на 61395,5 тис.грн. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю створює загрозу фінансовій стійкості підприємства. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською вказує на неповернення коштів від дебіторів. Така ситуація є негативною, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Показники ефективності використання дебіторської заборгованості показують про прискорення оборотності дебіторської заборгованості та зменшення терміну погашення дебіторської заборгованості.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД «МАЯК»

3.1 Удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

У другому розділі провели детальний аналіз фінансового стану підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», а також оцінили структуру, динаміку і оборотність дебіторської заборгованості підприємства. В процесі дослідження виявили, що на підприємстві дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською вказує на неповернення коштів від дебіторів. Така ситуація є негативною, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. За такої ситуації вважаємо за доцільне буде прискорити оборотність дебіторської заборгованості, незважаючи, що протягом 2020-2022 років оборотність дебіторської заборгованості збільшилась на 17,86%.

Отже, для цього на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідно запропонувати удосконалення обліку заборгованості, який найкраще починати з складання реєстру «старіння» рахунків дебіторів. Вихідною інформацією для складання такого реєстру є дані бухгалтерського обліку по заборгованості конкретних контрагентів, при цьому важливо отримати інформацію не тільки про суму заборгованості, але і про терміни її виникнення. Для отримання інформації про прострочену заборгованість слід провести аналіз договорів з контрагентами.

Потім всі дебітори ранжуються за спаданням величини заборгованості. По кожному найбільшому дебітору ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідно провести роботу по поверненню заборгованості.

Пропонуємо ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» наступні заходи для покращення оборотності дебіторської заборгованості:

1. створення цільової групи по роботі з дебіторською заборгованістю;
2. складання і аналіз реєстру «старіння» рахунків дебіторів;
3. розробка плану заходів щодо роботи з конкретними контрагентами з вказівкою термінів, відповідальних, оцінки витрат і отриманого ефекту;
4. внесення інформації про плановані суми заборгованості, яку повертають у фінансовий план підприємства з наступним контролем виконання;
5. розробка та затвердження положення про мотивацію за результат, досягнутий цільовою групою.

Цільова група може складатися із співробітників відділу збуту, бухгалтерії. Найбільш раціональна чисельність групи для ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» складає 2 людини.

До заходів по роботі з дебіторами належать:

- Телефонні переговори;
- Виїзди до контрагентів;
- Розробка схем погашення заборгованості
- Розробка ефективних бартерних схем;
- Опрацювання можливостей звернення в арбітраж.

Заходи з повернення дебіторської заборгованості входять до групи найбільш дієвих заходів підвищення ефективності за рахунок внутрішніх резервів підприємства і можуть швидко принести хороший результат. Повернення заборгованості в стислі терміни – реальна можливість поповнення дефіцитних оборотних коштів. Тим не менш, з точки зору ефективного управління ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», важливо не тільки в стислі терміни повернути кошти, але й не допускати подальшого збільшення заборгованості вище допустимого рівня.

Планування термінів погашення дебіторської заборгованості необхідно вести в комплексі з фінансовим плануванням на підприємстві.

При складанні плану продажів на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідно вказувати, яка її кількість відвантажується з утворенням дебіторської заборгованості.

При формуванні плану надходження платіжних засобів, так само необхідно вказати, які суми надходять в погашення заборгованості. Відповідні суми відображаються в плані по руху дебіторської заборгованості в графі «погашення».

При формуванні плану продажів може визначатися допустима (нормована) величина дебіторської заборгованості та допустимий термін її погашення по кожному великому контрагенту. Це робиться для того, щоб не допустити неконтрольованого зростання заборгованості, забезпечити задане середнє значення оборотності.

Після складання початкового варіанту фінансового плану, слід перевірити, чи вистачає наявних оборотних коштів для функціонування підприємства в кожен планований період. Якщо коштів недостатньо, проводиться коригування плану. Доцільно складання та аналіз декількох варіантів фінансового плану, що відрізняються, в тому числі термінами та обсягами погашення дебіторської заборгованості.

Аналізуючи фінансовий план, слід оцінити терміни оборотності дебіторської заборгованості як в цілому, так і по великих (перші 10–30) контрагентам. Варіюючи терміни погашення (і відповідно період обороту) можна оцінити, наскільки збільшиться ефективність діяльності підприємства.

Запланований рух заборгованості (як дебіторської, так та кредиторської) слід контролювати. Для цього необхідна оперативна бухгалтерська інформація.

Контроль виконання плану необхідно поєднувати з контролем роботи менеджерів, за кожним з яких доцільно закріпити відповідного контрагента. Підвищення договірної дисципліни, жорсткий оперативний контроль договорів на етапі їх складання, підписання та реалізації є необхідним заходом для

ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», що забезпечує виконання плану по руху дебіторської заборгованості.

На ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідно передбачити відповідальність менеджерів за відвантаження товарів з утворенням понаднормованої дебіторської заборгованості, і заохочувати за скорочення періоду її оборотності. Аналізуючи фінансовий план, терміни та обсяги дебіторської заборгованості, можна визначити різні варіанти знижок від ціни на товари в залежності від термінів погашення заборгованості.

Щоб ефективно управляти дебіторською заборгованістю, ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідно виконувати наступні рекомендації:

1. контролювати стан розрахунків з покупцями (по відстроченій заборгованості) та своєчасно пред'являти позовні заяви;
2. орієнтуватися на якомога більшу кількість покупців з метою зменшення ризику несплати одним або кількома великими споживачами;
3. стежити за відповідністю кредиторської і дебіторської заборгованості.

Оптимальний термін погашення дебіторської заборгованості в цілях реалізації поставлених перед підприємством завдань щодо скорочення або повної ліквідації своїх прострочених зобов'язань може бути розрахований за наступним алгоритмом враховуючи, що період погашення дебіторської заборгованості підприємства в 2022 році складає 74 дні:

1. Визначення оборотності для необхідного приросту валової виручки підприємства:

$$O_{\Pi} = \frac{B}{\Pi_{\text{гк}}}, \quad (3.1)$$

$$\Pi_{\text{гк}} = \frac{B}{T} (\Pi_{\text{дз}} - \Pi_{\text{ндз}}) \quad (3.2)$$

де O_{Π} – оборотність для необхідного приросту валової виручки;

$П_{гк}$ – необхідний приріст грошових коштів до валової виручки, грн.;

$П_{ндз}$ – рекомендований оптимальний період погашення дебіторської заборгованості підприємства

$$П_{гк} = 644\,809 / 360 (74 - 25) = 87\,765,67 \text{ тис. грн.}$$

$$O_{\Pi} = 644\,809 / 87\,765,67 = 7,35$$

2. Визначення терміну обороту для необхідного приросту валової виручки підприємства:

$$C_{\Pi} = \frac{T}{O_{\Pi}}, \quad (3.3)$$

де C_{Π} – термін обороту для необхідного приросту валової виручки.

$$C_{\Pi} = 360 / 7,35 = 49$$

3. Визначення оптимального терміну скорочення оборотності дебіторської заборгованості в цілях реалізації поставлених перед підприємством завдань:

$$OC_{дз} = П_{дз} - C_{\Pi}, \quad (3.4)$$

де $OC_{дз}$ – оптимальний термін скорочення оборотності дебіторської заборгованості, днів.

$$OC_{дз} = 74 - 49 = 25 \text{ днів}$$

Як було зазначено вище, для проведення контролюючих заходів, пов'язаних з управлінням дебіторської заборгованості, на підприємстві ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» необхідна служба аудиту. Контроль повинен проводитися лінійними керівниками та функціональними підрозділами підприємства: службою збуту і закупівель, фінансово-економічною службою, бухгалтерією, службою маркетингу, менеджерами і фінансовими керуючими. На підприємстві ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» організаційна структура підрозділів достатньо розвинена, діяльність провадиться у великих обсягах, що дозволяє ввести в штатний розпис додаткові одиниці співробітників, у функції яких входить діяльність з проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської і кредиторської заборгованості.

Система внутрішнього контролю неможлива без чіткого розподілу обов'язків і відповідальності функціональних підрозділів при проведенні операцій, пов'язаних з управлінням і контролем дебіторської заборгованості. Для здійснення внутрішньогосподарського контролю на підприємстві ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» можлива наступна схема взаємодії суб'єктів контролю, представлена на рис. 3.1.

Кожен із суб'єктів схеми знаходиться в постійній інформаційній взаємодії з іншими підрозділами. Можливо визначення наступних обов'язків даних об'єктів:

1. Відділ збуту. Проведення робіт з оформлення досьє клієнтів; роз'яснення клієнтам цінової політики підприємства; встановлення рейтингу надійності контрагента; визначення форми розрахунків і можливості кредитування клієнтів.

2. Служба закупівель. Узгодження умов договору; з'ясування обставин наявності зустрічної заборгованості в службі збуту і бухгалтерії.

3. Фінансово-економічна служба. Обґрунтування ціни на продукцію; оцінка економічної доцільності рівня встановлених цін; аналіз фінансової стійкості контрагента.

4. Бухгалтерія. Здійснення обліку відбитої продукції; розрахунки з покупцями, замовниками; подання інформації про наявність дебіторської та

кредиторської заборгованості; надання юристам пояснювальних записок для написання позовних заяв.

5. Юридична служба. Перевірка правильності оформлення договорів; підготовка документів до судових розглядів; направлення запитів, скарг до судових служб; надання звітів про проведення претензійно-позовної роботи та їх копій в бухгалтерію.

6. Контрольно-ревізійна служба. Здійснення перевірки достовірності звітних даних; виявлення порушень в обліковому процесі; визначення причин і винуватців порушень; спостереження за відповідним проведенням контрольних процедур.

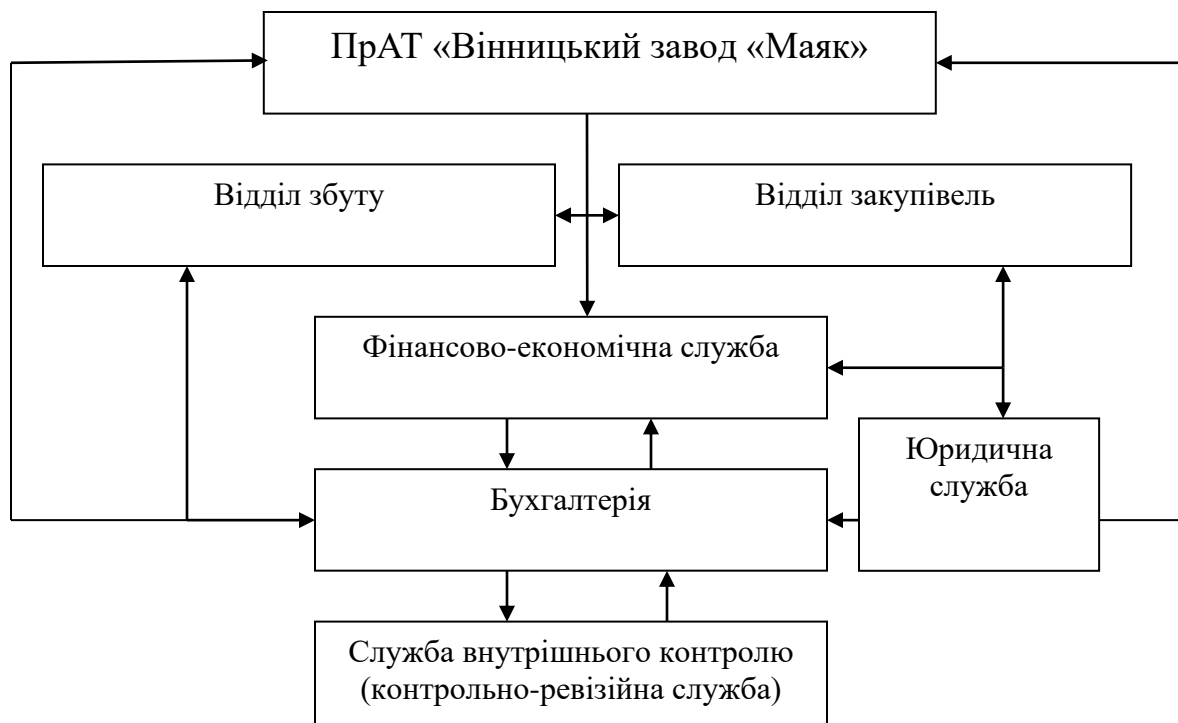


Рисунок 3.1 – Схема взаємодії суб'єктів підприємства в процесі контролю дебіторської заборгованості

Таким чином, аналіз і управління дебіторськими боргами є одними з важливих факторів максимізації норми прибутку підприємства, збільшення

ліквідності, кредитоспроможності та мінімізації фінансових ризиків. Правильно розроблена стратегія управління дозволить підприємству ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» своєчасно, в повному обсязі виконувати платіжні зобов'язання, сприяючи створенню репутації відповідальної і надійної фірми.

Систематичний контроль і аналіз взаєморозрахунків з покупцями і постачальниками дозволить отримувати дані для оцінки стану дебіторської заборгованості, своєчасно приймаючи необхідні дії по її оптимізації, поліпшенню показників фінансового стану, а також дотримання вимог законодавства [71].

Окрім запропонованих заходів, вважаємо за доцільне застосування принципу періодичності, що обумовлює проведення оцінки на дату балансу. Вважаємо, що адміністративний персонал підприємства повинен розробити критерії (складники), які б призводили до якісного ефективного управління дебіторською заборгованістю на підприємстві (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Складники ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємства

Методи щодо зменшення простроченої або сумнівної дебіторської заборгованості		Попереджувальні дії, що спрямовані на недопущення виникнення невиннованої заборгованості
1	2	3
Психологічні	нагадування по телефону, факсу, пошти, використання ЗМІ чи поширення інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу	Ефективно розроблена кредитна політика підприємства.
Економічні	фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачання	Попередній аналіз платоспроможності потенційних контрагентів.

Юридичні	фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачання	Своєчасний контроль над виникненням дебіторської заборгованості, моніторинг та внесення коректив.
Альтернативні	взаємозалік, реструктуризація, погашення дебіторської заборгованості шляхом урахування платежів до бюджету	
Особливі	процес клірингу, факторинг, форфейтинг, облік векселя, застава, аутсорсинг, надання замовникам знижок, реструктуризація заборгованості	Практичне вдосконалення формування дебіторської заборгованості на основі внутрішньогосподарських наказів та практичних дій у бухгалтерії підприємства.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що управлінський склад підприємства повинен бути зацікавлений для запобігання настання негативних фінансових проявів та заздалегідь почати приймати ефективні управлінські рішення [72].

В управлінні процесом розрахунків з дебіторами велику роль відіграє забезпечення якісного облікового персоналу підприємства. Обліковий персонал повинен бути завжди обізнаний останніми змінами в нормі чинного законодавства, проводити контроль за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості. Зазначимо, що для покращення облікового процесу щодо розрахунків з дебіторами потрібно проводити оптимізаційні заходи. Вважаємо, що зазначені заходи призводять до мінімізації часу роботи облікового апарату, впливу людського фактору та прискорення виконання облікового процесу. В таблиці 3.2 пропонується перелік оптимізаційних заходів для ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

Таблиця 3.2 – Напрями оптимізації управління дебіторською заборгованістю підприємства

№	Напрями удосконалення
1	2
1	Використання стратегічного плану розвитку підприємства з використанням аналізу витрат і вигоди для оцінки готовності систем і виявлення потенційних партнерів-постачальників. Там, де це можливо, доцільно використовувати електронні платежі для погашення заборгованості
2	Інтеграція закупівельних, кредиторських та приймальних системи для підвищення ефективності та запобігання помилок
4	Використання показників ефективності для моніторингу та звітності про якість і своєчасність інформації по кожному окремому постачальнику
5	Визначення можливостей для обробки без рахунку-фактури, які дозволять підприємству платити при отриманні матеріалів або товарів за узгодженими цінами, а не при отриманні рахунку-фактури
8	Використання функціональних можливостей систем для генерації платежів за рахунками-фактурами у встановлені терміни, засновані на встановлених політиках, які затримують оплату як допустимі
9	Використання функціональних можливостей системи для автоматичного зіставлення рахунку-фактури постачальника з підтверджуючими документами
10	Використання технології цифрової візуалізації, яка взаємодіє з існуючою комп'ютерною системою для індексації документів

3.2 Застосування факторингу як ефективного фінансового інструменту в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства

Борги у веденні господарської діяльності – явище звичайне: розрахунки між компаніями, зазвичай, не проводяться одночасно. Відвантаження чи оплата – якась із цих подій завжди настає раніше. Коли одна сторона договору А (покупець) заборгувала своєму партнеру Б (постачальник) певну суму, кажуть, що компанія Б має дебіторську заборгованість та дебітора в особі фірми А. Саме дебіторська заборгованість є ключовим елементом такого фінансового механізму, як факторинг.

Факторинг – це послуга, яку надає спеціалізована факторингова компанія або банк своєму клієнту (постачальнику) і яка (загалом) полягає у виплаті фінансування постачальнику під поступку його прав грошових вимог, що виникли з постачання з відстроченим платежем. Факторинг включає певні механізми і поняття. Постачальник товарів (робіт, послуг) укладає договір з фактором, за яким той проводить фінансування за умови поступки грошової вимоги до покупця. Таким чином, незважаючи на те, що факторинговий договір за змістом двосторонній (у його укладанні беруть участь лише фактор та постачальник), правові відносини, що виникають у його рамках, пов'язують трьох учасників угоди:

- постачальника (клієнта), який здійснив постачання товарів (робіт, послуг);
- боржника (покупця), якому реалізовано товар чи послуги;
- фактора (фінансового агента), роль якого – фінансування клієнта під поступку фінансових вимог клієнта до дебітора та управління дебіторською заборгованістю.

Безумовно, найбільші вигоди від роботи за факторинговою схемою отримує клієнт-постачальник:

1. Безперервне фінансування господарської діяльності, можливість збільшення обсягів постачання.
2. Розширення товарного та продуктового асортименту, швидкий вихід на нові ринки збуту.
3. Залучення більшої кількості клієнтів за рахунок надання вигідних умов відстрочення платежу при співпраці з факторингу.
4. Інкасування заборгованості покупця, контроль грошових потоків.
5. Ефективне управління дебіторською заборгованістю.
6. Скорочення витрат за рахунок передання контролю за ними на аутсорсинг, оптимізація функцій персоналу, організаційних систем та структур компанії.
7. Страхування ризиків неплатежів.
8. Застосування факторингу для підприємства особливо цінне для невеликих і молодих компаній, що у стадії зростання виручки, оскільки тут можливе отримання позикових коштів без надання майнової застави.
9. Простота отримання та використання кредитних коштів. У загальному випадку фактор не вимагає відкриття рахунків та наявності оборотів у тому чи іншому банку та не контролює мети, на які були витрачені кредитні кошти [73].
10. Уникнення складних операційних завдань, чітке визначення пріоритетів, унікальна можливість сконцентруватися на тому, що дійсно важливо для бізнесу. Як показує практика розвинених країн, факторинг є важливим сегментом фінансового сектору, що може допомогти прискорити економічне зростання держави. Наприклад, за експертною оцінкою, в 2022 році частка факторингу у ВВП Великобританії становила – 13,93%, Польщі 9,52%, Литві 7,17%, Болгарії 5,79%, Туреччині 4,58%, тоді як в Україні усього 0,3% від ВВП. Ці дані наглядно демонструють нерозвиненість українського ринку факторингу та можливий потенціал для росту в наступні роки. Сьогодні в Україні операціями з факторингу займаються переважно банки, тоді як небанківські фінансові установи у своїй діяльності використовують неklasичну модель факторингу. Низька зацікавленість

небанківськими установами торговим факторингом пов'язана з низкою перепон, які не дають їм можливості конкурувати із банками. Перш за все, це стосується обмежень у можливості залучення фінансування та відсутності дієвого механізму захисту прав фінансових компанії у разі неповернення боргу, занадто складна та фінансово затратна організація та функціонування системи ризик-менеджменту. Також можлива низька довіра потенційних клієнтів до факторингових компаній через асоціації з колекторською діяльністю. Що стосується нагальних для усіх учасників ринку причин, що негативно впливають на розвиток факторингу, то тут можна виділити: застаріле законодавство, відсутність серед представників малого та середнього бізнесу розуміння суті та можливостей ефективного використання цього фінансового інструмента, ризику шахрайських дій, зокрема фінансування подвійних і фіктивних інвойсів та торгово-транспортних накладних через відсутність єдиної бази електронного обліку й т.д. Незважаючи на це, учасники фінансового ринку відмічають помітне зростання попиту саме на факторинг протягом останнього року та висловлюють зацікавленість в його подальшому розвитку. Зі свого боку плани з розвитку факторингу продовжує втілювати й НБУ.

Серед основних пріоритетів реформування цього ринку – остаточно відокремити класичний факторинг від колекторської діяльності та привести його у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечити розвиток ринку через спрощення підходів до ліцензування, запровадження нагляду на основі ризик-орієнтовного підходу, дотримання вимог щодо мінімального розміру власного капіталу, розширення джерел фінансування факторингових компаній та можливість надавати додаткові нефінансові послуги [74].

Основні відмінності факторингу від кредиту.

Кредит:

1. Кредит, як правило, видається під заставу.
2. Кредит повертається банку позичальником.
3. Кредит видається на фіксований термін.
4. Кредит виплачується в обумовлений договором день.

5. Кредит видається на заздалегідь обумовлену суму.

6. Для отримання кредиту необхідно оформляти / надавати велику кількість документів.

7. При кредитуванні банк не надає позичальникові ніяких додаткових послуг.

Факторинг:

1. Для факторингового фінансування не потрібне забезпечення.

2. Факторингове фінансування погашається з коштів, що виплачуються дебітором.

3. Факторингове фінансування виплачується на строк фактичної відстрочки платежу.

4. Факторингове фінансування виплачується в день поставки товару.

5. Розмір фінансування не обмежений і може збільшуватися пропорційно зростанню обсягу продажів.

6. Факторингове фінансування виплачується при пред'явленні рахунку-фактури і товарної накладної.

7. Факторингове фінансування супроводжується управлінням дебіторською заборгованістю.

У нашій країні 729 компаній за даними НБУ на кінець 2022 р. мають ліцензію на провадження факторингових послуг. Проте, операції фактично ведуть 274 компанії.

Розглянемо можливість застосування факторингу для ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» та проведемо відповідні розрахунки. Спочатку дослідимо пропозиції щодо факторингових операцій на вітчизняному фінансовому ринку та внесемо дані до табл. 3.3.

Представлені у табл. 3.3 умови надання факторингових послуг в Україні показують доцільність використання послуг ПриватБанку, зважаючи на той факт, що всі умови надання послуг представлені, є можливість залучити факторинг з регресом, що зменшує ризики самого фактора та скористатись послугами надійного фінансового посередника на ринку.

Таблиця 3.3 – Аналізування пропозицій на ринку факторингу в Україні, 2022 рік

Установа	Програма	Обсяг
ПриватБанк	факторинг з регресом	Авансовий платіж – 85% Термін – 12 міс. Ставка – 12,8 – 13,8
Банк південний	факторинг	Авансовий платіж – 80% Термін – 12 міс. Ставка – індивідуально
Укресімбанк	факторинг	Авансовий платіж – 90% Ставка – індивідуально

З точки зору ризиків є плюси та мінуси як застосування факторингу з регресом, так і факторингу без права регресу. Загалом, якщо ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» має платоспроможних покупців, ризики мінімальні для того чи іншого варіанту.

Найбільш поширеним вибором для великого бізнесу є безрегресний факторинг, але це зовсім не означає, що цей вибір є кращим для всіх компаній. Суть полягає в тому, що кожен бізнес унікальний, також як і його покупці, що мають несплачені рахунки. Найкраще рішення – з представником фактора обговорити умови угод факторингу як з регресом, так і без права регресу. Розглянемо конкретну ситуацію для ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», у якій необхідно визначити остаточну суму, необхідну для сплати наданих фінансовою організацією послуг.

Виручка ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» від продажу продукції за 2022 рік становить 644 809 тис. грн. Середній термін погашення клієнтами заборгованостей – 74 дні (див. табл. 2.8).

Досліджуваному підприємству потрібно залучити додаткове фінансування та підвищити показники оборотності продукції. Воно може звернутися до ПриватБанку як до фактора, який пропонує такі умови співпраці:

- авансовий платіж – 85% від загальної суми рахунків-фактур;
- процентна ставка за аванс – 13,8% річних;
- залишкова сума – 15% при отриманні своєчасної оплати від дебіторів;
- комісія за роботу факторингової компанії – 3% від річної виручки.

Спочатку необхідно оцінити середній обсяг продажів ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 1 день. Для цього слід скористатися простою формулою: річну виручку розділити на 365 днів. Підсумкова сума – $644\,809 / 365 = 1766,6$ тис. грн. в день. Далі розрахуємо середній залишок дебіторської заборгованостей клієнтів досліджуваного підприємства.

Скористаємося формулою:

$$ДЗ = Т \cdot ОПодн \quad (3.5)$$

де Т – середній термін погашення клієнтами заборгованостей;

ОПодн – середньоденний обсяг продажу у кредит.

Отримаємо $74 \cdot 1766,6 = 130728,4$ тис. грн. в день.

Витрати на факторинг рахунків ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» розраховуються з урахуванням наступних пунктів: Комісія (3%). Сума оплати послуг ПриватБанку становитиме $644\,809 \cdot 0,03 = 19344,27$ тис. грн.

Відсотки за використання авансу (13,8%). Середньорічний розмір первинного платежу складе $130728,4 \cdot 0,85 = 111119,14$ тис. грн.

А витрати на виплату відсотків по ньому – $111119,14 \cdot 0,138 = 15334,44$ тис. грн.

Таким чином, загальна сума витрат на оплату послуг факторингової компанії становить: $19344,27 + 15334,44 = 34678,71$ тис. грн., що складе: $(34678,71 / 111119,14) \cdot 100\% = 31,21\%$.

Подібний відсоток швидко окупиться за рахунок своєчасного отримання необхідних за платіжними документами коштів, які відразу ж можна ввести в обіг та використовувати для закупівлі або виробництва нових товарів із подальшою їх реалізацією. Завдяки цьому виключені простої у діяльності підприємства, прострочення податкових платежів і інших негативних чинників, які впливають роботу підприємства.

Для того, щоб залучити факторингову послугу ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» повинне звернутись до ПриватБанку та пройти кілька етапів для застосування даної послуги.

Крок 1 Оцінити, чи відповідає договір поставки товару (або надання послуг) стандартам факторингу. Ключова вимога – легальні відносини між покупцем та постачальником. Безготівкові розрахунки з контрагентами повинні здійснюватися без тіньових схем, векселів, використання бартеру і т. д. Також у договорі має бути передбачена відстрочка платежу в межах 120 днів.

Крок 2 Обговорити з дебітором можливість відступлення грошової вимоги. Визначити зі своїм контрагентом та переконатися, що він згоден перейти на факторинг, адже платежі від дебітора за відступленими правами грошової вимоги мають надходити на рахунок банку як нового кредитора. Пояснити покупцю переваги факторингу, наприклад, що це дасть можливість збільшити тривалість відстрочки платежу. Якщо буде потрібна допомога, то досвідчені фахівці банку допоможуть з додатковою інформацією.

Крок 3 Надати банку необхідний пакет документів. Вимоги до пакету документів відповідають тим ризикам, які приймає на себе банк. Банк прагне максимально спростити процедуру подачі документів та зменшити терміни ухвалення рішення про надання послуги факторингу.

Крок 4 Укласти договір факторингу. За 15 років роботи на ринку факторингу у банку накопичений великий експертний досвід. Типовий комплект документів – договір, повідомлення дебітора про відступлення прав грошової вимоги, тарифний

план – формується, як правило, за кілька днів. Банк підписує договір з клієнтом, тобто з постачальником товару або послуги. Повідомлення про зміну платіжних реквізитів підписують всі три сторони.

Крок 5 Здійснити поставку та передати банку підтвердуючі документи. Підтвердженням виконання зобов'язань постачальника перед покупцем (або замовником) є товарна накладна (або акт виконаних робіт). При роботі по факторингу з ПриватБанк передати ці документи в банк можна віддалено. Постачальник оформляє реєстр відступлених прав грошових вимог та надсилає його в банк засобами системи дистанційного обслуговування «Інтернет - КлієнтБанк». Протягом одного робочого дня після отримання реєстру та інших підтвердуючих документів (у разі необхідності), банк перераховує постачальнику аванс до 90% від суми поставки. Пізніше, коли покупець оплачує товари (або послуги) на рахунок банку, постачальнику виплачується залишок коштів – за вирахуванням суми авансу та комісій.

Отже, вважаємо, що факторинг корисний для кожної зі сторін, що беруть в ньому участь, адже в підсумку постачальник в стислі терміни отримує гроші замість дебіторської заборгованості, покупець – відстрочку платежу, а банк – комісію. Необхідно підкреслити, що цей фінансовий інструмент може успішно використовуватися як великим, так і малим та середнім бізнесом для вирішення проблеми поповнення оборотних коштів.

3.3 Побудова прогнозної моделі дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Сучасні реалії функціонування підприємств передбачають не лише оптимальне, але й максимально ефективне використання всіх ресурсів, які беруть участь у виробничому процесі. Підприємства не зможуть досягти стабільного успіху і забезпечити достатній рівень фінансової безпеки, якщо не будуть чітко і

ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати і акумулювати інформацію про зміни навколишнього середовища, складати на їх основі прогнози. На підставі прогнозів та планів розробляється стратегія і тактика підприємства, за допомогою яких досягаються основні цілі розвитку.

Одним із ефективних методів економічного прогнозування є метод екстраполяції трендів. Згідно даного методу прогнозування, через фактор часу можна виразити вплив усіх основних факторів, іншими словами фактор часу акумулює дії основних факторів і виражає їх у рівнянні тренду.

Використовуючи дані щодо обсягу дебіторської заборгованості за 2019–2022 роки, побудуємо прогноз на наступні три роки. Для зручності зведемо вхідні дані у таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 – Динамічний ряд дебіторської заборгованості підприємства за 2019–2022 роки

Дебіторська заборгованість, тис.грн.	65106,5	69104	80051,5	132600
Роки	2019	2020	2021	2022

На підставі даних таблиці 3.5 побудуємо лінійний тренд (3.6):

$$y = a_0 + a_1 \cdot t, \quad (3.6)$$

де y – значення функції;

t – час;

a_0, a_1 – параметри рівняння.

Змінні y і t являються відомими величинами, у нашому випадку це відповідно витрати підприємства і роки, а параметри рівняння a_0 і a_1 – невідомі величини. Вони визначаються за допомогою методу найменших квадратів (3.7):

$$\sum(y_t - \hat{y}_t) = \min \quad (3.7)$$

де y_t – фактичне значення функції;
 \hat{y}_t – розрахункове значення функції, яке визначається на основі відібраного рівняння. Для лінійного рівняння залежність (3.6) буде мати вигляд (3.8):

$$\sum(y_t - a_0 - a_1 \cdot t)^2 = \min. \quad (3.8)$$

Для визначення параметрів рівняння прирівнюємо до нуля похідні від виразу (3.8) по кожному початковому параметру окремо. Після відповідних перетворень отримуємо систему нормальних рівнянь, які для лінійного тренда мають вигляд:

$$\begin{aligned} \sum y_t &= a_0 \cdot n + a_1 \cdot \sum t \\ \sum y_t t &= a_0 \cdot \sum t + a_1 \cdot \sum t^2 \end{aligned} \quad (3.9)$$

Методом підстановок виражаємо a_0 та a_1 (3.10, 3.11):

$$a_0 = \frac{\sum y \sum t^2 - \sum yt \sum t}{n \sum t^2 - (\sum t)^2}. \quad (3.10)$$

$$a_1 = \frac{n \sum yt - \sum y \sum t}{n \sum t^2 - (\sum t)^2}. \quad (3.11)$$

Отже, спершу розрахуємо проміжні показники для визначення параметрів рівняння (3.6) і відобразимо у вигляді таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунок проміжних показників для визначення параметрів рівняння

Роки, t	Дебіторська заборгованість, тис. грн. y_t	y_t	t^2	y_t^2
1	2	3	4	5
1	65106,5	65106,5	1	4238856342,25
2	69104	138208	4	4775362816
3	80051,5	240154,5	9	6408242652,25
4	132600	530400	16	17582760000
Σ 10	346862	973869	30	33005221810,4

Використовуючи отримані проміжні дані розрахуємо параметри рівняння a_0 та a_1 за допомогою формул (3.10, 3.11):

$$a_0 = 33358,5;$$

$$a_1 = 21342,8$$

На основі розрахованих параметрів лінійне рівняння можна записати наступним чином (3.12):

$$Y_t = 33358,5 + 21342,8 \cdot t \quad (3.12)$$

Підставимо у рівняння (3.12) значення t, визначимо розрахункове значення дебіторської заборгованості за чотири роки та знайдемо проміжні показники для статистичних характеристик рівняння.

Використовуючи дані таблиці 3.6 оцінимо якість побудованого рівняння за допомогою коефіцієнта парної кореляції, середньої помилки апроксимації, та середнього квадратичного відхилення між фактичними і розрахунковими значеннями функцій.

Таблиця 3.6 – Проміжні показники для визначення статистичних характеристик рівняння

Дебіторська заборгованість, тис. грн. y_t	\hat{y}_t	$ y_t - \hat{y}_t $	$(y_t - \hat{y}_t)^2$	$\frac{ y_t - \hat{y}_t }{y_t}$	$\left(\frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t}\right)^2$
1	2	3	4	5	6
65106,5	54701,3	10405,2	108268187,04	0,159818	0,0255418
69104	76044,1	6940,1	48164988,01	0,100429	0,0100861
80051,5	97386,9	17335,4	300516093,16	0,216553	0,0468952
132600	118729,7	13870,3	192385222,09	0,1046026	0,0109417
346862	346862	–	649334490,3	0,5814026	0,0934648

Коефіцієнт парної кореляції відображає щільність зв'язку між результативним показником і факторіальною ознакою і становить: $r = 0,896$

Значення коефіцієнта 0,896 свідчить про те, що зв'язок є прямим, сильним і щільним.

Середня помилка апроксимації служить для оцінки адекватності рівняння реальним процесам і складає :

$$\varepsilon = \frac{1}{4} \cdot 0,5814026 \cdot 100\% = 14,54\%$$

Загально прийнято нормативне значення $\bar{\varepsilon} \leq 10\%$, тому 14,54% показує, що побудоване рівняння характеризується відносно нормальним рівнем адекватності реальному процесу.

В цілому можна констатувати, що побудоване рівняння характеризується високими і надійними характеристиками, тому прогноз здійснений за цим рівнянням буде точним.

Спрогнозуємо обсяг дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» на 2023, 2024 та 2025 роки за формулою 3.12:

$$Y_{2023} = 33358,5 + 21342,8 \cdot 5 = 140072,5 \text{ тис. грн.}$$

$$Y_{2024} = 33358,5 + 21342,8 \cdot 6 = 161415,3 \text{ тис. грн.}$$

$$Y_{2025} = 33358,5 + 21342,8 \cdot 7 = 182758,1 \text{ тис. грн.}$$

Необхідно відмітити, що побудова прогнозу обсягу дебіторської заборгованості підприємства за методом екстраполяції трендів показує збільшення обсягу дебіторської заборгованості, що не є позитивним для розвитку підприємства. Тому вважаємо, що необхідно реалізувати запропоновані заходи в п.3.1 та п. 3.2 для оптимізації обсягу дебіторської заборгованості.

Узагальнимо запропоновані заходи щодо удосконалення управління дебіторською заборгованістю в табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – План удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Найменування та зміст заходу, що пропонується	Відповідальні за реалізацію заходу	Терміни виконання	Витрати, тис грн.	Економічний та інші види ефектів, тис. грн.
1	2	3	4	5
1. Застосування факторингу для удосконалення управління дебіторською заборгованістю та підвищення ефективності роботи з дебіторами	Бухгалтерія, фінансово-економічна служба	6 місяців	Витрати на оплату послуг факторингової компанії - 34678,71 тис. грн	Зменшення терміну повернення дебіторської заборгованості до 25 днів
2. Створення цільової групи по роботі з дебіторською заборгованістю	Бухгалтерія, відділ збуту	1 рік	297,6	Зменшення дебіторської заборгованості на 27 840 тис. грн.
3. Удосконалення організаційної структури підприємства шляхом створення відділу внутрішнього аудиту для проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості.	Директор, відділ кадрів	6 місяців	687,89	Збільшення ліквідності підприємстві, мінімізації фінансових ризиків та оптимізація заборгованості підприємства
4. Здійснено прогнозування дебіторської заборгованості підприємства на 2023-2025 роки	Прогнозований обсяг дебіторської заборгованості $Y_{2023} = 140072,5$ тис. грн. $Y_{2024} = 161415,3$ тис. грн. $Y_{2025} = 182758,1$ тис. грн.			

Вважаємо, що запропоновані рекомендації приведуть до покращення стану та ефективності управління дебіторською заборгованістю на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк».

Висновки до третього розділу

Обґрунтовано застосування факторингу як дієвого фінансового інструменту в управлінні дебіторською заборгованістю ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». Проведено аналіз ринкового середовища щодо пропозицій українських факторів у наданні факторингових послуг. Даним дослідженням представлено найбільших факторів та умови, які вони пропонують на ринку станом на кінець 2022 р. Підприємству запропоновано скористатись послугами ПриватБанку, зважаючи на той факт, що є можливість залучити факторинг з регресом, що зменшує ризики самого фактора та скористатись послугами надійного фінансового посередника на ринку. У роботі наведено фінансове обґрунтування доцільності використання факторингу.

Запропоновано створення цільової групи по роботі з дебіторською заборгованістю. Цільова група буде складатися із співробітників відділу збуту та бухгалтерії. До заходів по роботі з дебіторами належать: телефонні переговори; виїзди до контрагентів; розробка схем погашення заборгованості; розробка ефективних бартерних схем; опрацювання можливостей звернення в арбітраж.

Удосконалено організаційну структуру підприємства шляхом створення відділу внутрішнього аудиту для проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості. Запропоновано схему взаємодії суб'єктів контролю на підприємстві для чіткого розподілу обов'язків і відповідальності функціональних підрозділів при проведенні операцій, пов'язаних з управлінням і контролем дебіторської та кредиторської заборгованості.

Розроблено економетричну прогнозу модель обсягу дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», яка спрогнозувала збільшення обсягу дебіторської заборгованості, що не є позитивним для розвитку підприємства. Тому вважаємо, що необхідно реалізувати вище запропоновані заходи для оптимізації рівня дебіторської заборгованості та підвищення діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

При виконанні магістерської кваліфікаційної роботи було проаналізовано теоретико-методичні та прикладні дослідження багатьох вітчизняних та іноземних науковців щодо управління дебіторською заборгованістю підприємства:

1. Розкрито сутність та зміст дебіторської заборгованості у діяльності підприємства, проаналізовано підходи до визначення дебіторської заборгованості, визначено переваги та недоліки основних визначень поняття «дебіторська заборгованість» та запропоновано авторське тлумачення даного терміну. Вважаємо, що дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданим комерційним та споживчим кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу.

2. Обгрунтовано, що основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Досягти цієї мети можна за допомогою правильної організації методики аналізу і впровадження ефективного механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства, що дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, спрогнозувати надходження коштів. Розкрито механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства, який містить складові, одночасна дія яких дозволить оптимізувати розмір дебіторської заборгованості, мінімізувати втрати через неповернення боргів та отримати стабільний прибуток в результаті досягнення цілей підприємства. Структура цього механізму управління дебіторською заборгованістю свідчить про ефективну взаємодію всіх елементів та дозволить забезпечити фінансову стабільність підприємства. Результатом функціонування

механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є отримання грошових коштів та мінімізація дебіторської заборгованості.

3. Виявлено, що аналізуючи дебіторську і кредиторську заборгованість, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, враховуючи специфіку підприємств, сезонність їх роботи, зв'язки з покупцями та постачальниками, конкретну виробничу ситуацію на підприємстві, тощо. Аналіз стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством потребує зовнішній і внутрішній аналіз, кількісний і якісний, визначення середньої величини дебіторської заборгованості, її частки у загальній сумі оборотних активів підприємства, оцінки дебіторської заборгованості за строками погашення, виявлення ризиків і загроз щодо неповернення. Правильна організація і методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства дозволить приймати ефективні управлінські рішення щодо повернення боргів, дозволить спрогнозувати надходження коштів.

4. Провели оцінювання стану, тенденцій та перспектив розвитку машинобудування. У недавньому минулому Україна була однією з провідних машинобудівних держав у світі. У промисловому машинобудуванні в Україні домінує розгалужена мережа машинобудівних підприємств, які займаються виробництвом гірничошахтного обладнання, залізничного рухомого складу, сільськогосподарського обладнання, турбогвинтів, газових турбін, верстатів, авіаційних двигунів, приладів для легкої та харчової промисловості. Проте протягом останніх п'яти років в структурі машинобудівного комплексу відбулися вагомні зміни: скорочення обсягів виробництва в сторону зростання обсягів виробництва інших машин і устаткування спеціального призначення з 32% у структурі у 2016 р. до 39% у 2021 р. Характеризуючи особливості розвитку машинобудування в Україні слід відмітити перш за все відставання від індустріально розвинених країн. Частка продукції машинобудування у загальному обсязі продукції української переробної промисловості демонструє скорочення за

2016-2022 роки (з найвищим показником 11,8% у 2019 р., 10,2% у 2016 р. та 9,2% за січень-вересень 2022 р.). Такий стан не відповідає рівню економічно розвинених країнах світу, де цей показник коливається у межах 30-50%.

5. Об'єктом дослідження є підприємство ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», яке має потужну історію машинобудівного підприємства. У 1997 році була зареєстрована торгова марка «Термія», під якою виготовляється продукція підприємства. Основними видами діяльності товариства є: виробництво електричних побутових приладів; виробництво радіаторів і котлів центрального опалення; виробництво інших готових металевих виробів. У складі ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» на сьогодні налічується 4 дочірніх підприємства: ДП «Зовнішньоекономічна фірма «Маяк», ДП «Житлово-експлуатаційна контора», ДП «Теплокомуненерго Маяк», ДП «Автомобіліст «Маяк», а також 3 товариства з обмеженою відповідальністю: ТОВ «Теплокомуненерго «Маяк ЛТД», ТОВ «Культурно-спортивний комплекс «Маяк ЛТД», «Лікувально-оздоровчий спортивний комплекс «Маяк ЛТД». Конкурентами у виробництві теплоенергії – «Вінницятеплокомуненерго», по електроплитці – фірма «Елна-сервіс» м. Вінниця. В 2023 році ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» планує утримати власні позиції ринку збуту продукції власного виробництва як за рахунок проведення маркетингових заходів, так і за рахунок розширення асортименту і встановлення гнучкої системи ціноутворення.

6. Результати аналізування фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» показують, що фінансово-економічний стан підприємства щодо основної діяльності значно покращився. Так, в 2022 році збільшив чистий прибуток в абсолютному вираженні на 81882 тис. грн. порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення ефективності діяльності. Отримання підприємством чистого збитку в 2020 році пояснюється збитковістю Дочірнього підприємства "Теплокомуненерго "Маяк", сума збитку якого становила в 2020 році 5546 тис.грн. Відзначимо, що загальний капітал підприємства протягом 2020-

2022 років збільшився на 105967,5 тис. грн. При цьому величина оборотних активів збільшилась на 92412 тис. грн., а величина необоротних активів збільшилась на 13555,5 тис. грн. Власний капітал підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» протягом аналізованого періоду збільшився на 135614 тис. грн. або на 117,32%. При цьому поточні зобов'язання зменшились на 12958,5 тис. грн., а довгострокові зобов'язання зменшились на 16688 тис. грн.. Динаміка цих показників показує, що підприємство прямує до посилення фінансової стійкості за рахунок збільшення власних коштів та зменшення позикових коштів.

7. Аналізування дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» показало, що сума дебіторської заборгованості протягом 2020-2022 рр. збільшилась на 63496 тис. грн., а в порівнянні з 2021 роком – на 52548,5 тис. грн. Це збільшення сталося за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги, дебіторської заборгованості за виданими авансами, з бюджетом, із внутрішніх розрахунків, та іншої поточної дебіторської заборгованості. При цьому слід відзначити про зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у загальній величині дебіторської заборгованості 34,86%. Порівняння дебіторської заборгованості із кредиторською показує, що дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість на 61395,5 тис. грн. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю створює загрозу фінансовій стійкості підприємства. Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською вказує на неповернення коштів від дебіторів. Така ситуація є негативною, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Показники ефективності використання дебіторської заборгованості показують про прискорення оборотності дебіторської заборгованості та зменшення терміну погашення дебіторської заборгованості.

8. Розроблено заходи щодо удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»: запропоновано застосування факторингу як дієвого фінансового інструменту в управлінні дебіторською заборгованістю ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»; удосконалено організаційну структуру підприємства шляхом створення відділу внутрішнього аудиту для проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості. Запропоновано схему взаємодії суб'єктів контролю на підприємстві для чіткого розподілу обов'язків і відповідальності функціональних підрозділів при проведенні операцій, пов'язаних з управлінням і контролем дебіторської та кредиторської заборгованості; запропоновано створення цільової групи по роботі з дебіторською заборгованістю. Цільова група буде складатися із співробітників відділу збуту та бухгалтерії. До заходів по роботі з дебіторами належать: телефонні переговори; виїзди до контрагентів; розробка схем погашення заборгованості; розробка ефективних бартерних схем; опрацювання можливостей звернення в арбітраж; розроблено економетричну прогнозу модель обсягу дебіторської заборгованості підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», яка спрогнозувала збільшення обсягу дебіторської заборгованості, що не є позитивним для розвитку підприємства. Тому вважаємо, що необхідно реалізувати вище запропоновані заходи для оптимізації рівня дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбачова О.М., Лахай Л.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_1/Lahay_109.htm.
2. Рудик О. Р. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2015. Вип. 29, Ч. 2: Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. С. 96–99.
3. Антонов В. М., Яловий Г.К. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології: навчальний посібник. Мін-во освіти і науки України, КНУ ім. Т. Г. Шевченка. К. : ЦНЛ, 2010. 432 с.
4. Багатко Н. П. Продаж дебіторської заборгованості: визначення, оцінка, облік. *Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації*. 2014. №22. С. 57–63.
5. Басюк Т. П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства. *Фінанси України*. 2017. №12. С. 115–124.
6. Белозерцев В. А. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві. *Економіст*. 2014. №11. С. 23–28.
7. Голов С. Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: практич. посіб. К.: Лібра. 2010. 880 с.
8. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: ЦУЛ. 2002. 469 с.
9. Крайник О. П., Клепікова З.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К. Львів: ІНТЕЛЕКТ, Дакор. 2001. 260 с.
10. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи. *Держава та регіони*. 2015. №3. С.54–59.
11. Момот Т. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. №11–12. С. 97–99.

12. Кузнецова С. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в умовах антикризового регулювання стану підприємств : монографія. Тернопіль: Тернопільська академія народного господарства. 2014. 256 с.

13. Подольська В. О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К. ЦНЛ, 2011. 488 с.

14. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс. [2-е вид. перероб. і доп.]. К. : Ніка-Центр, 2009. 653 с.

15. Бальціка В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №2. С. 48–60.

16. Шубіна Т.В. Організація документообігу для управління дебіторською заборгованістю. *Фінанси України*. 2018. №5. С. 35–41.

17. Хохлюк О. В., Григоренко О.В. Проблеми оцінки дебіторської заборгованості в умовах антикризового управління. *Бізнес Інформ*. №3 (1). 2010. С. 46–51.

18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Мінфіну України від 08.10.1999 р. №237, зареєстроване в Мін'юсті України 25.10.1999 р. №725/4018.

19. Сліпченко В.Г., Бридун С.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. К.: Політехніка, 2012. 215 с.

20. Гуцаленко Л. В., Шадурська Л.І. Організація контролю дебіторської і кредиторської заборгованості господарюючого суб'єкта. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 5 (20). Ч. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2008_5_1/zbirnik_O_FN_5_1_116.pdf.

21. Рибалко О. М., Сичова М.Б. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю. К : Ірпінь, 2012. 287 с.

22. Запарнюк О.С. Особливості управління дебіторською заборгованістю промислових підприємств. К. : Либідь, 2012. 157 с.

23. Таратута Л.В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи. *Сталий розвиток економіки*. 2019. №4. С. 220–228.
24. Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник; за ред. Ф.Ф. Бутинця. 7-е вид., доп. і перероб. Ж.:Рута, 2006. 832 с.
25. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2003. № 12. С. 24–36.
26. Бланк И. А. Управління активами. К.: «Ніка-Центр», 2000. 720 с.
27. Ямненко Г. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Trajectoriâ Nauki. International Electronic Scientific Journal. Section "Economics"*. 2017. Т. 3, № 2. С. 51–57.
28. Гончарук А. Г. Управління процесами подолання платіжної кризи в економіці України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03; Одеський політехн. ун-т. Одеса, 2018. 219 с.
29. Белозерцев В. С., Гуня В.О. Розробка механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства: концептуальний підхід. *Економіст*. 2014. № 3. С. 57–60.
30. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. 3-тє вид. випр. і доп. К.: Знання, 2008. 483 с.
31. Чорненька О.Б. Управління заборгованістю як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. *Наукові записки. Економічні науки*. 2017. №1. С. 170–178.
32. Сарапіна О.А., Осадча Н.С. Теоретико-методологічні засади механізму управління дебіторською заборгованістю. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск №12. С. 710–714.
33. Гуменюк М.М., Дарабан Н.Р. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №11 (51). С. 1136–1139.

34. Каховська О.В., Спірідонова К.О., Кірнос О.В. Особливості управління дебіторською заборгованістю в умовах кризи неплатежів. *Економічний простір*. 2023. №185. С. 54–58.

35. Бірюкова А.О. Умови виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві. *Проблеми зростання дебіторської заборгованості на підприємствах та методам управління дебіторською заборгованістю*. 2013. №25. С.65–81.

36. Гнатенко Є.П. Щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві. URL: file//D:econof_2013_10(1).

37. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. URL: <http://firearticles.com/economika>

38. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №1. С. 156–163.

39. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. 3-тє вид. перероб. і доп. Київ: «Знання», 2008. 630 с.

40. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Знання, 2005. 662 с.

41. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 3, 2015. С. 865-868.

42. Бондарчук Н.В., Тімашова А.М. Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Випуск №3 (71). С. 170–177.

43. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. №7. С. 161–165.

44. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. Випуск №2 (88). С. 116–125.

45. Волковицька О. М., Болтач С. Ю. Механізм та інструменти контролю розрахунків з покупцями і замовниками в сучасних умовах господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №1. С. 34–38.

46. Беренда Н.І., Саухіна О.В. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю на підприємствах харчової промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2018. Випуск 30. Частина 4. С. 99–102.

47. Глушко А.Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №7. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/1351>

48. Скорба О. А. Управління дебіторською заборгованістю та альтернативні методи її рефінансування. *Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць*. Вип. 204, Т. І. Дніпропетровськ, ДНУ, 2020. С. 196–202.

49. Дубровська Є. В. Класифікація методів та інструментів управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Регіональна політика: напрями її реалізації в Україні* : міжвуз. наук.-практ. конф., 20 трав. 2019 р. : тези допов. Х., 2009. С. 34–35.

50. Курта Н. В. Сучасні проблеми управління дебіторською заборгованістю. *Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво*. 2017. №6. С. 370–373.

51. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. №1 (8). С. 19–25.

52. Рачинський О.В. Чинники впливу на покращення фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. Випуск №2 (88). С.67–71.

53. Вітюк А.В., Сметанюк О.А., Білоконь Т.М. Просторовий розвиток машинобудівних підприємств крізь призму інноваційної діяльності. *Економіка та держава*. 2022. №1. С. 61–67.

54. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2022. 137 с.

55. Kushnirenko O., Gakhovych N., Venger L. Industrial ensuring for combating military aggression. *Scientific bulletin of International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technology*. Volume 1, Issue 2, 2022. URL: <https://man.org.ua/Issue2.html>.

56. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 3–25.

57. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

58. Ляховська О. В. Проблеми конкурентності вітчизняних машинобудівних підприємств і ТНК в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск №43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1727>

59. Семенець А. О., Даценко Г. В., Панфілов О. Ю., Кузькін Є. Ю., Панкратова О. М. Удосконалення управління підприємством шляхом підвищення дієвості внутрішнього контролю в контексті міжнародного бізнесу. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. №1 (42). С. 173–184.

60. Ривак Н. Світові тренди технологічної трансформації машинобудівної галузі. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. №1. С. 76–86.

61. Кушніренко О. М., Гахович Н. Г. Стратегічні напрями повоєнного відновлення машинобудування в Україні. *Економічний вісник університету*. 2023. Випуск №56. С. 5–15.

62. Ukraine war makes its impact felt on production in mechanical engineering. Release. 11 Mar 2022. VDMA. URL: <https://www.thenewsmarket.com/news/ukraine-war-makes-its-impact-felt-on-production-in-mechanicalengineering/s/f8533225-e1d5-4007-ba14-da2a70d062fb>.

63. Розпорядження КМУ від 24 лютого 2023 р. № 176-р. «Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text> 16. EU strategy on energy system integration. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-systemintegration/eu-strategy-energy-system-integration_en

64. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2018. 158 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf>

65. Sustainable and Smart Mobility Strategy. URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-yoursay/initiatives/12438-Sustainable-and-Smart-Mobility-Strategy_en

66. A European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

67. Transport and the Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europeangreen-deal/transport-and-green-deal_en

68. Леховіцер В. О. Особливості розвитку машинобудівної галузі в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2019. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4974>

69. Офіційний сайт ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». URL: <https://termia.com.ua/>

70. Фінансова звітність ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». URL: <http://vinmayak.pat.ua/emitents/reports/year/2022>

71. Ямненко Г.О. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *International Electronic Scientific Journal*. 2017. Т. 3. № 2. URL: <file:///C:/Users/IdeaPad/Downloads/286-1018-1-PB.pdf>

72. Антонюк О.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю: сутність та структура. ЛІІ Науково-технічна конференція факультету менеджменту та інформаційної безпеки. ВНТУ. 2023. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2024/author/submission/19816>

73. Гуцаленко Л.В., Слободянюк І.С. Контроль дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1(56). Т. 3. С. 154–159.

74. Сирцева С.В., Щербак М.М. Напрями вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків із контрагентами. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 14. 2018. С. 1001–1005.

ДОДАТКИ

Додаток А
(обов'язковий)
Протокол перевірки кваліфікаційної роботи
на наявність текстових запозичень

Назва роботи: Формування механізму управління дебіторською боргованістю підприємств машинобудування (на прикладі приватного акціонерного товариства «Вінницький завод «Маяк»)

Тип роботи: магістерська кваліфікаційна робота
Спроділ кафедра ММЕ, факультет МІБ
(кафедра, факультет)

Показники звіту подібності Unicheck

Оригінальність 76,2% Схожість 23,8%

Аналіз звіту подібності (відмітити потрібне)

Запозичення, виявлені у роботі, оформлені коректно і не містять ознак плагіату.

Виявлені у роботі запозичення не мають ознак плагіату, але їх надмірна кількість викликає сумніви щодо цінності роботи і відсутності самостійності її автора. Роботу направити на перерацювання.

Виявлені у роботі запозичення є недобросовісними і мають ознаки плагіату та/або в ній зустрічаються навмисні спотворення тексту, що вказують на спроби приховування недобросовісних запозичень.


Підпис, відповідальна за перевірку


(підпис)

Карачина Н.П.
(прізвище, ініціали)


Знайомлені з повним звітом подібності, який був згенерований системою Unicheck щодо роботи.

Автор роботи


(підпис)

Антонюк О.В.
(прізвище, ініціали)

Керівник роботи


(підпис)

Несен Л.М.
(прізвище, ініціали)

Додаток Б
(обов'язковий)

Фінансова звітність підприємства
ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»
за 2020–2022 роки

			КОДИ
		Дата	01.01.2021
Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД "МАЯК"	за ЄДРПОУ	14307771
Територія	Вінницька область, Вінниця	за КОАТУУ	0510100000
Організаційно- правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності	Виробництво електричних побутових приладів	за КВЕД	27.51

Середня кількість працівників: 633

Адреса, телефон: 21029 м. Вінниця, вул.Хмельницьке шосе,105, (0432)51-15-11

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

v

за міжнародними стандартами фінансової звітності

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2020 р.

Форма №1-к

		Код за ДКУД	1801007
Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	20	68
первісна вартість	1001	40	100
накопичена амортизація	1002	(20)	(32)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	614	293
Основні засоби	1010	27 445	24 796
первісна вартість	1011	67 192	73 649
знос	1012	(39 747)	(48 853)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	12 719	12 719
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	100	100
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0

Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	40 898	37 976
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	103 723	74 745
Виробничі запаси	1101	36 434	28 143
Незавершене виробництво	1102	10 127	8 015
Готова продукція	1103	51 608	36 393
Товари	1104	5 554	2 194
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	61 340	57 597
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	3 283	6 026
з бюджетом	1135	2 203	21
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	3 287	2 644
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	770	1 037
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	16 335	36 553
Готівка	1166	30	11
Рахунки в банках	1167	16 305	36 542
Витрати майбутніх періодів	1170	265	824
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	8 764	7 220
Усього за розділом II	1195	199 970	186 667
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1200	0	0
	1300	240 868	224 643

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 234	5 234
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	13 032	13 032
Додатковий капітал	1410	2 054	2 052
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 982	1 982
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	94 346	92 237

Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	0	0
Усього за розділом I	1495	116 648	114 537
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	51 000	15 000
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	51 000	15 000
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	1 000
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	48 695	72 360
розрахунками з бюджетом	1620	2 558	4 780
у тому числі з податку на прибуток	1621	368	1 286
розрахунками зі страхування	1625	1 744	940
розрахунками з оплати праці	1630	6 925	4 056
одержаними авансами	1635	2 645	4 949
розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	2 072	2 079
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	61	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	8 520	4 942
Усього за розділом III	1695	73 220	95 106
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	240 868	224 643

Примітки: Валюта балансу на звітну дату складала 224643 тис.грн.

Керівник

Терліковський Василь Васильович

Головний бухгалтер

Прокопчук Наталія Антонівна

Підприємство

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
"ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД "МАЯК"Дата
за ЄДРПОУ

КОДИ

01.01.2021

14307771

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)**за 2020 рік
Форма №2-к

I. Фінансові результати

Код за ДКУД

1801008

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	285 156	367 260
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(251 917)	(303 564)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	33 239	63 696
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	24 118	17 843
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(13 710)	(23 441)
Витрати на збут	2150	(8 994)	(11 155)
Інші операційні витрати	2180	(23 975)	(22 061)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	10 678	24 882
збиток	2195	(0)	(0)

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	267	272
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(11 183)	(9 896)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(492)	(1 562)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	0	13 696
збиток	2295	(730)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1 379	-1 148
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	0	12 548
збиток	2355	(2 109)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-2 109	12 548
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	0	0
неконтрольованій частці	2475	0	0
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	0	0
неконтрольованій частці	2485	0	0

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	179 677	241 923
Витрати на оплату праці	2505	54 814	80 068
Відрахування на соціальні заходи	2510	12 407	17 323
Амортизація	2515	9 670	10 053
Інші операційні витрати	2520	16 952	26 998
Разом	2550	273 520	376 365

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	3 008 250	3 008 250
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	3 008 250	3 008 250
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0,701070	4,171200
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0,701070	4,171200
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Примітки: Чистий фінансовий результат діяльності Товариства в звітному році - збиток у сумі 2109 тис. грн.

Керівник
Головний бухгалтер

Терліковський Василь Васильович
Прокопчук Наталія

			КОДИ
		Дата	01.01.2022
Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД "МАЯК"	за ЄДРПОУ	14307771
Територія	Вінницька обл.	за КАТОТТГ	UA 050200300100 638
Організаційно- правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності	Виробництво електричних побутових приладів	за КВЕД	27.51

Середня кількість працівників: 585

Адреса, телефон: 21029 м. Вінниця, вул.Хмельницьке шосе,105, (0432)51-15-11

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

v

за міжнародними стандартами фінансової звітності

Консолідований баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2021 р.
Форма №1-к

Код за
ДКУД 1801007

Актив	Код рядк а	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	68	185
первісна вартість	1001	104	276
накопичена амортизація	1002	(36)	(91)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	293	3 319
Основні засоби	1010	24 796	26 241
первісна вартість	1011	73 649	80 269
знос	1012	(48 853)	(54 028)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі	1030	0	2 046

інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035	12 719	12 573
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	100	1 118
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	37 976	45 482
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	74 745	93 835
Виробничі запаси	1101	28 143	45 061
Незавершене виробництво	1102	8 015	5 827
Готова продукція	1103	36 393	40 539
Товари	1104	2 194	2 408
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	57 601	55 673
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	6 026	29 491
з бюджетом	1135	21	2 985
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	2 644	1 184
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 035	3 443
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	36 616	31 439
Готівка	1166	11	38
Рахунки в банках	1167	36 605	31 401
Витрати майбутніх періодів	1170	824	209
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	7 220	10 544
Усього за розділом II	1195	186 732	228 803
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	224 708	274 285

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 234	31 725
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	13 032	9 259
Додатковий капітал	1410	2 052	2 659
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 982	1 982
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	92 291	171 220
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	0	0
Усього за розділом I	1495	114 591	216 845
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	15 000	6 562
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	15 000	6 562
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1 000	4 000
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	72 359	25 602
розрахунками з бюджетом	1620	4 792	1 351
у тому числі з податку на прибуток	1621	1 298	115
розрахунками зі страхування	1625	940	1 031
розрахунками з оплати праці	1630	4 056	4 741

одержаними авансами	1635	4 949	6 276
розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	2 079	4 647
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	4 942	3 230
Усього за розділом III	1695	95 117	50 878
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	224 708	274 285

Керівник

Терліковський Василь Васильович

Головний бухгалтер

Прокопчук Наталія Антонівна

Підприємство

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ
ТОВАРИСТВО "ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД
"МАЯК"

за ЄДРПОУ

Дата

КОДИ

19.01.2022

14307771

**Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)**

за 2021 рік

Форма №2-к

I. Фінансові результати

Код за
ДКУД

1801008

Стаття	Код рядк а	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	384 083	285 156
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(332 468)	(251 917)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:			
прибуток	2090	51 615	33 239
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	57 687	24 118
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(21 280)	(13 710)
Витрати на збут	2150	(12 463)	(8 994)

Інші операційні витрати	2180	(40 783)	(23 975)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	34 776	10 678
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	6	267
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(2 016)	(11 183)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(923)	(492)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	31 843	0
збиток	2295	(0)	(730)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-4 950	-1 379
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	26 893	0
збиток	2355	(0)	(2 109)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	3 773	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	3 773	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	3 773	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	30 666	-2 109
Чистий прибуток (збиток), що належить: власникам материнської компанії	2470	0	0
неконтрольованій частці	2475	0	0

Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	0	0
неконтрольованій частці	2485	0	0

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	267 582	179 677
Витрати на оплату праці	2505	83 229	54 814
Відрахування на соціальні заходи	2510	18 212	12 407
Амортизація	2515	6 738	9 670
Інші операційні витрати	2520	30 124	16 952
Разом	2550	405 885	273 520

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	18 232 660	3 008 250
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	18 232 660	3 008 250
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,474990	-0,701070
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,474990	-0,701070
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Керівник

Терліковський Василь Васильович

Головний бухгалтер

Прокопчук Наталія Антонівна

			КОДИ
		Дата	01.01.2023
Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД "МАЯК"	за ЄДРПОУ	14307771
Територія	Вінницька обл.	за КАТОТТГ	UA050200300 10063857
Організаційно- правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ	230
Вид економічної діяльності	Виробництво електричних побутових приладів	за КВЕД	27.51

Середня кількість працівників: 581

Адреса, телефон: 21029 м. Вінниця, вул.Хмельницьке шосе,105, (0432)51-15-11

Одиниця виміру: тис.грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

v

за міжнародними стандартами фінансової звітності

Консолідований баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2022 р.
Форма №1-к

Код за
ДКУД 1801007

Актив	Код рядк а	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	185	120
первісна вартість	1001	276	320
накопичена амортизація	1002	(91)	(200)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3 319	4 978
Основні засоби	1010	26 222	39 401
первісна вартість	1011	80 269	100 145
знос	1012	(54 047)	(60 744)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	2 046	2 046

інші фінансові інвестиції	1035	12 573	12 573
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	1 118	1 404
Гудвіл	1050	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	45 463	60 522
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	93 835	122 069
Виробничі запаси	1101	45 061	66 488
Незавершене виробництво	1102	5 827	3 727
Готова продукція	1103	40 539	50 856
Товари	1104	2 408	998
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	55 673	80 113
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	29 491	56 382
з бюджетом	1135	2 985	2 952
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	1 184	30 949
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3 441	2 030
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	31 439	37 352
Готівка	1166	38	26
Рахунки в банках	1167	31 401	37 326
Витрати майбутніх періодів	1170	209	237
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	10 544	10 576
Усього за розділом II	1195	228 801	342 660
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	274 264	403 182
Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду

1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	31 725	31 725
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	9 259	8 717
Додатковий капітал	1410	2 659	2 657
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 982	1 982
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	171 186	240 521
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Неконтрольована частка	1490	0	0
Усього за розділом I	1495	216 811	285 602
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	6 562	26 062
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	6 562	26 062
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	4 000	1 332
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	25 609	14 941
розрахунками з бюджетом	1620	1 337	11 253
у тому числі з податку на прибуток	1621	103	8 846
розрахунками зі страхування	1625	1 033	763
розрахунками з оплати праці	1630	4 751	3 434
одержаними авансами	1635	6 276	16 787
розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	4 647	32 405

страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	3 238	10 603
Усього за розділом III	1695	50 891	91 518
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	274 264	403 182

Примітки: даних немає

Керівник

Терліковський Василь Васильович

Головний бухгалтер

Прокопчук Наталія Антонівна

Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД "МАЯК"	за ЄДРПОУ	КОДИ
			Дата
			01.01.2023
			14307771

Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2022 рік
Форма №2-к
I. Фінансові результати

Код за
ДКУД

1801008

Стаття	Код рядк а	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	644 809	384 083
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(430 274)	(332 468)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:	2090	214 535	51 615
прибуток			
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	37 660	57 687
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від	2123	0	0

оподаткування			
Адміністративні витрати	2130	(21 234)	(21 280)
Витрати на збут	2150	(22 398)	(12 463)
Інші операційні витрати	2180	(97 941)	(40 783)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	110 622	34 776
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	1 695	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	266	6
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(3 924)	(2 016)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(11 666)	(923)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	96 993	31 843
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-17 220	-4 950
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	79 773	26 893
збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	542	3 773
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	542	3 773
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	542	3 773
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	80 315	30 666

Чистий прибуток (збиток), що належить: власникам материнської компанії	2470	0	0
неконтрольованій частці	2475	0	0
Сукупний дохід, що належить: власникам материнської компанії	2480	0	0
неконтрольованій частці	2485	0	0

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	355 099	267 582
Витрати на оплату праці	2505	105 915	83 229
Відрахування на соціальні заходи	2510	22 947	18 212
Амортизація	2515	7 176	6 738
Інші операційні витрати	2520	93 478	30 124
Разом	2550	584 615	405 885

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	18 232 661	18 232 661
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	18 232 661	18 232 661
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	4,375280	1,474990
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	4,375280	1,474990
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,60	0,60

Примітки: Даних немає

Керівник

Терліковський Василь Васильович

Головний бухгалтер

Прокопчук Наталія Антонівна

Додаток В
(обов'язковий)

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА
«ВІННИЦЬКИЙ ЗАВОД «МАЯК»)

Метою роботи є формування теоретико-методичних засад формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств та розробка прикладних заходів щодо його удосконалення.

Для досягнення цієї мети у роботі поставлено і вирішено такі теоретичні, методичні та практичні завдання:

- розкрито сутність, значення та класифікацію дебіторської заборгованості у діяльності підприємства;
- визначено та розглянуто механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства;
- розкрито методичні підходи до оцінювання дебіторської заборгованості підприємства;
- здійснено аналізування тенденцій, проблем та перспектив розвитку машинобудування;
- наведено загальну організаційно-економічну характеристику підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»;
- проведено аналізування рівня, динаміки та оборотності дебіторської заборгованості на ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»;
- розроблено заходи по удосконаленню управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Об'єкт дослідження – процес управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні засади формування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємств машинобудування (на прикладі ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»).

Новизна одержаних результатів:

удосконалено:

- трактування поняття «дебіторська заборгованість», яке, на відміну від існуючих положень, доцільно визначати як складову оборотного капіталу, що являє собою суму заборгованості на користь підприємства за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу;

дістало подальший розвиток:

- схема взаємодії суб'єктів підприємства в процесі контролю дебіторської заборгованості, яка, на відміну від існуючих положень, передбачає чіткий розподіл обов'язків і відповідальності функціональних підрозділів при проведенні операцій, пов'язаних з управлінням і контролем дебіторської заборгованості та постійній інформаційній взаємодії з іншими підрозділами.

Таблиця 1 – Підходи до визначення поняття «дебіторська заборгованість»

Автор/джерело	Визначення
1	2
Горбачова О.М.	Дебіторська заборгованість – це суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
Антонов В.М.	Дебіторська заборгованість – фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
Голов С. Ф.	Дебіторська заборгованість – це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними
Кірейцев Г. Г.	Дебіторська заборгованість – сума боргів, що призначається підприємству, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадянам, які є боржниками даного підприємства, дебіторами.
Крайник О. П.	Дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
Єдинак Т.С.	Дебіторська заборгованість – безвідсоткова позика контрагентам.
Момот Т.	Дебіторська заборгованість – форма відстрочки платежу – відкритий кредит, угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них.
Кузнецова С. А.	Дебіторська заборгованість – грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами, була у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив.
Подольська В. О., Яріш О. В.	Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.



Рисунок 1– Класифікація дебіторської заборгованості за П(С)БО 10
«Дебіторська заборгованість»



Рисунок 2 – Групування дебіторської заборгованості за зарубіжним досвідом



Рисунок 3 – Групування дебіторської заборгованості за вітчизняним досвідом

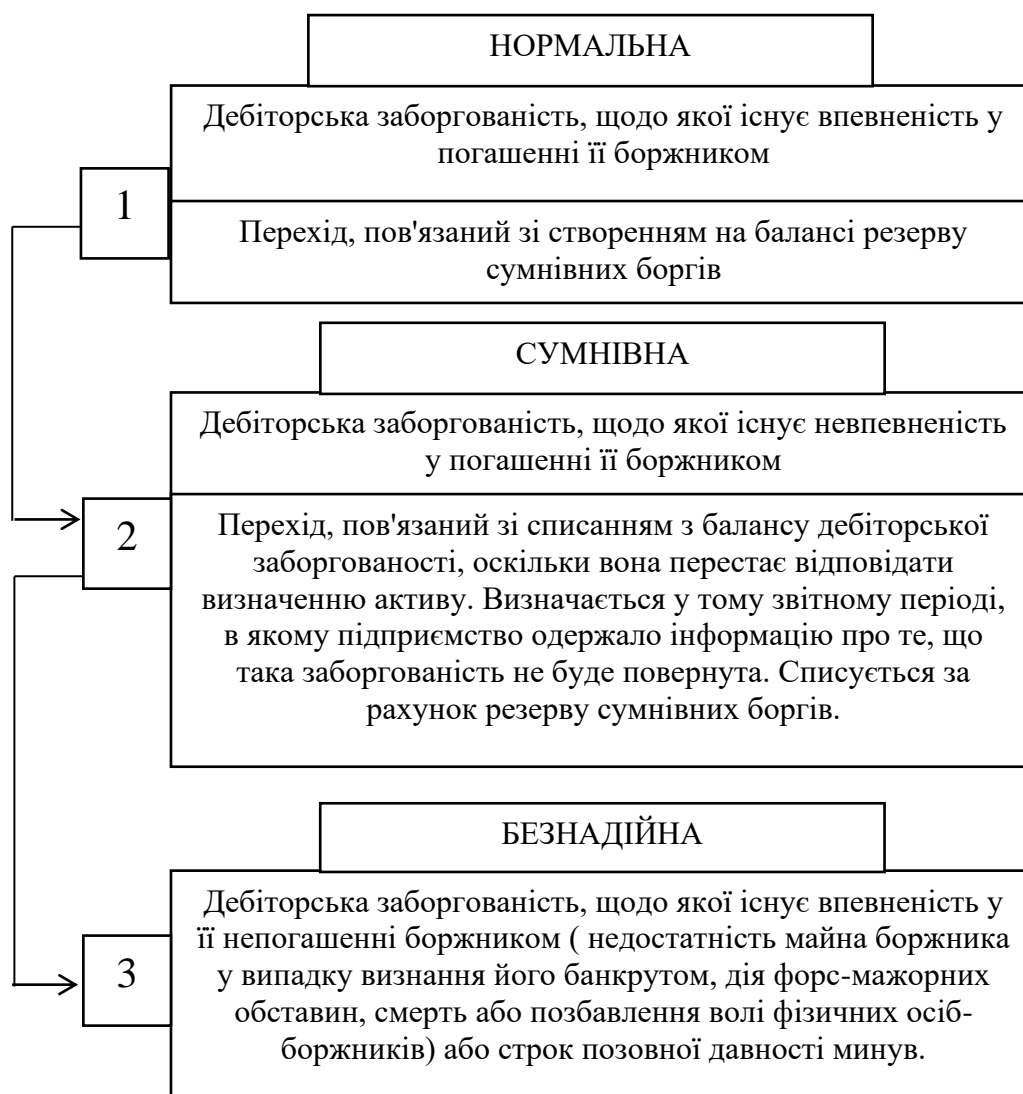


Рисунок 4 – Класифікація поточної дебіторської заборгованості

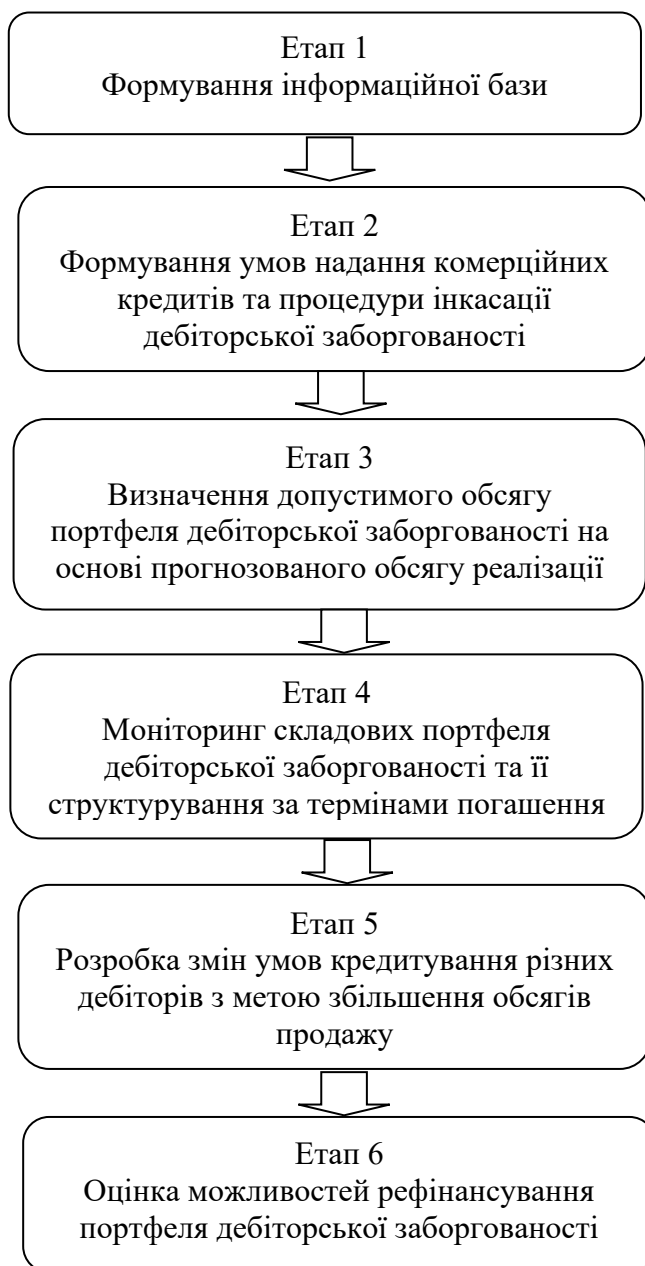


Рисунок 5 – Етапи управління дебіторською заборгованістю



Рисунок 6 – Базова модель управління дебіторською заборгованістю

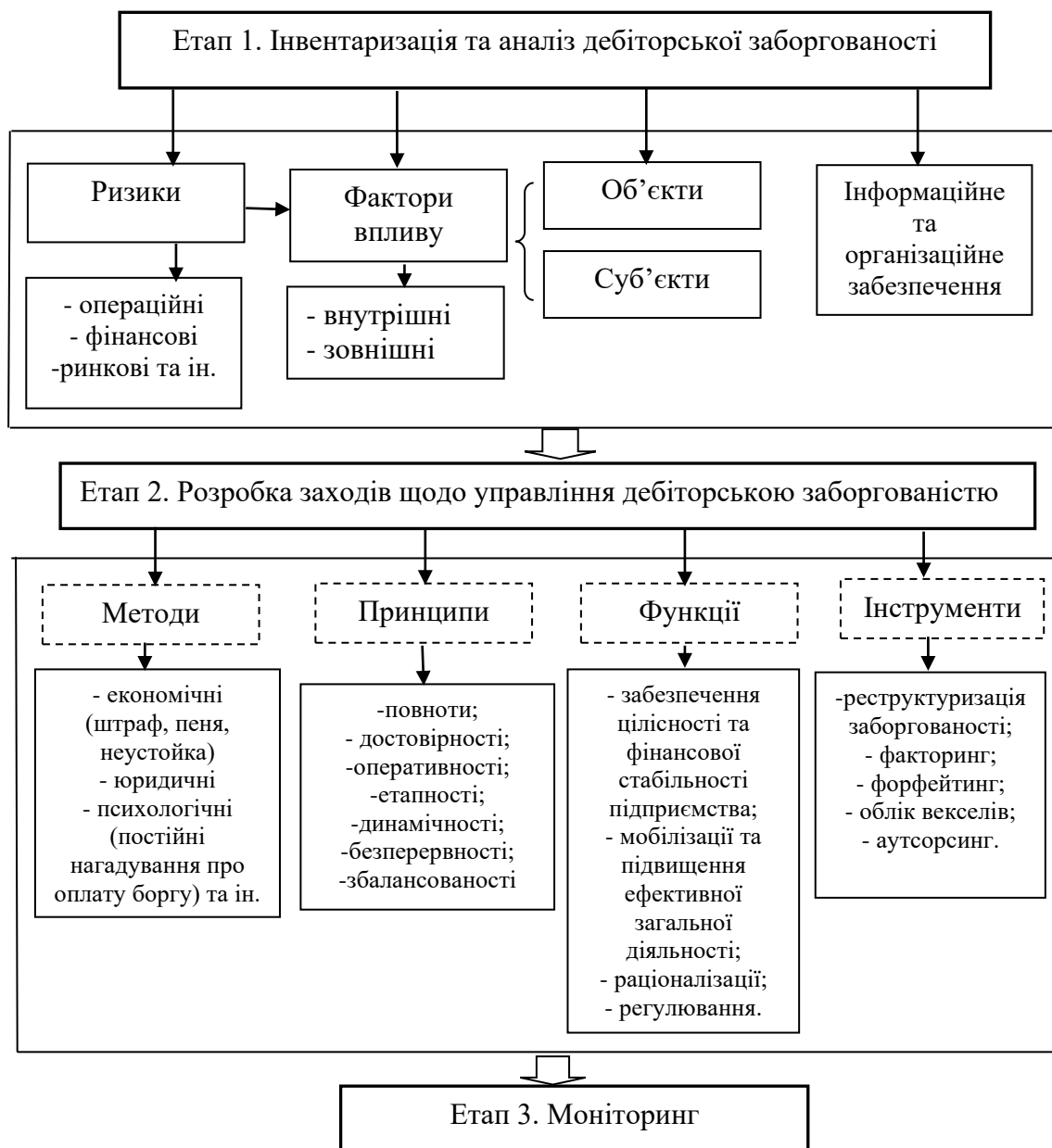


Рисунок 7 – Механізм управління дебіторською заборгованістю

Таблиця 2 – Тракткування методики аналізу дебіторської заборгованості різними науковцями

Автор	Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості	Виявлені недоліки
1	2	3
Гнатенко Є.П.	Аналіз динаміки, структури за термінами і видами виникнення для виявлення прострочених та безнадійних боргів, порівняльний аналіз з кредиторською заборгованістю.	Проблема вивчення причин виникнення кожного виду дебіторської заборгованості, виходячи із конкретної ситуації на підприємстві.
Єдинак Т.С.	Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості, класифікація видів заборгованості для її ефективного управління, визначення суми резерву сумнівних боргів.	Проблема диверсифікації покупців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування
Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В.	Аналіз дебіторської заборгованості за термінами давності. Аналіз фактичних термінів, впродовж яких здійснюється повернення заборгованості шляхом визначення середнього терміну отримання платежів, середнього рівня інвестування фінансових ресурсів у дебіторську заборгованість.	Не знайдено шляхи збалансування кредитної політики підприємства та інкасації дебіторської заборгованості.
Попович П.Я.	Аналіз стану дебіторської заборгованості: динаміка, величина, склад і рух. Розглядається сумнівна і безнадійна заборгованість. Аналіз кредиторської заборгованості.	Проблема розробки узгодження кредитної політики підприємства стосовно управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.
Савицька Г.В.	Аналіз причин зміни дебіторської заборгованості. Оцінка її якості та ліквідності. Швидкість інкасації дебіторської заборгованості. Збитки від невчасного її погашення.	Відсутній аналіз кредиторської заборгованості, та розробка узгодження кредитної політики суб'єкта господарювання відносно управління заборгованістю

Таблиця 3 – Система показників для проведення якісного аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві

Показники	Одиниця виміру	Формула розрахунку	Умовні позначення	Економічний зміст
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)	кількість оборотів, швидкість обороту, (рази)	$\text{Кодз} = \text{ЧДр}/\text{Дз}$	ЧДр – чистий дохід від реалізації продукції; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період).	Наведений показник визначає ефективність кредитного контролю. Він показує, скільки разів впродовж періоду, що аналізується, обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок дебіторів. Показує розширення, або зниження комерційного кредиту наданого підприємства.
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості (Тпдз)	кількість днів	$\text{Тпдз} = \text{Т}/\text{Кодз}$	Т – звітний період у днях (360,90,30); Кодз – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.	Таким чином розраховується, скільки в середньому днів потрібно підприємству для отримання оплати за виконанні роботи (надані послуги). Чим триваліший період погашення, тим вищий ризик неповернення дебіторської заборгованості.
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів (ПВдз)	у відсотках	$\text{ПВдз} = \text{Дз}/\text{ОА} * 100\%$	Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період); ОА – оборотні активи (середні за аналізований період).	Показує питому вагу діяльності дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів. Чим вищий цей показник, тим менш мобільна структура майна підприємства.
Питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості (ПВсдз)	у відсотках	$\text{ПВсдз} = \text{Сз}/\text{Дз} * 100\%$	Сз – сумнівна заборгованість; Дз – дебіторська заборгованість (середня за аналізований період).	Цей показник характеризує «якість» дебіторської заборгованості підприємства. Тенденція його зростання свідчить про зниження ліквідності.
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдкз)	коефіцієнт	$\text{Кдкз} = \text{Дз}/\text{Кз}$	Дз – дебіторська заборгованість; Кз – кредиторська заборгованість (середня за аналізований період).	Характеризує здатність розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторської заборгованості.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кокз)	кількість оборотів, швидкість обороту, (рази)	$\text{Кокз} = \text{ЧДр}/\text{Кз}$	ЧДр – чистий дохід від реалізації продукції; Кз – кредиторська заборгованість (середня за аналізований період).	Показує кількість оборотів кредиторської заборгованості за аналізований період, або у скільки разів виручка перевищує середню кредиторську заборгованість підприємства. Тенденція його зростання показує позитивні зміни.
Тривалість обороту кредиторської заборгованості (Тпкз)	кількість днів	$\text{Тпкз} = \text{Т}/\text{Кокз}$	Т – звітний період у днях (360, 90, 30); Кокз – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.	Таким чином, розраховується середній період в днях використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства. Напрямок позитивних змін цього коефіцієнта спостерігається при його зменшенні.

Таблиця 4 – Обсяги реалізованої продукції українського машинобудування за 2016-2021 рр., млрд. грн.

Галузі промисловості	Роки						Темп зміни 2016-2021 рр., %
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6	7	8
Промисловість	1767,1	2153,0	2508,6	2480,8	2481,1	3589,4	203,12
Машинобудування	116,4	150,4	182,1	188,1	173,1	204,9	176,04
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	9,6	10,7	13,0	12,9	12,3	14,9	154,20
Виробництво електричного устаткування	24,2	29,0	36,7	34,3	31,4	40,7	167,90
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	15,3	20,9	26,7	30,2	27,4	32,6	212,43
Виробництво інших транспортних засобів	22,8	38,7	47,3	48,4	41,6	45,0	197,73

Таблиця 5 – Кількість зайнятих працівників за 2016-2021 рр. осіб

Галузі промисловості	Роки					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Промисловість	2351522	2334361	2317627	2254441	2184999	2167166
Машинобудування	357761	132789	208452	267854	318270	308699
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	28165	31001	30076	29614	27317	27067
Виробництво електричного устаткування	44634	52438	8438	49779	46120	45292
Виробництво машин і устаткування	132606	34685	27858	36179	118757	116410
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	46546	2083	61925	61397	55791	25276
Виробництво інших транспортних засобів	50729	2582	80155	79873	70285	25957

Таблиця 6 – Перелік товарів, що експортуються та імпортуються Україною, тис. дол. США (експорт / імпорт)

Найменування товару	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
Усі товари	36361032	43428391	47334680	49853049	49388093
	39249 26	49439156	57187093	60684881	53978092
Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої	1561255	1693407	1724306	1692402	1913911
	4686129	5691054	6475933	6658112	6073414
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу	132485	135523	137484	136524	115969
	2814020	3950929	4222812	5796661	5504000
Електричні машини, обладнання та їхні частини; апаратура для запису	2076690	2548237	2930412	2772039	2546419
	3203225	4125698	5479282	6654727	5367495
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	143254	149179	145590	178106	160570
	563389	761430	914786	1053756	1247807
Літальні апарати, космічні апарати та їхні частини	78943	34639	61050	70163	81941
	50470	27152	64042	154559	113838
Залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад	237776	243911	253460	546045	418597
	81909	168532	246361	201637	101297
Судна, човни та інші плавучі засоби	106455	184357	217336	129611	140075
	13094	19333	20832	9912	24 280

Таблиця 7 – Основні проблеми, з якими стикаються українське машинобудування під час воєнного стану

Проблема	Характеристика
Руйнування виробничих об'єктів внаслідок військових дій	Неможливість забезпечити безпеку та виконання виробничих завдань працівниками; переміщення виробничих потужностей у більш безпечні регіони (релокація); впровадження заходів безпеки з можливістю працівників швидко перейти у безпечне місце (бомбосховище), отримати медичну допомогу або швидко повернутися додому.
Руйнування енергетичної, телекомунікаційної інфраструктури внаслідок бойових дій та ракетних обстрілів	Перебої з постачанням електроенергії, відключення зв'язку, світла, що призводить до зупинки виробничих ліній, переривання виробничих процесів, порушення технологічних циклів, колектив залишається без можливості виконувати поставлені завдання.
Пошкодження транспортної системи, блокування цілих напрямків та галузей транспорту	Зрив поставок, складнощі з перевезенням товарів Україною, необхідність зміни логістичних ланцюгів, підвищення навантаження на пропускну здатність прикордонних переходів на заході України.
Зниження прибутків та погіршення фінансово-економічного стану	Зростання виробничих витрат внаслідок здорожчання енергетичного забезпечення та цін на сировину й комплектуючі, нестача обігових коштів, скорочення замовлень продукції, низька платоспроможність населення.
Дефіцит кадрів	Дефіцит кваліфікованих кадрів ускладнюється масовою міграцією населення у межах України, еміграцією за кордон та мобілізацією громадян до лав збройних сил.
Погіршення стану навколишнього середовища	Хімічне забруднення повітря, земельних, лісових, водних ресурсів від обстрілів і ракет; складність розмінування територій.

Таблиця 8 – Аналізування основних фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Показник (тис. грн.)	Роки			Абсолют на зміна, тис. грн	Темп приросту, %
	2020	2021	2022		
1	2	3	4	5	6
1. Валюта балансу, тис. грн.	232755,5	249496,5	338723	105967,5	45,53
2. Валовий прибуток, тис. грн.	33 239	51 615	214 535	181296	545,43
3. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	285 156	384 083	644 809	359653	126,12
4. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	251 917	332 468	430 274	178357	70,79
5. Фінансовий результат від операційної діяльності - прибуток, тис. грн.	10 678	34 776	110 622	99 944	935,98
6. Фінансовий результат до оподаткування - прибуток, тис. грн.	-730	31 843	96 993	97 723	13386,71
7. Величина чистого прибутку, тис. грн.	-2 109	26 893	79 773	81882	38825,04
8. Середня величина оборотних активів, тис. грн.	193318,5	207767,5	285730,5	92412	47,80
9. Середня величина необоротних активів, тис. грн.	39437	41729	52992,5	13555,5	34,37
10. Середня величина власного капіталу, тис. грн.	115592,5	165718	251206,5	135614	117,32
11. Середня величина поточних зобов'язань, тис. грн.	84163	72997,5	71204,5	-12958,5	-15,39

Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5	6
12. Середня величина довгострокових зобов'язань, тис. грн.	33000	10781	16312	-16688	-50,57
13. Середня кількість працівників, осіб	633	585	581	-52	-8,21
14. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,629	0,668	0,636	0,007	1,11
15. Коефіцієнт покриття	2,297	2,846	4,013	1,716	74,71
16. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,237	1,692	2,497	1,26	101,86
17. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,314	0,466	0,483	0,169	53,82
18. Коефіцієнт фінансової автономії	0,497	0,664	0,742	0,245	49,29
19. Коефіцієнт фінансової залежності	2,012	1,506	1,348	-0,664	-33,00
20. Рентабельність активів, %	-0,906	10,78	23,55	24,456	2699,34
21. Рентабельність продажу, %	11,66	13,44	33,27	21,61	185,33
22. Коефіцієнт оборотності активів, оборотів	1,475	1,539	1,904	0,429	29,08
23. Коефіцієнт оборотності власного капіталу, оборотів	2,467	2,318	2,567	0,1	4,05
24. Фондовіддача	10,917	15,051	19,652	8,735	80,01

Таблиця 9 – Склад і структура дебіторської заборгованості підприємства
ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Показники	Роки			Структура, %			Відхилення 2022 року до			
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020р, тис.грн.	2020р, %	2021р тис.грн	2021 р, %
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: чиста реалізаційна вартість	59468,5	56637	67893	86,06	70,75	51,20	8424,5	-34,86	11256	-19,55
Дебіторська заборгованість за розрахунками: - за виданими авансами	4654,5	17758,5	42936,5	6,74	22,18	32,38	38282	25,64	25178	10,2
- з бюджетом	1112	1503	2968,5	1,6	1,88	2,24	1856,5	0,64	1465,5	0,36
- із внутрішніх розрахунків	2965,5	1914	16066,5	4,29	2,39	12,12	13101	7,83	1415,25	9,73
Інша поточна дебіторська заборгованість	903,5	2239	2735,5	1,31	2,8	2,06	1832	0,75	496,5	-0,74
Всього	69104	80051,5	132600	100	100	100	63496	–	52548,5	–

Таблиця 10 – Розрахунковий баланс ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Дебітори	Сума, тис.грн.	Кредитори	Сума, тис.грн.
1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	67893	Короткострокові кредити банків	2666
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		Поточна кредиторська заборгованість:	
за виданими авансами	42936,5	за товари, роботи, послуги	20275
з бюджетом	2968,5	з бюджетом	6295
із внутрішніх розрахунків	16066,5	зі страхування	898
		з оплати праці	4092,5
		за одержаними авансами	11531,5
		із внутрішніх розрахунків	18526
Інша поточна дебіторська заборгованість	2735,5	Інші поточні зобов'язання	6920,5
Всього	132600	Всього	71204,5
Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською	61395,5		

Таблиця 11 – Динаміка показників оборотності дебіторської заборгованості

Показник	Роки			Відхилення 2022 року до	
	2020	2021	2022	2020 р.	2021 р.
	Коефіцієнт залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість	0,357	0,385	0,464	0,107
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,126	4,798	4,863	0,737	0,065
Середній термін погашення дебіторської заборгованості, днів	87	75	74	-13	-1

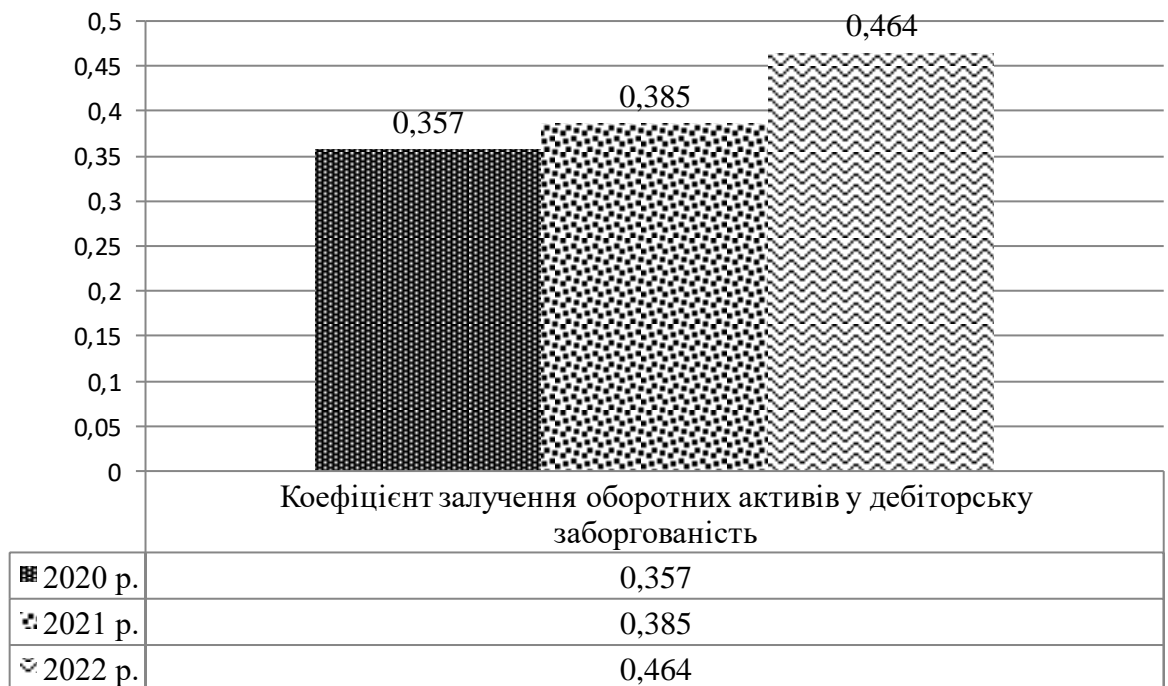


Рисунок 8 – Динаміка коефіцієнта залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020–2022 рр.

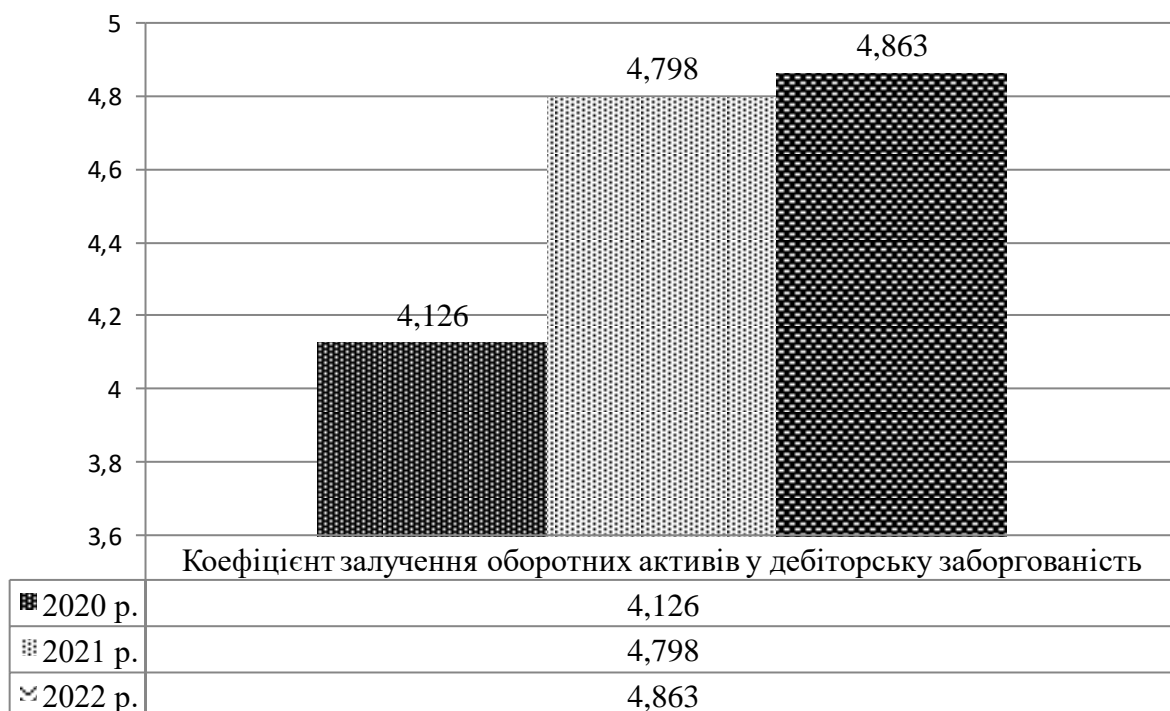


Рисунок 9 – Динаміка коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості
ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020–2022 рр.

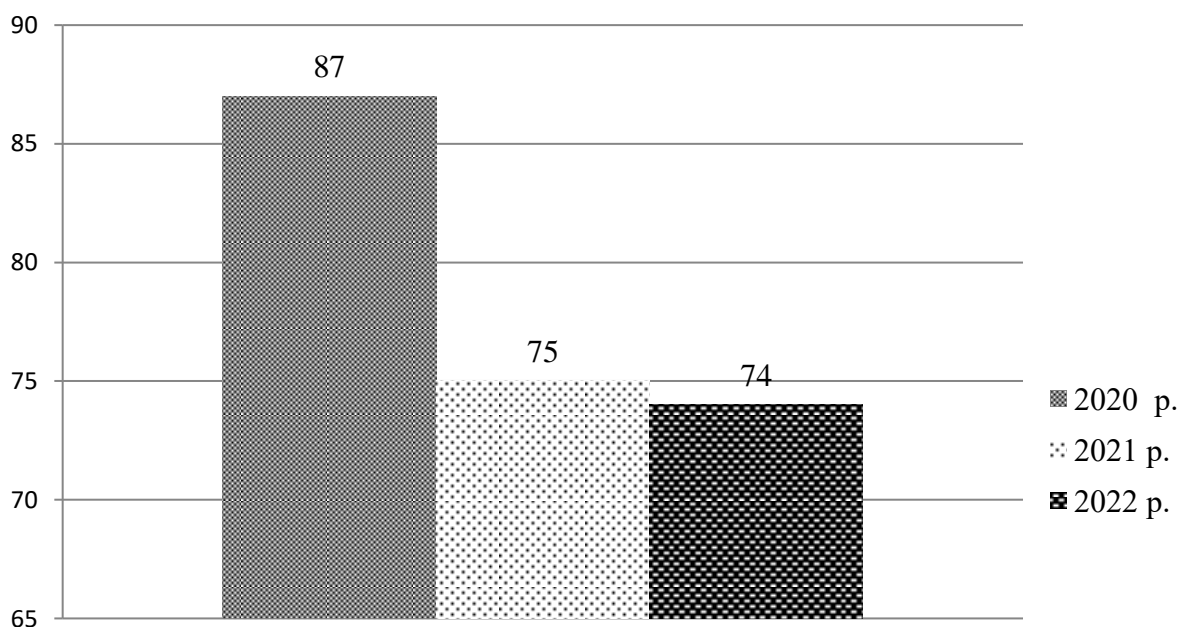


Рисунок 10 – Динаміка середнього терміну погашення дебіторської заборгованості ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» за 2020-2022 рр.

Таблиця 12 – План удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства ПрАТ «Вінницький завод «Маяк»

Найменування та зміст заходу, що пропонується	Відповідальні за реалізацію заходу	Терміни виконання	Витрати, тис грн.	Економічний та інші види ефектів, тис. грн.
1	2	3	4	5
5. Застосування факторингу (табл. 13) для удосконалення управління дебіторською заборгованістю та підвищення ефективності роботи з дебіторами	Бухгалтерія, фінансово-економічна служба	6 місяців	Витрати на оплату послуг факторингової компанії - 34678,71 тис. грн.	Зменшення терміну повернення дебіторської заборгованості до 25 днів
6. Створення цільової групи по роботі з дебіторською заборгованістю	Бухгалтерія, відділ збуту	1 рік	297,6	Зменшення дебіторської заборгованості на 27 840 тис. грн.
7. Удосконалення організаційної структури підприємства шляхом створення відділу внутрішнього аудиту для проведення внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості (рис. 11)	Директор, відділ кадрів	6 місяців	687,89	Збільшення ліквідності підприємстві, мінімізації фінансових ризиків та оптимізація заборгованості підприємства
8. Здійснено прогнозування дебіторської заборгованості підприємства на 2023-2025 роки	Прогнозований обсяг дебіторської заборгованості $Y_{2023} = 140072,5$ тис. грн. $Y_{2024} = 161415,3$ тис. грн. $Y_{2025} = 182758,1$ тис. грн.			

Таблиця 13 – Аналізування пропозицій на ринку факторингу в Україні, 2022 рік

Установа	Програма	Обсяг
ПриватБанк	факторинг з регресом	Авансовий платіж – 85% Термін – 12 міс. Ставка – 12,8 – 13,8
Банк південний	факторинг	Авансовий платіж – 80% Термін – 12 міс. Ставка – індивідуально
Укресімбанк	факторинг	Авансовий платіж – 90% Ставка – індивідуально

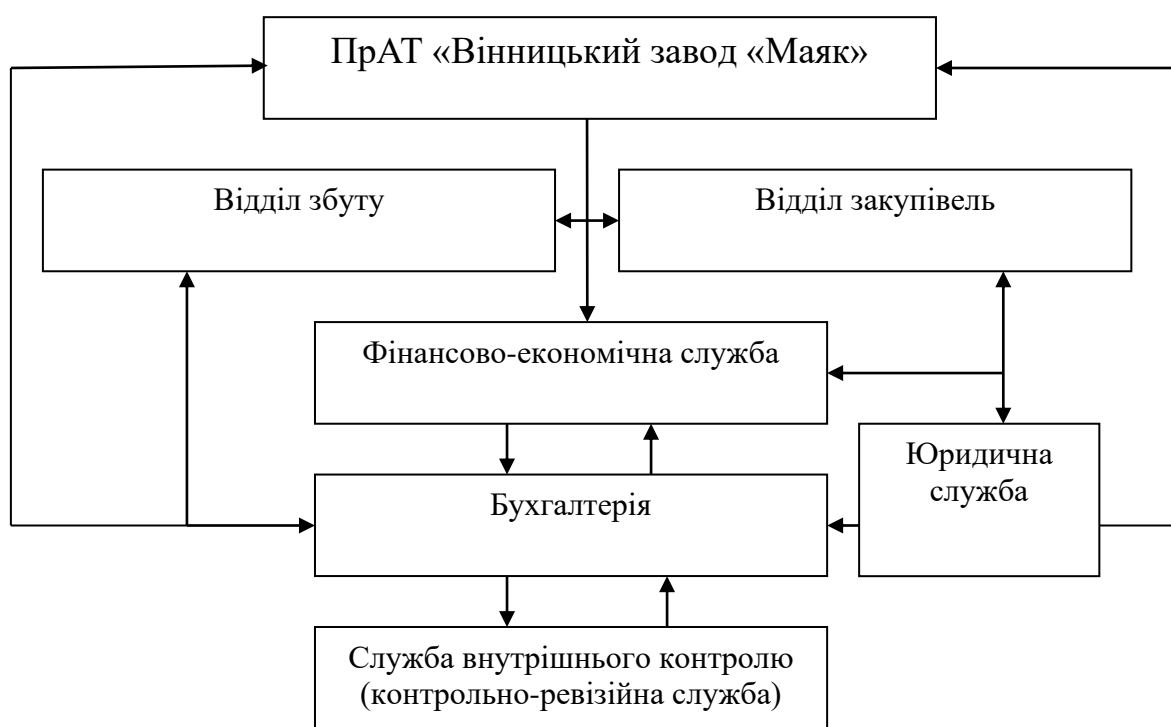


Рисунок 11 – Схема взаємодії суб'єктів підприємства в процесі контролю дебіторської заборгованості

Таблиця 14 – Напрями оптимізації управління дебіторською заборгованістю підприємства

№	Напрями удосконалення
1	2
1	Використання стратегічного плану розвитку підприємства з використанням аналізу витрат і вигоди для оцінки готовності систем і виявлення потенційних партнерів-постачальників. Там, де це можливо, доцільно використовувати електронні платежі для погашення заборгованості
2	Інтеграція закупівельних, кредиторських та приймальних системи для підвищення ефективності та запобігання помилок
4	Використання показників ефективності для моніторингу та звітності про якість і своєчасність інформації по кожному окремому постачальнику
5	Визначення можливостей для обробки без рахунку-фактури, які дозволять підприємству платити при отриманні матеріалів або товарів за узгодженими цінами, а не при отриманні рахунку-фактури
8	Використання функціональних можливостей систем для генерації платежів за рахунками-фактурами у встановлені терміни, засновані на встановлених політиках, які затримують оплату як допустимі
9	Використання функціональних можливостей системи для автоматичного зіставлення рахунку-фактури постачальника з підтверджуючими документами
10	Використання технології цифрової візуалізації, яка взаємодіє з існуючою комп'ютерною системою для індексації документів